

ნანი ლომაია

**ადამიანის უფლებებისა და
სამოქალაქო განათლების პრობლემები
ქართულ მედიაში**

თბილისი, 2020

ნაშრომი „ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების პრობლემები ქართულ მედიაში“ დაიბეჭდა სტუ-ს სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტისა და საინჟინრო ეკონომიკისა და მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სამეცნიერო-კვ-

ლევითი პროექტის „მედიასამართლის“ ფარგლებში.

ნაშრომი უდაოდ პასუხობს დროის მოთხოვნებს და მას არა მხოლოდ დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, არამედ სავსებით შესაძლებელია სახელმძღვანელოდ იქნეს გამოყენებული ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების მედია-სამართლის სასწავლო პრობლემების განხილვისას და შედგენისას.

ნაშრომი რეკომენდირებულია სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობებისა და საინჟინრო ეკონომიკის მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებეთა ფაკულტეტის მაგისტრებისა და დოქტორანტებისათვის, ნაშრომი შეიქმნა ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების სფეროში დასაქმებული მუშაკებისა და ჟურნალისტთა კორპუსისთვის.

რედაქტორები: ირაკლი გაბისონია
თემურ ჯაგოდნიშვილი

რეცენზენტები: ივანე ჯაგოდნიშვილი
ჯემალ გაბელია

ტექნიკური რედაქტორი: თამარ ბარამია

**უცხოენოვანი ლიტერატურის მოძიება და
თარგმნა:** ანანო გამსახურდია

© ნ. ლომაია, 2020 წელი

© სტუ-ს სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტი

ISBN 978-9941-25-807-7

წინასიტყვაობა

საქართველოში მიმდინარე ცვლილებები გარკვეულად განპირობებულია მედიასაშუალებების როლისა და გავლენის ზრდით. ტელე, ბეჭდური და სოციალური (მათ, შორის ინტერნეტი) მედია თანამედროვე სამყაროს განუყოფელი ნაწილია და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საზოგადოების ცნობიერებაზე. შესაბამისად, ჩვენი კვლევა, რომელიც იხილავს „ადამიანის უფლებისა და სამოქალაქო განათლების პრობლემას ქართულ მედიაში“, ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ ინფორმაციის მოძიება, წყაროებისა და ფაქტების გადამოწმება ჟურნალისტის ღირსების საქმეა. ადამიანებს აღარ სურთ ყველაფერს სკანდალის ფორმით იღებდნენ და სამართლიანად ითხოვენ „მეოთხე ხელისუფლების“ გაჯანსაღებასა და სისტემურ განახლებას.

მოქალაქის უფლება, მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოებრივი საკითხების მართვაში დემოკრატიული მმართველობის ძირითადი მოთხოვნაა, რომლის დროსაც ხელისუფლების თითოეული შტო, მათ შორის, „მეოთხე ხელისუფლება“ ვალდებულია განავითაროს და აამაღლოს მოსახლეობის სამოქალაქო განათლების დონე და იზრუნოს იმ მექანიზმების დახვეწაზე, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს მათი აქტიური როლისა და ფუნქციის სწორად გამოყენებისათვის. ბოლო პერიოდში, საქართველოშიც შეიცვალა სიტუაცია, მოქალაქეები ცდილობენ დადებითი ზეგავლენა მოახდინონ ქვეყნის პოლიტიკურ და სოციალურ ცვლილებებზე. მოქალაქეებთან ურთიერთობის, კომუნიკაციისა და ჩართულობის სისტემური მიდგომა, პირველ რიგში ხელსაყრელია მედიისათვის, ვინაიდან მოქალაქეთა მედიაჩართულობა ეფექტიანი საშუალებაა უფრო სწრაფად მოგვარდეს პრობლემა. ბუნებრივია, მედიასაშუალებები ეძებენ მოქალაქეთა ჩართულობის ახალ ფორმებსა და მეთოდებს, რათა ყველაფერი შედეგზე ორიენტირებული გახადონ.

საზოგადოების ინფორმირებისა და დარწმუნების ერთ-ერთ საუკეთესო მედიასაშუალებებად ტელევიზიები გვევლინება, ისინი გათვლილია ფართო და ამასთან, არაერთგვაროვან აუდი-

ტორიაზე, ამიტომ, საჭიროა ინფორმაციის სტრატეგიულობა და მიწოდება ზუსტად იყოს დაცული, ვინაიდან ტექსტის გაგება გარკვეულად დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ ახდენს ჟურნალისტი მის პრეზენტაციას. ნაშრომში განხილულია ამ საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემები და საუბარია უცხოურ მედიაში სამართლებრივი პაკეტებით როგორ რეგულირდება ინფორმაციის მოპოვება, მისი გავრცელება და როგორ არის დაცული თავად ჟურნალისტის უფლება.

მართალია, ჟურნალისტის მხრიდან გაზვიადება და გადაჭარბება გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებში ექცევა, მაგრამ პრესამ არ უნდა გადალახოს გარკვეული საზღვრები, განსაკუთრებით, სხვათა უფლებებისა და რეპუტაციის დაცვის თვალსაზრისით, იმიტომ რომ იშლება ზღვარი გამოხატვის თავისუფლებასა და სხვისი უფლებების დარღვევას შორის. გასაგებია, რომ ინფორმაციის მოპოვება და მისი საზოგადოებისათვის მიწოდება დიდ შრომასთან არის დაკავშირებული, ზოგ შემთხვევაში კი სიცოცხლის რისკის შემცველია, მაგრამ უალტერნატივოა მედიარეგულაციის დაცვა.

ნაშრომში შევეცადეთ, გამოგვევლინა ის თავისებურებები და სირთულეები, რომელიც ახასიათებს ქართულ მედიასაშუალებებს, კერძოდ, ტელე- ბეჭდურ და სოციალურ მედიაში მუდმივი ყურადღების ცენტრშია ძირითადად, სახელისუფლო „ბრძოლები“, საარჩევნო კამპანიები ანუ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრება, სოციალური პრობლემები და კრიმინალური ამბები. უნდა ითქვას, რომ არც ერთი საკითხი არ არის დაზღვეული პოლიტიზირებისა და პერსონიფიცირების ტენდენციისაგან. ამდენად, საჭიროდ მივიჩნიეთ, ნაშრომში ყურადღება გაგვემახვილებინა, სიძულვილის ენით გაღვივებულ პროცესებზე, რომლებიც საზოგადოებას უბიძგებდნენ დესტაბილიზაციისკენ. კვლევა სხვადასხვა სახის 12 მედიასაშუალებაზე ჩატარდა, ჩვენი მიზანი იყო, მოგვეჩვენა ჟურნალისტური ტენდენციების განზოგადება.

ქართული და უცხოური მედიასაშუალებების ჟურნალისტების მუშაობის მეთოდების კვლევისას, ვნახეთ რომ ჯერჯერობით

ისევ თვალშისაცემია ქართულ მედიასაშუალებებში დასაქმებული ჟურნალისტების არაპროფესიონალიზმი, ეს სახიფათოა საზოგადოებრივი ცნობიერების ევოლუციური პროცესებისთვის. უფრო მეტიც, გამოიკვეთა, რომ ზოგიერთმა ჟურნალისტმა საერთოდ არ იცის რესპოდენტთან მუშაობა, რითაც უგულბელყოფს ჟურნალისტურ ეთიკას. თეზა სასურველი ინფორმაციის მოსაპოვებლად „ჟურნალისტს თუ კარიდან არ უშვებენ, ფანჯრიდან უნდა შევიდეს“, უტრირებულად არის გაგებული. ზოგიერთი მასებით მანიპულირებას იმით ამართლებს, რომ თითქოსდა „ხალხის დაკვეთას ასრულებს“ და ტოკმოუში თემის გაშუქებით მაღალ რეიტინგს დებს. ამაში არის სიმართლის მარცვალი, მაგრამ საფუძველი უფრო ღრმაა, და ის შორიდან მოდის, საზოგადოება, რომელიც წლების განმავლობაში ასეთ ნიუსებზე იზრდებოდა ჯერ კარგად არ გამოფხიზლებულა, თუმცა ბოლოდროინდელი ინტერნეტაქტივობებიდან ჩანს, რომ აღარ სურს ილუზორულ რეალობაში ცხოვრების გაგრძელება, მით უმეტეს, როცა რეალობა ისედაც მკაცრია.

განსაკუთრებით გამოვყავით კრიმინალური ამბების გაშუქების თემატიკა, რადგან უმეტესად დარღვეულია ადამიანის უდანაშაულობის პრეზუმფცია, არ არის გამოკვეთილი გამომწვევი კრიმინოგენური ანუ სოციალური ხასიათის პრობლემები და სამართლებრივი მიუკერძოებლობით მივიდეთ დანაშაულობის ხელისშემწყობ რეალობამდე.

თანამედროვე სოციალური გარემო მოითხოვს მედიაკანონმდებლობასა და პრაქტიკაში სათანადო ცვლილებების შეტანას. მასობრივი საშუალებების საქმიანობის დღეს არსებული მოდელი, რომელიც რამდენიმე წლის წინ წარმატებულად ითვლებოდა, შეიძლება ითქვას, მოძველებული და არაეფექტურია. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მედიისათვის სწორი, ადგილობრივ რეალობას მორგებული, მოდელის შექმნა, ისე რომ არ დაირღვეს, არც მედიამფლობელების, ჟურნალისტების, ზოგადად, ადამიანის უფლებები და მოგვარდეს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის პრობლემები.

Abstract

The ongoing changes in Georgia are due to the increased role and influence of media outlets.

TV, print and social media (including internet) are an integral part of the modern world as well as have a significant impact on public consciousness. Accordingly, our research, which discusses „the problem of human rights and civil education in Georgian media” is focused on item that finding information, verification of facts and resources is a journalist’s dignity. People do not want to scourge everything and are just asking for improvement of both „the fourth government” and the system in whole.

The right of a citizen is to participate in the management process of public affairs. According to the basic demands of democratic governance, each branch of the government, including the Fourth Authority, is obliged to develop and elevate the level of civic education of the population as well as take care of the mechanisms that are essential for proper use of their active role and function. Recently, the situation has changed in Georgia, citizens are trying to have a positive impact on the country’s political and social changes. Systemic approach to communication and engagement with the citizens is advantageous to media, as media involvement is an effective means of solving the problem. Naturally, media outlets are looking for new forms and methods of citizen engagement aimed to make everything oriented on results.

Televisions are one of the best media outlets for information and public awareness, they are intended for a variety of audiences. Therefore, it is necessary to protect precisely information strategies and their delivery. Since the understanding of the text depends on how well the journalist presents its presentation. The paper deals with the problems related to the above mentioned issues and discusses how legal media packages can be regulated, disseminated, as well as how the journalist’s rights can be protected.

It is true that journalist's exaggeration are within the freedom of expression, but the press should overstep certain bounds, especially in terms of protecting the rights and reputation of others. It is clear that the gathering of information and its delivery to the public is related and associated with hard work, but protection of media regulation has got no alternatives.

In the research we have tried to identify both peculiarities and difficulties of Georgian media outlets, including government's constant attention to TV, print and social media, primarily government battles, election campaigns, socio-political life, social problems and criminal news. It should be noted that no issue is insured from the trend of politicization and personality. Thus, we draw attention to the work of the „hate speech” encouraging the public destabilization. The work was conducted on various kinds of 12 media outlets. Our goal was to make generalization of journalistic trends.

While researching methods of journalists' work in Georgian and foreign media, we have found out that the unprofessionalism of journalists employed in Georgian media outlets is still dangerous for evolutionary processes of public consciousness. Moreover, we saw some journalists, who do not always know how to work with the respondent ignoring journalistic ethics. The well known thesis: „if journalist wants to get the desired information, he must get it anyway, without limits” is understood in a wrong way.

It is a bit of truth, but its ground is deeper and he comes from afar, the society that has grown up listening such news for years, has not woke up yet, but recent internet activations show us that they do not want to live in illusory reality any more, especially when reality is already severe.

Especially we studied the coverage of criminal news, where presumption of innocence of humanity is largely violated. There is no disturbance of criminogenic or social problems, existing reality encouraging crime. The modern social environment requires adequate

changes in media legislation and practice. The current model of the mass media, which was successful several years ago, now it is old and ineffective. We need to create a suitable model, based on local reality ensuring safety of media owners, journalists, solving problems of civil society engagement.

მადლიერების გვერდი

განსაკუთრებული მადლიერება მინდა გამოვხატო სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტისადმი, მისი ნოვატორი დეკანის, პროფესორ ირაკლი გაბისონიას მიმართ, რომელმაც შესაძლებლობა მომცა საკვლევი თემა უფრო გამეღრმავებინა, ვიდრე ამას ზოგადად თემის სტრუქტურა ითვალისწინებდა.

სწორედ დეკანის მხარდაჭერით, მისივე მენტორობით, აქტიურად ჩავერთე სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტისა და საინჟინრო ეკონომიკის, მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის „მედიასამართლის“ ერთობლივ სამეცნიერო კვლევით პროექტში.

აღნიშნულ კვლევის პროექტი დამეხმარა განმეგრცო თემა და მივსულიყავი იმ დასკვნამდე, რომ სოციალური გარემო მოითხოვს მედიაკანონმდებლობისა და პრაქტიკაში სათანადო ცვლილებების შეტანას, ვინაიდან დღეს არსებული მოდელი, შეიძლება ითქვას, მოძველებული და არაეფექტურია. ახალ რეალობას მორგებული, კანონმდებლობის შექმნა, ისე რო არ დაირღვეს, არც მედიამფლობელების, ჟურნალისტების, ზოგადად, ადამიანის უფლებები და მოგვარდეს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა.

შინაარსი

წინასიტყვაობა	3
Abstract.....	6
მადლიერების გვერდი	9
შინაარსი.....	10
შესავალი	13
თავი I. საქართველოს მედიაგარემოს ზოგადი მიმოხილვა.....	19
თავი II. ადამიანის უფლებათა და მოვალეობათა სამართლებრივი ასპექტები	26
2.1. სასამართლო საქმეების გაშუქება მედიაში	28
თავი III. ცილისწამების სამართლებრივი რეგულირება ევროპის ქვეყნებსა და საქართველოში	35
3.1. ცილისწამება – აზრის გამოხატვის „თავისუფლება“	36
თავი IV. სამოქალაქო განათლების პრობლემა მედიაში	45
4.1. პერსონალურ მონაცემთა დაცვა	46
თავი V. პროფესიული ეთიკის როლი ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის მედიარეგულირების თვალსაზრისით	50
5.1. ადამიანის უფლება და მედიასამართალი.....	54
5.2 დეკლარირებული უფლება	60

5.3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები გამოხატვის თავისუფლების დარღვევის საქმეებზე.....	67
5.4. სიძულვილის ენა მედიაში.....	76
5.5. ეთიკის ნორმების დაცვა	81
5.6 ტოლერანტობა და მრავალფეროვნება	87
5.7. უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა მედიაში.....	92
თავი VI. ჟურნალისტური ეთიკის პრობლემები თანამედროვე ქართულ მედიასივრცეში.....	99
6.1. ტელემედიის კვლევა	99
6.1.1. საზოგადოებრივი მაუწყებელი.....	99
6.1.2. ტელეკომპანია „რუსთავი 2“	101
6.1.3. ტელეკომპანია „იმედი“	102
6.1.4. ტელეკომპანია „მანესტრო“	103
6.2. ბეჭდური მედიის კვლევა.....	106
6.2.1. გაზეთი „რეზონანსი“	106
6.2.2. გაზეთი „ახალი თაობა“	107
6.2.3. გაზეთი „ალია“	108
6.2.4. გაზეთი „ასავალ-დასავალი“	108
6.3. სოციალური მედიის კვლევა.....	109

6.3.1. IPN. ge	109
6.3.2. news.ge.....	110
6.3.3. presa.ge.....	112
6.3.4. for.ge.....	113
6.4. კვლევის შედეგების განზოგადება	115
დასკვნა	119
გამოყენებული ლიტერატურა:	128

შესავალი

ინფორმაციის მოძიება, წყაროებისა და ფაქტების გადამოწმება ჟურნალისტიკის ღირსების საქმეა. ყველაფრის გასკანდალება, ცრუ „თხუზულებები“ უკვე აღარ აინტერესებთ ადამიანებს და სამართლიანად ითხოვენ „მეოთხე ხელისუფლების“ გაჯანსაღებასა და სისტემურ განახლებას. ბოლო პერიოდში, ქართულ მედიასაშუალებებშიც მოხდა ცვლილებები, მაგრამ გასაკეთებელი ჯერ ისევ ბევრია. მთავარია, პროცესი დაიწყოს და მას ვერავითარი პროვოკაცია და სიცრუის ტირაჟირება ვერ შეაფერხებს. იმედია, დამთავრდება „წყაროზე დაყრდნობით“ მოხმობილი ფაქტების სხვადასხვა საშუალებებით გავრცელება.

მედიასაშუალებებზე დაკვირვების შემდეგ გვჩნება შთაბეჭდილება, რომ ჟურნალისტები, მხოლოდ „ხმაურიანი“ ინფორმაციების გავრცელებით იკეთებენ პიარს, ბევრი აპროტესტებს, მაგრამ არავინ სთხოვთ პასუხს ტყუილის გავრცელებაზე, პატივისა და ღირსების შელახვაზე. ვფიქრობთ დასჯადი უნდა გახდეს ცრუ ინფორმაციაზე დაყრდნობით სხვისი ღირსების შემლახავი მასალის გამოქვეყნება. ამისათვის მოქმედ კანონმდებლობაში საჭიროა შევიდეს გარკვეული სახის ცვლილება.

ქართულ ჟურნალისტიკას განსაკუთრებული გაფრთხილება სჭირდება, დიდი ილიასი არ იყოს: „მაგას კაცი ცოდვილის ხელით არ უნდა შეეხო“ [1]. ის ფესვძლიერია და პროფესიონალები გადაარჩენენ. უცხოურ მედიაში სამართლებრივი პაკეტებით მკაცრად არის განსაზღვრული ინფორმაციის მოპოვების, მისი გავრცელების უფლება, ასევე დაცულია თავად ჟურნალისტიკის უფლებაც, ასე უნდა იყოს ჩვენთანაც. მართლმსაჯულებისა და უსაფრთხოების ერთიანობამ უნდა უზრუნველყოს საზოგადოებაში მედიასაშუალებების ღირსეული დამკვიდრება, ვინაიდან ეს ის სივრცეა, სადაც იოლად შეიძლება თანამედროვე ინოვაციების დანერგვა.

თემის აქტუალობა სწორედ აქედან მომდინარეობს. მოქალაქის უფლება, მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოებრივი საკითხების მართვაში დემოკრატიული მმართველობის ძირითადი მოთხოვ-

ნაა, რომლის დროსაც ხელისუფლების თითოეული შტო, მათ შორის, „მეოთხე ხელისუფლება“ ვალდებულია განავითაროს და აამაღლოს მოსახლეობის სამოქალაქო განათლების დონე და იზრუნოს იმ მექანიზმების დახვეწაზე, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს მათი აქტიური როლისა და ფუნქციის სწორად გამოყენებისათვის. დემოკრატიულ ქვეყნებში მოსახლეობის შინაგანი მოთხოვნილება არის ჩაერთოს მათთვის სასიცოცხლო პრობლემების მოგვარებასა და ხარვეზების გამოსწორებაში, ვინაიდან სწამთ რომ მათი მონაწილეობით მიღებული საკანონმდებლო ჩარჩო უკეთესი იქნება.

ბოლო პერიოდში, საქართველოშიც შეიცვალა სიტუაცია, ნელ-ნელა, მაგრამ მკვიდრდება ტერმინები - „მოქალაქეთა ჩართულობა“, - „საზოგადოებრივი აზრი“ და სხვა. მოქალაქეები ცდილობენ დადებითი ზეგავლენა მოახდინონ ქვეყნის პოლიტიკურ და სოციალურ ცვლილებებზე. მოქალაქეებთან ურთიერთობის, კომუნიკაციისა და ჩართულობის ასეთი სისტემური მიდგომა, პირველ რიგში ხელსაყრელი გამოდგა მედიისათვის, ვინაიდან მოქალაქეთა მედიაჩართულობა ეფექტიანი საშუალებაა უფრო სწრაფად მოგვარდეს პრობლემა, ბუნებრივია, მედიასაშუალებები ეძებენ მოქალაქეთა ჩართულობის ახალ ფორმებსა და მეთოდებს, რათა ყველაფერი შედეგზე ორიენტირებული გახადონ.

კვლევამ გვიჩვენა, რომ ერთ-ერთი მიზეზი, რომელიც პირდაპირპროპორციულად აისახება მოქალაქეების ცნობიერებაზე, არის საინფორმაციო საშუალებების მიერ ფაქტებისა და მოვლენებისადმი მიკერძოებული მიდგომა. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ სიტუაცია შეიცვალა და თავად საზოგადოება ცდილობს სოციალური ქსელების საშუალებით აქტიურად დააფიქსიროს საკუთარი შენიშვნები და მოთხოვნები ამ და ბევრ პრობლემურ საკითხზე, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საზოგადოება ერთვება საჯარო აქტივობებში. მათი მიზანმიმართული ძალისხმევის შედეგი, სავარაუდოდ ცოტა მოგვიანებით დადგება, მაგრამ დასაწყისისთვის ესეც მისაღებია. მონიტორინგის დროს ვნახ-

ეთ, რომ აქტივობები ჯერ-ჯერობით ისევ დაბალია, რაც ჩვენი აზრით, სამოქალაქო განათლების დაბალი დონის შედეგია.

კვლევის შედეგები გვიჩვენებს, რომ ხელისუფლების ვალდებულება უზრუნველყოს საზოგადოების ჩართულობა არ შეიძლება იყოს, მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდება, არამედ აუცილებელია:

- მოქალაქეთა ჩართულობა პოლიტიკურ პროცესებში;
- მოქალაქეთა მზაობა აქტიური მონაწილეობისთვის;
- მედიასაშუალებებმა მიზანმიმართული გახადონ მოქალაქეთა ინტერესი ახალი ამბების მიმართ;

წარმოდგენილი ნაშრომის კვლევის მიზანია იმის გამოკვლევა თუ, რა ფარგლებშია დაცული ადამიანის უფლებები ქართულ მედიასივრცეში, რა მოსაზრებებს ემყარება სამოქალაქო განათლების პრობლემის არსებობა და რას გულისხმობს გამოხატვის თავისუფლების სამართლიანი დაბალანსება. როგორ დგინდება ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის ვალდებულებები, რომლითაც უზრუნველყოფილია გამოხატვის თავისუფლება. ასევე, მედიისა და სამოქალაქო საზოგადოების სწორი და მიზანმიმართული კომუნიკაციით როგორ მოხდეს უფრო მეტი ადამიანის ჩართულობა სამოქალაქო ადვოკატირებაში, რომელიც მომავალში უზრუნველყოფს უკეთესი ბერკეტების ამოქმედებას, რაც ქართულ საზოგადოებას მისცემს საშუალებას ეფექტიანად ჩარეთოს დემოკრატიული ინსტიტუტების ჩამოყალიბებაში და გახდეს უფრო პროაქტიული. თუმცა, კვლევა მიზნად არ ისახავს დაადგინოს სოციალურ ნორმათა ცვლილება, ის მხოლოდ აფასებს ამ პროცესში მედიაში სამოქალაქო განათლების როლს.

კვლევის საგანი სწორედ ქართულ მედიაში ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების პრობლემებია, ამიტომაც მონიტორინგისას საზოგადოება და მედია განიხილებოდა, როგორც აქტიური ჩართულობის კომპლექსური მექანიზმი, რომლის მეშვეობით ხდება ზეგავლენა, როგორც საჯარო პოლიტიკაზე, ასევე სოციალურ ცვლილებებზე. საგულისხმოა, რომ ამ ბერკეტების გამოყენება მეტწილად დამოკიდებულია მედიასაშუ-

აღებებზე. თემის საგანი, სწორედ საზოგადოებაში გამოხატვის თავისებურებების სასიცოცხლო როლიდან მომდინარეობს და ადამიანის უფლებების დაცულობის თვალსაზრისით გარკვეულ ჩარჩოშია მოქცეული. კვლევაში განსაკუთრებული აქცენტებია გაკეთებული საერთაშორისო-სამართლებრივ ტენდენციებზე და აღნიშნულია ქართულ მედიაში დღემდე არსებული ხარვეზები.

კვლევის ობიექტი მოვალეობათა მსოფლიო გამოცდილების მრავალი საკანონმდებლო ჩარჩოა, რომელიც განაპირობებს როგორც საზოგადოების, ასევე ჟურნალისტის მიერ რეალური ბალანსის შენარჩუნებას. არსებული სურათის მისაღებად დამუშავებულია: ადამიანის უფლებათა და მოვალეობათ სამართლებრივი ასპექტები, ცილისწამების სამართლებრივი რეგულირება, პერსონალურ მონაცემთა დაცვა საქართველოსა და ევროპის ქვეყნებში, სამოქალაქო განათლებისა და პროფესიული ეთიკის როლი ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის მედიაში, და ბოლოს, ჩატარებულია ფაქტობრივ მასალებზე დაყრდნობით მედიასაშუალებების (ტელე-, ბეჭდური, სოციალური) კვლევა. შესწავლია ევროკონვენციის მე-10 მუხლის გამოყენებით მიღებული გადაწყვეტილებები, რაც უდაოდ მრავალფეროვანი და აუცილებლად გასათვალისწინებელია ქართული მედიასაშუალებებისათვის.

კვლევის მეთოდოლოგიის განსაზღვრისას განსაკუთრებული ყურადღება დავუთმეთ 2018 წელს საქართველოში ჩატარებული საპრეზიდენტო არჩევნებისას მედიისა და საზოგადოების მიერ დაშვებულ გადაცდომებს, ასევე 2017-2018 წლებში კრიმინალური მდგომარეობის ამსახველი სიუჟეტების მომზადებისას (და არა მხოლოდ) როგორ ირღვეოდა ადამიანის უდანაშაულობის პრეზუმპცია და სხვა სამართლებრივი ნორმები. კვლევისათვის გამოყენებულია: შედარება, პარალელი, და რაც მთავარია, ლოგიკური მიდგომები წამოჭრილი საკითხებისადმი.

წაშრომის პრაქტიკულ ღირებულებად მივიჩნევთ იმას, რომ კვლევა არ არის ჩარჩოში მოქცეული არც საკუთრივ გამომ-

ატვის თავისუფლებასთან დაკავშირებულ პრობლემასთან, არც ზოგად მიმოხილვასთან, არამედ შესწავლილია სხვადასხვა სახის 12 ქართული მედიასაშუალების კონკრეტული რეპორტაჟი, სტატია თუ სოცნიუსი, რომელიც ადამიანის უფლებათა დაცვასა და სამოქალაქო განათლების პრობლემებს ეხება, ეს სრულიად ახალი მიდგომაა ქართული მედიაკვლევისადმი. ასევე, ის რომ გაკეთებულია შედარებითი ანალიზი უცხოურ მედიარაგულაციასთან ორივე სეგმენტის: ქართული მედიისა (ტელე-, ბეჭდური და სოციალური მედია) და სამოქალაქო განათლების პრობლემების ფაქტობრივი მასალების გამოყენებით. მათი შესწავლით, გაანალიზებითა და შეფასებით შეთავაზებულია გარკვეული რეკომენდაციები, კვლევის შედეგების განზოგადება და დასკვნა.

როგორც ზემოთ ავლინშნეთ ნაშრომი, ძირითადად ეყრდნობა 2017-2018 წლების მასობრივი კომუნიკაციის (გაზეთები: „რეზონანსი“, „ახალი თაობა“, ასავალ-დასავალი“ „ალია“; ტელევიზიები: საზოგადოებრივი მაუწყებელი, რუსთავი 2, იმედი, მაესტრო; სააგენტოები: netgazeti.ge, news.ge. presa.ge, for.ge) საშუალებების მონიტორინგს, რომელიც ნათლად წარმოაჩენს ქართულ მედიასივრცეში ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების პრობლემებს. ქართული მასობრივი საშუალებები დღემდე არ იძლევიან იმის საშუალებას, რომ ერთმანეთისაგან მკვეთრად გავმიჯნოთ რომელია საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ან სიყალბეზე დაფუძნებული მოჩვენებითად „კეთილგანწყობილი“. ჩვენი ნაშრომის მიზანი არც ყოფილა ამ მიმართულებით კვლევა, მაგრამ ამ საკითხზე ყურადღებას ვამახვილებთ იმდენად, რამდენადაც საჭირო იყო მოგვეძებნა სამონიტორინგო მასალის კლასიფიკაციისათვის ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების შესაბამისობა, ამგვარ კრიტერიუმად ავირჩიეთ მათი ინტერესების არეალში არსებული თემების პრიმატი (ეს, რა თქმა უნდა, ყველას თანაბრად არ ეხება).

კვლევის პროცესში საინფორმაციო სურათისა და რეზონანსის გარკვეული კანონზომიერების დასადგენად, გამოყენებულია

ქართული ტელეკომპანიების, ბეჭდური და სოციალური მედიის მიერ გამოქვეყნებული მასალების ანალიზი.

მედიასაშუალებების შესწავლამ დაგვანახა, რომ მათი მუდმივი ყურადღების ცენტრშია ძირითადად, სახელისუფლო „ბრძოლები“, საარჩევნო კამპანიები ანუ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრება, სოციალური პრობლემები და კრიმინალური ამბები. უნდა ითქვას, რომ არც ერთი საკითხი დაზღვეული არ არის პოლიტიზირებისა და პერსონიფიცირების ტენდენციისაგან. ამდენად, საჭიროდ მივიჩნიეთ, ნაშრომში ყურადღება გაგვემახვილებინა, სიძულვილის ენით გაღვივებულ პროცესებზე, რომლებიც საზოგადოებას უბიძგებდნენ დესტაბილიზაციისკენ. საბედნიეროდ ასეთი რამ არ მომხდარა, მაგრამ საინფორმაციო ფონის შემზადება აქტიურად მიმდინარეობდა.

მიუხედავად იმისა, რომ მონიტორინგი სხვადასხვა სახის 12 მედიასაშუალებაზე ჩატარდა, წინამდებარე ნაშრომს არა აქვს სრული და, მით უფრო, დეტალური სურათის შექმნის პრეტენზია. ჩვენი მიზანი იყო, მოგვეხდინა ჟურნალისტური ტენდენციების განზოგადება. პარალელის გავლებისათვის გამოყენებული გვაქვს საქართველოსა და უცხო ქვეყნის მედიაპრინციპების საკანონმდებლო რეაგულაციები.

რაც შეეხება ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს - მიგვაჩია ის გარემოება, რომ ევროპული სამართლისა და მედია რეგულაციების შედარებითი ანალიზის საფუძველზე დავინახეთ რამდენად დაცულია საქართველოს კანონმდებლობით ადამიანის უფლებები, რეალურად არსებული პრობლემები როგორ აისახა ქართული მედიაზე, რა როლი დაეკისრა მოქალაქესა და მედიასაშუალებებს მედიაჩართულობაში. გამოკვლევა დაემყარა სხვადასხვა სახის 12 ქართული მედიასაშუალების მონიტორინგს, კერძოდ, კონკრეტული სატელევიზიო სიუჟეტის, საგაზეთო სტატიისა თუ საინფორმაციო სააგენტოს ნიუსების ტექსტებს. აღნიშნულის საფუძველზე გამოიკვეთა დღემდე არსებული პრობლემები არა მარტო ადამიანის უფლების დაცვის, არამედ სამოქალაქო განათლების მიმართულებითაც.

თავი I. საქართველოს მედიაგარემოს ზოგადი მიმოხილვა

საქართველო, სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, მართლაც გამოირჩევა თავისუფალი და მრავალფეროვანი მედიაგარემოთი. თუმცა, ჩვენი აზრით, ის დღემდე პოლიტიკურად პოლარიზებული რჩება. აქედან გამომდინარე, ქართული საზოგადოება ზოგადად ენდობა მედიას, მაგრამ ეს ფაქტორი, ბუნებრივია, არ გულისხმობს, რომ ჟურნალისტები ყოველთვის მყარად იცავენ პროფესიული ეთიკის ნორმებს. მიზეზი ალბათ, ის არის, რომ მედიასაშუალებების მფლობელები თავად ირჩევენ, როგორ გააშუქონ ესა თუ ის ფაქტი. მეტი თავისუფლება მეტ პასუხისმგებლობას გულისხმობს. ჟურნალისტის პროფესია ისედაც წინააღმდეგობრივია. ერთი მხრივ, ორიენტირებულია განსაკუთრებული ინფორმაციის მოპოვებაზე, მეორე მხრივ, კი დაფუძნებულია ნდობაზე, რადგან თუ ვერ მოიპოვა საზოგადოებისა და ხელისუფლების ნდობა მისი საქმიანობა აზრსაც კარგავს და მნიშვნელობასაც. ჟურნალისტმა სათქმელი გაბედულად უნდა თქვას, მაგრამ უნდა იყოს ობიექტური და მიუკერძოებელი.

ქართულ მედიასაშუალებებს ადამიანის უფლებების დარღვევის ეპიდემია რომ მოედო, არ ახალია. სამწუხარო, ის არის რომ მედიამფლობელებსა და მედიასაშუალებებში დასაქმებულ ჟურნალისტებს ერთი მიზანი აქვთ - ჰქონდეთ მაღალი რეიტინგი, თუნდაც ის მიიღწეოდეს აკრძალული მეთოდებით, რაც უდავოდ ცუდი ტენდენციაა. მედია, განსაკუთრებით ტელევიზია, დღემდე რჩება საზოგადოებაზე ზემოქმედების ყველაზე ძლიერ მასობრივ საშუალებად. არადა, ის უწყვეტად კვებავს საზოგადოებას ძალადობის ამსახველი სიუჟეტებით. მეტნაკლებად განსხვავებული ვითარებაა უცხოეთის ქვეყნებში. მაგალითად, შვეიცარიაში ტელევიზიები არ აკეთებენ სიუჟეტებს ძალადობაზე, ადამიანის გატაცებაზე, მკვლელობებზე, და ამას იმიტომ ხსნიან, რომ ასეთმა ინფორმაციამ შესაძლოა არაპოტენციურ დამნაშავეს დანაშაულისაკენ უბიძგოს.

ცალსახად შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ ყოველ დილით ან საღამოს მძაფრი სიუჟეტებით დატვირთული გადაცემების

ყურება საზოგადოების დაკვეთა არ არის, მით უფრო, თუ გადაუმოწმებელი ფაქტის გასაჯაროვებით ხდება ადამიანის უფლების შელახვა.

მედია სტანდარტის დაცვა რეგულირებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით, ასევე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონით, საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით, საქართველოს კომუნიკაციის ეროვნული კომისიის დადგენილებით „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსითა“ და სხვადასხვა საერთაშორისო აქტებით.

სამართლებრივი საკითხების გაშუქებისას ჟურნალისტმა ზემოთჩამოთვლილ კანონმდებლობებზე დაყრდნობით უნდა დაიცვას მედიასტანდარტი, რადგან უდანაშაულობის პრეზუმფცია დაკავებული ადამიანის ერთ-ერთი ძირითადი უფლებაა [2, 24], ამიტომაც მის დაცვას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებაში სამართლებრივი ცნობირების ამალგების თვალსაზრისით.

ცნობილია რომ, კრიმინალური სახის მასალის გაშუქებისას ჟურნალისტი ვალდებულია უზრუნველყოს ყველა მხარის კანონიერი ინტერესების დაცვა. ნებისმიერი სახის სპეცოპერაციაზე მასალის მომზადებისას ჟურნალისტმა არ უნდა გადაამეტოს თავის უფლებებს. არადა, ხშირად ჟურნალისტები უგულვებელყოფენ ამ მოთხოვნას და პირდაპირ ეთერში გადასცემენ ოპერაციის საიდულო ნაწილს. მაგალითისათვის გამოდგება, ბოლო დროის ყველაზე გახმაურებული ფაქტი, ტელეკომპანია „რუსთავი 2“ ბერი გაბრიელ სალოსის ქუჩაზე ჩატარებულ სპეცოპერაციას პირდაპირ ეთერში უჩვენებდა და კომენტარს აკეთებდა სწრაფრით განლაგებასა და გადაადგილებაზე [3].

აღსანიშნავია, რომ უცხოური ახალი ამბების გაშუქებისას ქართული მედია უფრო ფრთხილია და სტანდარტებს იცავს, საკუთარი ქვეყნის ავტორიტეტსა და უსაფრთხოებაზე კი, თითქოს არც ფიქრობს.

ტელევიზიებს ზოგადად, მაგრამ განსაკუთრებით ტელეკომპანია „საზოგადოებრივ მაუწყებელს“, როგორც ხალხის მიერ

ბიუჯეტიდან დაფინანსებულ ტელეკომპანიას, მეტი პასუხისმგებლობა ეკისრება საზოგადოების წინაშე. სამართლებრივი მასალის მომზადების და დაბალანსების სტანდარტი, სამწუხაროდ, აქაც ხშირად ირღვევა. ნებისმიერი მძიმე (მკვლელობა, განზრახ მკვლელობა და ა.შ.) დანაშაულის მიუხედავად, როცა არავინ იცის, რას დაადგენს გამოძიება, არავის აქვს უფლება პირი წინასწარ დამნაშავედ გამოაცხადოს. ასეთ დროს პოლიცია რომ არღვევდეს უდანაშაულობის პრეზუმფციას, ჟურნალისტმა იქეთ უნდა მიუთითოს და დაიცვას დაკავებულის უფლება და მედიათიკის სტანდარტი, არადა ხშირ შემთხვევაში პირიქით ხდება.

საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის მე- 5 პუნქტის შესაბამისად, „ადამიანი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით“ [2]. ფაქტია, რომ ჟურნალისტები ხშირად აკეთებენ სიუჟეტებს, აქვეყნებენ მასალას, ადამიანების მიერ ჩადენილი დანაშაულების შესახებ, მაშინ, როცა მათ მიმართ გამოძიებაც არ არის დაწყებული. აქვე უნდა აღვნიშნოთ ის ფაქტი, რომ პირის გამართლების შემთხვევაში ტელეკომპანიები იშვიათად თუ აცნობებენ საზოგადოებას ამის შესახებ. მაგალითად, გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ ბოლო დროს, განსაკუთრებით კი 2017 წლის თითქმის ყველა ნომერში მიზანმიმართულ ცილისმწამებლურ კამპანიას აწარმოებდა „თიბისი ბანკის“ წინააღმდეგ, გამოცემის თითქმის ყველა ნომერში ქვეყნდებოდა მამუკა ხაზარაძის ღირსების შემლახველი სტატიები. სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობების გავრცელებას, და შესაბამისად, გარდა ფულადი კომპენსაციისა, გაზეთს დაავალა გავრცელებული ცნობების უარყოფა გაზეთის იმავე გვერდზე, იმავე შრიფტითა და იმავე ფორმით, როგორც იბეჭდებოდა ცრუ ინფორმაციები. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ძალაში დატოვა სააპელაციო სასამართლოს მიერ მიღებული

გადანყვეტილება [4].

ყალბი ცნობებით პირის ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შელახვა რომ დაუშვებელია ამას ზემოთხსენებული პრეცედენტი ცხადყოფს. სასამართლომ დაადასტურა, რომ ეს უფლებები ხელშეუვალია. აგრეთვე ამ გადანყვეტილებით სასამართლომ განსაზღვრა მედიის პასუხისმგებლობის ფარგლები ინფორმაციის გავრცელებისას და მისი მხრიდან პირის ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შელახვის დაუშვებლობა ყალბი ფაქტების გავრცელებით. ადამიანის ღირსების ხელშეუვალობა გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლით, ხოლო საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით [19] „პირის პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის ან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შემლახავი ცნობები გავრცელებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით, უარყოფაც უნდა მოხდეს ამავე საშუალებით“

„სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მეოთხე თავი მთლიანად ცილისწამებას ეხება. მე-13 მუხლით განსაზღვრულია, რომ „პირს ეკისრება სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა კერძო პირის ცილისწამებისათვის, თუ მოსარჩელე სასამართლოში დაამტკიცებს, რომ მოპასუხის განცხადება შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს უშუალოდ მოსარჩელის შესახებ და ამ განცხადებით მოსარჩელეს ზიანი მიაღდა“ [5]. სწორედ აქედან გამომდინარე, სასამართლომ არ გაითვალისწინა რედაქციის არგუმენტი, თითქოს მათ მასალების გამოქვეყნებისას იხელმძღვანელეს ამავე კანონის მე-15 მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტით და მიზნად არ ისახავდნენ რეპუტაციის შელახვას, უბრალოდ სურდათ საზოგადოების კანონიერი ინტერესების დაცვას ისე, რომ დაცული სიკეთე მიყენებულ ზიანზე აღმატებული არ ყოფილიყო.

დავა სამი წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა და საქართველოს სასამართლოების სამივე ინსტანცია გაიარა. სასამართლოებმა ზემოთმოხმობილ კანონებზე დაყრდნობით დაადგინეს, რომ საქმე ეხებოდა ცრუ ინფორმაციის გავრცელებას და

„პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შელახვას“. გათავაზობთ ამონარიდებს [6] საქართველოს ამონარიდი უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებიდან და გადანყვეტილებიდან — „... საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 407-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სააპელაციო სასამართლოს მიერ დამტკიცებულად ცნობილი ფაქტობრივი გარემოებები სავალდებულოა საკასაციო სასამართლოსათვის, თუ წამოყენებული არ არის დასაშვები და დასაბუთებული პრეტენზია (შედავება). „დასაბუთებული და დასაშვები პრეტენზია“ გულისხმობს კასატორის მითითებას იმ საპროცესოსამართლებრივ დარღვევებზე, რასაც ფაქტობრივი გარემოებების არასწორად დადგენა მოჰყვა...“

„საჯარო პირის ცილისწამებისათვის გათვალისწინებულ სტანდარტს სამოქალაქო სამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე აწესებს სპეციალური კანონის მე-14 მუხლი და ამავე კანონის მე-16 მუხლით [5] გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოების არარსებობა. ხშირად აზრისა და ფაქტის გამიჯვნა რთულია, თუმცა როგორც სპეციალური კანონის, ისე ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს (შემდეგში ევროსასამართლო) პრეცედენტული გადანყვეტილებების პრაქტიკის ანალიზით მათი განსხვავება შესაძლებელია... უპირველესად, აღსანიშნავია, რომ სპეციალური კანონით მოცემულია აზრის დეფინიცია ევროსასამართლომ არაერთ საქმეში განმარტა (Lingens v. Austria; Jerusalem v. Austria)

სადავო სტატიებში ინფორმაცია და გამონათქვამები მტკიცებითი და არა შეფასებითი ფორმისაა - „როგორც გაზეთმა გამოარკვია, ჩამოთვლილი ფირმებისა და ბანკის მეშვეობით, ცრუ მენარმეობით, უკანონო შემოსავლის ლეგალიზებით, სხვისი ქონების მითვისება - გაფლანგვით პირველმა მოსარჩელემ და მისმა „თიბისი ბანდამ“ ს-ის ყოფილ გუბერნატორსა და ელჩს ... არაპირდაპირი ფორმით 4 მილიონი დოლარი გადაუხადა და ხელში ჩაიგდო 20-30 მილიონის ქონება. ცხადია შენო-

ბის კანონიერ მესაკუთრეს არაფერი ჰქითხეს და ერთი თეთრიც არ გადაუხადეს." სტატია ჩამოყალიბებულია იმგვარად, რომ მკითხველზე დადასტურებული ფაქტის შთაბეჭდილებას ტოვებს. რაიმე მსჯელობა ან იმაზე მინიშნება, რომ ეს მხოლოდ სტატიის ავტორის მოსაზრებაა, არ გვხვდება, პირიქით, ავტორი ირწმუნება, რომ ამგვარი ფაქტები „გაზეთმა გამოარკვია“... რაც შეეხება საკასაციო საჩივრებში მითითებულ პრეტენზიას, რომ სტატიებში ნახსენები ფრაზები „ფინანსური ჟანდარმი“, „ყაჩაღ ბანკირი“, „სულით კომსომოლა“ ჟურნალისტის პირადი შეფასებაა, სუბიექტური შეფასება კი, ყოველგვარი ფაქტობრივი საფუძვლით გამყარების გარეშე შეიძლება ზედმეტი იყოს (Dichand and Others v. Austria)“...

ცილისწამების შემადგენლობის უმთავრესი ელემენტია სინამდვილის შეუსაბამო, არსებითად მცდარი ფაქტების გავრცელება. სპეციალური კანონის მე-14 მუხლიდან გამომდინარე, მოსარჩელეს ეკისრება ვალდებულება დაადასტუროს გავრცელებული ინფორმაციის მცდარობა... დაუშვებელია, მედიის წარმომადგენლებს მოეთხოვოთ ასი პროცენტით გადამოწმებული ინფორმაციის გავრცელება, თუმცა გონივრულ ფარგლებში გადამოწმებული ინფორმაციის გავრცელების სტანდარტის დაცვა აუცილებელია, რომ არ გაუფასურდეს დემოკრატიული ფასეულობები“...

საკასაციო პალატა იზიარებს ევროსასამართლოს მიდგომას, რომ, როდესაც ჟურნალისტი „არაკეთილსინდისიერად“ მოქმედებს, მისი (ჟურნალისტის) დაცვის ხარისხი გაცილებით დაბალია, ვიდრე სხვა შემთხვევაში. კონვენციის მეათე მუხლი ითვალისწინებს როგორც უფლებებს, ასევე - ვალდებულებებს (Bladet Tromsø and Stensaa v. Norway). საქმეზე დადგენილი გარემოებები ჟურნალისტის მხრიდან ამ მოვალეობათა დარღვევაზე მიუთითებენ. უნდა აღინიშნოს, რომ, თუ პრესას ინფორმაციის გავრცელების ამოცანა აკისრია, საზოგადოებას, თავის მხრივ, უფლება აქვს, მიიღოს სულ მცირე, გადამოწმებული ინფორმაცია.

საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე საკითხების გაშუქებისას ჟურნალისტებისათვის კონვენციის მე-10 მუხლის საფუძველზე მინიჭებული დაცვა იმ წინაპირობას გულისხმობს, რომ ისინი მოქმედებენ კეთილსინდისიერად, რათა უზრუნველყონ ზუსტი და საიმედო ინფორმაციის გადაცემა. მართალია, ჟურნალისტის მხრიდან გაზვიადება და გადაჭარბება გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებში ექცევა, მაგრამ პრესამ არ უნდა გადალახოს გარკვეული საზღვრები, განსაკუთრებით, სხვათა უფლებებისა და რეპუტაციის დაცვის თვალსაზრისით...[7]"

აქედან გამომდინარე, სამართლის საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტებს მუდმივად უნდა ჩაუტარდეთ ტრენინგები სამართლებრივ საკითხებზე, პარალელურად კი უნდა ხდებოდეს პროფესიული პრაქტიკის მიღება, ვინაიდან სწავლება ერთია, მაგრამ ჟურნალისტურ საქმიანობაში მისი გამოყენება – მეორე. ასევე სასურველია ქართველი ჟურნალისტებისათვის ევროპული და აშშ-ის მედიასაშუალებათა გამოცდილების შესწავლა და მიწოდება, კერძოდ, ის თუ სად გადის ზღვარი გამოხატვის თავისუფლებასა და სხვისი უფლებების დარღვევას შორის. გასაგებია, რომ ინფორმაციის მოპოვება და მისი საზოგადოებისათვის მიწოდება დიდ შრომასთან არის დაკავშირებული, ზოგ შემთხვევაში კი სიცოცხლის რისკის შემცველია, მაგრამ უალტერნატივოა მედიაარეგულაციის დაცვა. ზემოთგამოთქმული მოსაზრებების მიზნია, ეფექტური ღონისძიებების გატარებით მივაღწიოთ ამ უაღრესად რთული და საჭირობო საკითხების მოგვარებას.

თავი II. ადამიანის უფლებათა და მოვალეობათა სამართლებრივი ასპექტები

სიტყვის, ბეჭდვის, აზრის გამოხატვის თავისუფლება, უფლება ინფორმაციის მიღებასა და დამუშავებაზე განერილია ყველა ქვეყნის კონსტიტუციასა თუ კანონმდებლობაში მასმედიის საშუალებების შესახებ. ისინი ერთი მხრივ თუ დამოუკიდებლობას ანიჭებენ მედიასშუალებებს, მეორე მხრივ, აღიარებენ ადამიანის უფლებებს, მედიის პასუხისმგებლობას საზოგადოების წინაშე და მათ კონტროლს მოქალაქეების მხრიდან.

ინფორმაციის უფლება, თანამედროვე მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში კანონმდებლობით არის დაცული. მაგალითად, აზრის გამოხატვის თავისუფლება გამყარებულია დანიის სამეფოს [8], საფრანგეთის რესპუბლიკისა [9] და ამერიკის შეერთებული შტატებში [10]. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ინფორმაციაზე უფლების მოპოვება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა. კანონმდებლობით არის განერილი მედიასაშუალებებისათვის სახელმწიფო ინფორმაციაზე თავისუფალი ხელმისაწვდომობა. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკაში ინფორმაციის უფლებაში იგულისხმება ადამიანის მიერ გამოხატვისა და საკუთარი აზრის გავრცელების უფლება, ინფორმაციის დაუბრკოლებლად მიღების ხელმისაწვდომობა. ინფორმაციის შერჩევით გაცემა კი ეწინააღმდეგება გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კონსტიტუციის მე-3 მუხლს, არადამაკმაყოფილებელი გადანყვებილების შემთხვევაში, ადმინისტრაციული სასამართლოდან საქმე შეიძლება გადაიგზავნოს ფედერალურ სასამართლოში. უმაღლესი ინსტანციაა ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო.

ავსტრიის რესპუბლიკის კანონი „პრესისა და ბეჭდვითი მედიის სხვა საშუალებების შესახებ“ (Act on the Press and other Publication Media) [11] „აზრის გამოხატვის და ინფორმაციის თავისუფლების დაცვის მიზნით უზრუნველყოფს მედიის სრულ თავისუფლებას. თუ პრესა გამოაქვეყნებს იმ პირის პირად მო-

ნაცემებს ან სურათს, რომელიც გახდა კრიმინალური დანაშაულის მსხვერპლი ან ეჭვმიტანილია კრიმინალურ დანაშაულში ან სასამართლომ სცნო დამნაშავედ ან დაკითხულ იქნა მონმის რანგში ეროვნული კომიტეტის საგამოძიებო კომისიის მიერ და თუ ამის გამო დაირღვა პირის თავდებში დაცვის უფლება, აღნიშნულ პირს შეუძლია პრეტენზია განუცხადოს მედიამფლობელს და მოითხოვოს მისგან ანაზღურება მიყენებული მორალური ზარალის კომპენსაციის მიზნით“.

კანონი ითვალისწინებს უდანაშაულობის „პრეზუმფციის დაცვას“ [12]. თუ დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირი, რომელიც საბოლოოდ არ არის გასამართლებული სასამართლოს მიერ, პრესაში ან ბეჭდვითი მედიის სხვა საშუალებაში წარმოდგენილი იქნება როგორც უკვე დამნაშავე ან დანაშაულის გამომწვევი (და არა მხოლოდ ეჭვმიტანილი), მაშინ ასეთი პირი უფლებამოსილია მოითხოვოს კომპენსაცია მედიამფლობელისგან მისთვის მიყენებული მორალური ზარალის ასანაზღაურებლად. სარედაქციო კონფიდენციალობის დაცვისას მედიამფლობელებს, რედაქტორებს, ლიტერატურულ რედაქტორებს ან მქედისამსახურის თანამშრომლებს სასამართლოს ან სხვა ადმინისტრაციული ორგანოების წინაშე კრიმინალური და სხვა დანაშაულებრივი საქმეების განხილვისას მონმის სახით წარდგომის დროს უფლება აქვთ არ უპასუხონ შეკითხვებს მათ მიერ მოპოვებული ინფორმაციის და დოკუმენტაციის მიმწოდებლის შესახებ.“

ნორვეგიის სამეფოში [13] მასმედიის საკითხები რეგულირდება შეტყუვების სამი კანონით: „მაუწყებლობის შესახებ“ (Broadcasting Act), „მედიასაკუთრების შესახებ“ (Media Ownership Act) და „ტელევიზიის სტანდარტების შესახებ“ (Television Standards Act). პრესის შესახებ ცალკე კანონი არ არსებობს, ამდენად, პრესის საკითხებს არეგულირებს ზემოთხსენებული სამი კანონი და ნორვეგიის სამეფოს კონსტიტუციის მე-100 მუხლი, რომლის მიხედვითაც, პრესა თავისუფალია, ცენზურა დაუშვებელია, არავინ შეიძლება დაისაჯოს პუბლიკაციის გამო რა ში-

ნაარსისაც არ უნდა იყოს ის, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც პირი შეგნებულად და აშკარად არ ემორჩილება კანონს, რელიგიურ ნორმებს, მორალს, ხელისუფლებას, უარს ამბობს ბრძანებების შესრულებაზე ან უკანონოდ ადანაშაულებს სხვა პირს ან აქტებს ამისკენ სხვებს. ყველას აქვს უფლება თავისუფლად გამოხატოს თავისი აზრი ხელისუფლების ქმედებებთან დაკავშირებით და ნებისმიერ სხვა საკითხებზე“. ეთიკურ სტანდარტებს მედიაში არეგულირებს პრესის ეთიკური სტანდარტების კოდექსი (Code of Ethical Standards), პრესის საჩივრების კომისიის (Press Complaints Commission) მეშვეობით.

იტალიის რესპუბლიკის [14] კონსტიტუციის 21-ე მუხლი უზრუნველყოფს თავისუფალი სიტყვის გამოხატვას. „დაუშვებელია პირის პირადი ცხოვრების შესახებ ცნობების გასაჯაროება ან მისი გარეგნული გამოსახულების გამოყენება რეკლამისა და ვაჭრობის მიზნით, მაგრამ ახალი ამბების საინფორმაციო პროგრამის გადაცემისას, როდესაც აუცილებელი ხდება ამა თუ იმ პირის პირადი ცხოვრების შესახებ ცნობების სატელევიზიო ეთერში გაშვება ან მისი გარეგნული გამოსახულების გამოყენება, ამ დროს თანხმობის მიღების აუცილებლობა შესაძლებელია ცენზურის ან მასმედიის თავისუფლების წინასწარი შეზღუდვის მაგალითი აღმოჩნდეს.“

2.1. სასამართლო საქმეების გაშუქება მედიაში

მედიაში გასაშუქებლად სამართლო განხილვაში არსებულ საქმეებს დაწესებული აქვთ გარკვეული სტანდარტები, მართალია საზოგადოებას უფლება აქვს მიიღოს სწორი ინფორმაცია სასამართლოს საქმიანობის თაობაზე, მაგრამ ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებელია:

- სასამართლო პროცესი გაშუქდეს ადეკვატურად, ობიექტურად და სრულად.

არ მოხდეს მიკერძოებული ინფორმაციის გავრცელება და კონსტიტუციით დაცული ადამიანის უფლებების შელახვა.

მიმდინარე სასამართლო პროცესის მედიაში გაშუქების სტანდარტები ქვემოწამოთვლილი ქვეყნების ჟურნალისტის ეთიკის კოდექსებით რეგულირდება, კერძოდ - ავსტრიის რესპუბლიკაში პრესის ეთიკის კოდექსით, ბელგიის სამეფოში ჟურნალისტთა პრინციპების კოდექსით, ბულგარეთის რესპუბლიკაში მედიის ეთიკის კოდექსით, ბოსნიასა და ჰერცეგოვინაში პრესის კოდექსისა და სასამართლოს მედიარეპორტიორების რეკომენდაციებით, გერმანიის ფედარაციულ რესპუბლიკაში პრესის კოდექსით, დანიის სამეფოში ქცევის ეროვნული კოდექსით, დიდი ბრიტანეთის სამეფოში ქცევის და გამომცემელთა საქმიანობის კოდექსებით, ესპანეთის სამეფოში ჟურნალისტის პროფესიის დეონტოლოგიური კოდექსით, ესტონეთის რესპუბლიკის პრესის ეთიკის კოდექსით, იტალიის რესპუბლიკაში ჟურნალისტთა მოვალეობების ქარტიით, ლატვიის რესპუბლიკის ეთიკის კოდექსით, ლიეტუვას რესპუბლიკაში ჟურნალისტებისა და გამომცემლების ეთიკის კოდექსით, მაკედონიის რესპუბლიკაში ქცევის პრინციპებით, მონტენეგროს რესპუბლიკაში ჟურნალისტის კოდექსით, ნიდერლანდების სამეფოში პრესის საბჭოს სახელმძღვანელო პრინციპებით, ნორვეგიის სამეფოში პრესის ეთიკის კოდექსით, პოლონეთის რესპუბლიკაში ჟურნალისტის ეთიკის კოდექსითა და მედიის ეთიკის ქარტიით, პორტუგალიის რესპუბლიკაში ჟურნალისტის ეთიკის კოდექსით, რუმინეთის რესპუბლიკაში ჟურნალისტის ეთიკის კოდექსით, საბერძნეთის რესპუბლიკაში პროფესიონალ ჟურნალისტთა ეთიკის კოდექსით, საფრანგეთის რესპუბლიკაში ჟურნალისტების პროფესიულ მოვალეობათა ქარტიით, სერბეთის რესპუბლიკაში ჟურნალისტის კოდექსით, სლოვენიის რესპუბლიკაში ჟურნალისტთა სინდიკატის ეთიკის კოდექსით, უნგრეთის რესპუბლიკაში ჟურნალისტთა ეროვნული ასოციაციის ეთიკური კოდექსით, ფინეთის რესპუბლიკაში სახელმძღვანელო პრინციპები ჟურნალისტებისათვის, ჩეხეთის რესპუბლიკაში ჟურნალისტის ეთიკის კოდექსით, ხორვატიის რესპუბლიკაში ჟურნალისტის ღირსების კოდექსის მიხედვით.

ავსტრიის რესპუბლიკის პრესის ეთიკის კოდექსი ზოგადად ადგენს, რომ ადეკვატურად უნდა გაშუქდეს ნებისმიერი მნიშვნელოვანი სასამართლო გადაწყვეტილება იმ საკითხზე, რომელიც გახდა გაზეთისა თუ ჟურნალის ახალი ამბების თემა (მუხლი 2.6.). ლატვიის რესპუბლიკის ეთიკის კოდექსით ჟურნალისტიმა განსაკუთრებული სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს სასამართლო დარბაზიდან ინფორმაციის გადაცემის დროს (მუხლი 5.6). დანიის სამეფოს ქცევის სახელმწიფო კოდექსის თანახმად, სასამართლო პროცესი უნდა გაშუქდეს ობიექტურად. მაკედონიის რესპუბლიკის ჟურნალისტთა ქცევის პრინციპების თანახმად სასამართლო საქმის განხილვა თავისუფალი უნდა იყოს დრამატიზებისაგან. ირლანდიის სამეფოში ჟურნალისტიმა უნდა სცადოს და უზრუნველყოს, რომ სასამართლო რეპორტაჟები (ფოტოების ჩათვლით) იყოს სამართლიანი და ზუსტი, ზიანი არ მიაყენონ სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და დაიცვან უდანაშაულობის პრეზუმფიცია.

ნორვეგიის სამეფოში პრესის ეთიკის კოდექსით ჟურნალისტიმა თავი უნდა აარიდოს ბრალეულობის თაობაზე ვარაუდის გამოთქმას სასამართლო პროცესის გაშუქებისას. ცხადად უნდა წარმოაჩინოს, რომ ეჭვიმითანის, ბრალდებულისა თუ განსასჯელის ბრალეულობის საკითხი არ ითვლება გადაწყვეტილად მანამ, სანამ საბოლოო კანონიერი განაჩენი არ შეეცაძა. პრესის ეთიკის ნორმები გულისხმობს, რომ სასამართლო პროცესი გაშუქდეს სრულად (მუხ. 4.5). იგივე ნორმებია მიღებული ფინეთის რესპუბლიკაში, სადაც თუ გამოძიების, ბრალის წაყენების ან მსჯავრის გამოტანის საკითხები ახალი ამბების თემა გახდა, საკითხი უნდა გაშუქდეს შეძლებისდაგვარად ამომწურავად და, ბოლომდე. მიმდინარე სასამართლო პროცესის დროს ჟურნალისტი არ უნდა ეცადოს, რომ გავლენა მოახდინოს სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე ან წარმოდგინოს ნაჩქარევი დასკვნები ბრალეულობის შესახებ (მუხლი 35). როცა მედია იწყებს სისხლის სამართლის საქმის გაშუქებას, ის უნდა ბოლომდე მიჰყვეს საქმეს და თანმიმდევრულად გააშუქოს მისი

განვითარება. თუ მედია ინფორმაციას ავრცელებს ბრალდებულის შესახებ, ასახელებს მის ვინაობას ან ეს პირი ცნობადია ფართო საზოგადოებისათვის, აუცილებელია, რომ ასევე გახდეს ცნობილი ინფორმაცია მისთვის ბრალის შემსუბუქების ან გამართლების შესახებ (მუხლი 10.1).

გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში, თუ პრესაში გავა ინფორმაცია მიმდინარე სასამართლო საქმეზე, უნდა გაშუქდეს საკითხი ბრალდებულის გამართლების ან ბრალდების შემცირების თაობაზედაც, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება იმ პირის ლეგიტიმურ ინტერესებს, რომელსაც შეეხო დანაშაული (მუხლი 13.1, 13.2). ასევე დანიის სამეფოში მასმედიაში სისხლის სამართლის საქმის ხსენების შემთხვევაში უნდა მოხდეს საბოლოო განაჩენის გამოქვეყნებაც, თუ საქმე ეხება პირისათვის ბრალდების მოხსნას, გამართლებას ან სასჯელის მისჯას (მუხლი 3). ბოსნიასა და ჰერცეგოვინას სასამართლოს მედიარეპორტიორების რეკომენდაციების მიხედვით, თუ მასმედიაში უკვე დასახელებულია ეჭვმიტანილი ან განსასჯელი ან სხვაგვარად იდენტიფიცირებულია ისე, რომ საზოგადოება შეიძლება მიხვდეს, ვინ არის ის, ჟურნალისტი ვალდებულია გამოაქვეყნოს ინფორმაცია, თუ ამ პირის მოეხსნა წაყენებული ბრალდება ან შეწყდა სასამართლო საქმე მის მიმართ (მუხლი 3).

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის პრესის კოდექსის მიხედვით, დამნაშავედ შეიძლება მოიხსენიონ პირი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან აღიარა დანაშაული და ამასთანავე არსებობს მტკიცებულებები მის წინააღმდეგ ან ჩაიდინა დანაშაული საზოგადოების დასანახად (მუხლი 13.1). მონტენეგროს ჟურნალისტთა კოდექსის მიხედვით პირი მიჩნეულია უდანაშაულოდ მანამ, სანამ სასამართლო არ გამოიტანს გადაწყვეტილებას მისი ბრალეულობის შესახებ, თუნდაც თავად აღიაროს დანაშაული. იმ შემთხვევებშიც კი, როცა საზოგადოებისათვის ცხადია ბრალის შესახებ, განსასჯელი პირი არ უნდა გამოცხადდეს დამნაშავედ სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების მნიშვნელობით მანამ, სანამ ვერდიქტი არ იქნება გამოტანილი (მუხლი

10.1). გარდა ამისა, საფრანგეთის რესპუბლიკის ჟურნალისტების პროფესიულ მოვალეობათა ქარტიის თანახმად, მედიამ არ უნდა შეითავსოს პოლიტიკის ფუნქციები. დანიის სამეფოში რეკომენდებულია ადამიანთა ოჯახის ისტორიის, საქმიანობის, რასის, ეროვნების, მრწამსის ან ორგანიზაციის წევრობის შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნებისაგან თავის შეკავება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ეს ინფორმაცია პირდაპირ კავშირშია საქმესთან. ქცევის სახელმწიფო კოდექსის მოთხოვნებში შედის ასევე, რომ ექვმიტანილი, განსასჯელი ან მსჯავრდებული დაცული იქნეს ადრინდელი ნასამართლობის შესახებ ინფორმაციის გავრცელებისაგან, თუ ამას კავშირი არ აქვს იმ დანაშაულთან, რომლის ჩადენაშიც არის ექვმიტანილი, განსასჯელი ან მსჯავრდებული (მუხლი 8). ექვმიტანილის ან განსასჯელის ვინაობა ან სხვა საიდენტიფიკაციო მონაცემები უნდა დაიფაროს, თუ საზოგადოებრივი ინტერესი არ მოითხოვს მათ გამოქვეყნებას.

მონტენეგროში მედიამ, ზოგადად, თავი უნდა აარიდოს მსჯავრდებულის ან ბრალდებულის ნათესავეებისა და მეგობრების ჩვენებას გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მათი დამონება აუცილებელია დანაშაულის ან სამართლებრივი მოქმედებების სრული, სამართლიანი და ზუსტი გაშუქებისათვის (მუხ. 10.1). ბოსნიასა და ჰერცეგოვინაში სასურველია, ზოგადად არიდებული იქნეს ექვმიტანილის ან განსასჯელის ნათესავეების ან მეგობრების დასახელება, თუ გასაჯაროება აუცილებელი არ არის გამოძიების სრულყოფილად წარმართვისათვის (მუხლი 9). აქვე განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა გაშუქდეს დანაშაულები, რომლის ჩადენაშიც ექვმიტანილი ან ბრალდებულია არასრულწლოვანი, იგივე ვრცელდება არასრულწლოვან დაზარალებულზე (მუხლი 10). მედიისათვის სპეციალური შეზღუდვებია დაწესებული, როცა საქმე ეხება არასრულწლოვანის საქმის გამოძიებას, სასამართლო განხილვას ან მის სასამართლოში გამოცხადებას. სიფრთხილის გამოჩენა რეკომენდებულია ასევე გარკვეული კატეგორიის დანაშაულების გაშუქების შემთხვევაში, მაგალითად, არ უნდა გამოქვეყნდეს სქესობრივი

დანაშაულის ან ძალადობის ნიადაგზე დაზარალებული პირის, ან სუიციდის მსხვერპლის სახელი ან ისეთი მასალა, რამაც შეიძლება ხელი შეუწყოს მათ იდენტიფიცირებას, თუ თავად დაზარალებული ან სუიციდის ჩამდენოს ოჯახი არ მისცემს ამის ნებას და გასაჯაროება აუცილებელი არ არის გამოძიების მიზნებისათვის (მუხლი 8). მედიამ არ უნდა მოახდინოს სქესობრივი ძალადობით დაზარალებულის იდენტიფიცირება ან ისეთი მასალის გამოქვეყნება, რაც ხელს შეუწყობს ამგვარ იდენტიფიკაციას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა თავად დაზარალებული თანახმა ან კანონი აძლევს მედიას ამის უფლებას (მუხლი 10.1). [15]

ესტონეთის რესპუბლიკის პრესის ეთიკის კოდექსის თანახმად სისხლის სამართლის დანაშაულის ან სასამართლო პროცესის გაშუქებისას ჟურნალისტმა უნდა განსაზღვროს, აუცილებელია თუ არა მასში მონაწილე მხარეთა იდენტიფიცირება და რა ტანჯვა შეიძლება მიადგეთ მათ ამით. არასრულწლოვანი დაზარალებულისა და დამნაშავის იდენტიფიცირება, როგორც წესი, დაუშვებელია (მუხლი 4.8).

ლიეტუვას რესპუბლიკაში ჟურნალისტმა და საჯარო ინფორმაციის ორგანიზატორმა არ უნდა გამოაქვეყნოს არასრულწლოვნის პერსონალური მონაცემები სისხლის სამართლის დანაშაულთან ან სხვა კანონდარღვევებთან კავშირში, თუ ამ მონაცემებით შესაძლებელი გახდება არასრულწლოვნის იდენტიფიცირება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ის ემალება კანონის აღმასრულებელ ორგანოებს ან სასამართლოს (მუხლი 51).

ბულგარეთის რესპუბლიკის მედიის ეთიკის კოდექსი:

ერთმანეთისაგან განასხვავებს საზოგადოებრივ ინტერესსა და ინფორმაციას;

ჯანმრთელობის, უსაფრთხოებისა და უშიშროების დაცვის საკითხებს;

- ხელს უწყობს მძიმე დანაშაულის ან ძალადუფლების ბოროტად გამოყენების პრევენციას ან გახსნას; ახდენს საზოგადოების მძიმე შეცდომაში შეყვანის საფრთხ-

ის პრევენციას (მუხლი 5.3) [15].

ავსტრიის რესპუბლიკის ჟურნალისტთა ეთიკის კოდექსის თანახმად საზოგადოებრივი ინტერესი ამ კოდექსის მიზნებისათვის გულისხმობს სიტუაციას, როცა ფაქტების გამოქვეყნება:

- შეიძლება დაეხმაროს დამნაშავეს მართლმსაჯულების წინაშე წარდგომას;
სასარგებლო იქნება საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ან უშიშროების ინტერესებისათვის;
დაიცავს საზოგადოებას შეცდომაში შეყვანისაგან (მუხლი 9.2) [17]

ნიდერლანდებში საზოგადოებრივ ინტერესს წარმოადგენს აგრეთვე დისციპლინური შეცდომები, რაც შეიძლება გამოვლინდეს იურისტის, ექიმის, ნოტარიუსის და სხვა მსგავსი პროფესიის მქონე პირის საქმიანობაში, ასეთ შემთხვევაში ვინაობის დასახელება მნიშვნელოვანია, რადგან დაფარვამ შეიძლება გამოიწვიოს გაუგებრობა სხვა კოლეგების მიმართ (2.4.6). [18]

თავი III. ცილისნამების სამართლებრივი რეგულირება პროცესის ქვეყნებსა და საპარტელოში

ცილისნამება, არსებითად მცდარი ფაქტის შემცველი და პირისთვის ზიანის მიმყენებელი, მისი სახელის გამტეხი განცხადებააო ვკითხულობთ „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონში, მაგრამ ჟურნალისტები ამ მოთხოვნის იგნორირებით წერენ სტატიებს, ამზადებენ რეპორტაჟებს, სადაც საკუთარ პოზიციას გამოხატავენ, ეს ზოგიერთს მოსწონს, ზოგიერთს არა. არსებობს განსხვავებული აზრიც, კერძოდ, იურისტთა ერთი ჯგუფის მიერ მომზადებულია საკანონმდებლო წინადადება, რომელიც (წარედგინა საქართველოს პარლამენტს) გულისხმობს, რომ თუკი ვინმე ჩათვლის, რომ მას რაღაც მოტივით შეურაცხყოფა მიაყენეს, ამ ფაქტს სისხლის სამართლის დანაშაულის კვალიფიკაცია მიეცეს და დანაშაულის დამტკიცების შემთხვევაში სასჯელის ზომად განისაზღვროს თავისუფლების აღკვეთა. აღსანიშნავია, რომ ეს პირველი შემთხვევა არ არის, როდესაც საქართველოს პარლამენტს სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის მოთხოვნით მიმართავენ. მაგალითისთვის მოვიყვანთ საქართველოს იურიდიულ მეცნიერებათა აკადემიის წარმომადგენლების მიერ შეთავაზებულ საკანონმდებლო წინადადებას პარლამენტმა მხარი დაუჭიროს მათ წინადადებას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდეს ცვლილება და ცილისნამება კანონმდებლობით დასჯადი გახდეს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიდან 2004 წლის 24 ივნისს ამოიღეს მუხლი, რომელიც ეხებოდა ცილისნამებას დანაშაულის დაბრალებით. ბუნებრივია, თუკი ადამიანი იცავს, რომ ის სხვა პირის ქცევით ან გამოხატვით შეურაცხყოფილია, სრული უფლება აქვს სამოქალაქო სასამართლოს მიმართოს [19, 1] და მოითხოვოს საკუთარი შელახული პატივის, ღირსებისა თუ რეპუტაციის სასამართლო წესით აღდგენა. თუკი თვლის, რომ განზრახ ცილისნამებით შეელახა ღირსება და პატივი [20,

15] აუცილებლად უნდა მიმართოს სასამართლოს, მაგრამ საუბარი იმაზე, რომ სახელმწიფომ გადაწყვიტოს და დაადგინოს, აქვს თუ არა ადგილი ცილისწამებას, ეს არ არის გამართლებული. მართალია, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მეოთხე თავი მთლიანად ეხება - ცილისწამებას და მე-13, მე-14, მე-15, მე-16 მუხლებით [5] განსაზღვრულია შესაბამისი რეგულაციები, მაგრამ როგორც ჩანს ეს საკმარისი არ არის.

3.1. ცილისწამება – აზრის გამოხატვის „თავისუფლება“

ცილისწამება სისხლის სამართლის დანაშაულია და ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ავსტრიის, გერმანიის, ესპანეთის, იტალიის, ლატვიის, ლიეტუვას, მალტის, პოლონეთის, პორტუგალიის, საბერძნეთის, სლოვაკეთის, უნგრეთის, ჩეხეთის, შვედეთის, ფინეთის რესპუბლიკებში, ბელგიისა და დანიის სამეფოებში.

სისხლის სამართლის დანაშაულია, მაგრამ არ ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ბულგარეთის, საფრანგეთის, სერბეთისა და ხორვატიის რესპუბლიკებში. სისხლის სამართლის დანაშაული არ არის გაერთიანებულ სამეფოში, ესტონეთისა და რუმინეთის რესპუბლიკებსა და ირლანდიაში, მაკედონიაში, მონტენეგროში, ცილისწამების საქმის სასამართლო განხილვისას მტკიცების ტვირთი შეიძლება დაეკისროს მოპასუხეს, მოსარჩელეს ან პროკურორს. იმ შემთხვევაში, როცა მტკიცების ტვირთი ეკისრება მოპასუხეს ან პროკურორს, თავდაპირველად აუცილებელია, მოსარჩელემ ან ბრალმდებელმა დაასაბუთოს, რომ ცილისწამებელმა ზიანი მიაყენა მოსარჩელის რეპუტაციას, შემდეგ კი მტკიცების ტვირთი გადადის მოპასუხეზე, რომელმაც უნდა დაამტკიცოს, რომ ინფორმაცია არის არა ცილისწამება, არამედ სიმართლე ანდა რომ მოქმედებდა პატიოსანი განზრახვით საზოგადოების ინტერესების გათვალისწინებით. დაცვის ამ

ინსტრუმენტების - დაასაბუთოს სიმართლე და პატიოსანი განზრახვა - გამოყენების უფლება დაშვებული არ არის, როცა საქმე ეხება პირად ან ოჯახურ ცხოვრებას. ზოგ ქვეყანაში იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მოპასუხე წარმატებით გამოიყენებს დაცვის ინსტრუმენტებს, ანუ დაასაბუთებს, რომ მისი ინფორმაცია შეესაბამებოდა სიმართლეს, თავად კი მოქმედებდა პატიოსანი განზრახვით და საზოგადოებრივი ინტერესების შესაბამისად, მას შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა შეურაცხყოფისათვის ინფორმაციის გავრცელების მანერის გამო.

ქვემოთ მოყვანილია რეგულაციები პოლონეთის, საფრანგეთის, ლატვიის, ესპანეთის რესპუბლიკებისა და დანიის სამეფოს კანონმდებლობებიდან, ასევე მოცემულია ინფორმაცია ზოგიერთი რეზონანსული სასამართლო დავის შესახებ და ცილისწამების, როგორც სისხლის სამართლის დანაშაულის ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები.

პოლონეთის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად ცილისწამება არ მიიჩნევა დანაშაულად, თუ ინფორმაცია შეესაბამება სიმართლეს, მაგრამ ეს არ შეეხება საჯაროდ გაკეთებულ განცხადებას. საჯაროდ გაკეთებული განცხადების შემთხვევაში სიმართლის გარდა განსასჯელმა უნდა დაამტკიცოს, რომ მოქმედებდა საზოგადოების ინტერესიდან გამომდინარე. თუ განცხადება ეხება პირად ან ოჯახურ ცხოვრებას, განსასჯელს მისი მართებულობის მტკიცების უფლება ეძლევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს მოახდენს სხვა პირის სიცოცხლისათვის შექმნილი საფრთხის ან არასრულწლოვნის დემორალიზების პრევენციას. კერძოდ, „ცილისწამება, ანუ სხვა პირის, პირთა ჯგუფის, ინსტიტუტის ან ორგანიზაციისთვის ისეთი ქცევის ან თვისებების დაბრალება, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს მათი დისკრედიტირება საზოგადოების თვალში ან მოცემული პოზიციის, პროფესიის ან საქმიანობისათვის აუცილებელი ნდობის დაკარგვა, ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით. იგივე დანაშაული, ჩადენილი მასმედიის საშუალებით, ისჯება ჯარიმით, თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების

აღკვეთით 1 წლამდე ვადით. მოსამართლეს უფლება აქვს მსჯავრდებულს დააკისროს დამატებით თანხის გადახდა დაზარალებული პირის ან პოლონეთის წითელი ჯვრის სასარგებლოდ, ან სხვა სოციალური მიზნით დაზარალებულის სურვილის შესაბამისად. ცილისწამების სისხლის სამართლებრივი დევნა ხორციელდება კერძო ბრალდების საფუძველზე (მუხლი 212). ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედება არ მიიჩნევა დანაშაულად, თუ არ განხორციელებულა საჯაროდ და შეესაბამება სიმართლეს. პირი, რომელიც ავრცელებს ან აქვეყნებს მართებულ განცხადებას საზოგადოების ინტერესის დაცვის მიზნით, არ მიიჩნევა დამნაშავედ 212-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედებების ჩადენაში. თუ განცხადება ეხება პირად ან ოჯახურ ცხოვრებას, მისი მართებულობის მტკიცება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როცა ამან შეიძლება მოახდინოს სხვა პირის სიცოცხლისათვის შექმნილი საფრთხის ან არასრულწლოვნის დემორალიზების პრევენცია (მუხლი 213). თუმცა მას შემდეგ, რაც დამტკიცდება, რომ განცხადება არ იყო ცილისწამება, შეესაბამებოდა სიმართლეს და გამომდინარეობდა საზოგადოებრივი ინტერესებიდან, დასაშვებია, რომ დანაშაულს მიეცეს შეურაცხყოფის კვალიფიკაცია გავრცელებისა და გამოქვეყნების მანერის გათვალისწინებით (მუხლი 214)".

პოლონეთის რესპუბლიკაში 2010 წელს შემცირდა სასჯელის ზომა ცილისწამებისათვის და თავისუფლების აღკვეთა დარჩა მხოლოდ მასმედით გავრცელებული განცხადების შემთხვევაში. თუმცა სისხლის სამართლის კოდექსის 212-ე მუხლი დღემდე საზოგადოებაში ცხარე კამათის საგანს წარმოადგენს. 2011 წელს პოლონეთის რესპუბლიკის ჰელსინკის კომიტეტმა და პრესის გამომცემელთა პალატამ სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამ მუხლის ამოღების კამპანია წამოიწყეს. 2012 წელს პოლონეთის რესპუბლიკიდან სახალხო დამცველმა საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიტანა სარჩელი ცილისწამებისათვის თავისუფლების აღკვეთის გაუქმების შესახებ, მაგრამ სასამართლომ სარჩელი არ მიიღო და 2013 წლის გადაწყვეტილებაში მიუთითა, რომ ამ

საკითხზე განჩინება, ერთხელ უკვე იქნა მიღებული, კერძოდ, 2006 წელს საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ცილისწამების კრიმინალიზაცია პრინციპში არ წარმოადგენს არაგონივრულ ჩარევას გამოხატვის თავისუფლებასა და პრესის თავისუფლებაში.

დანიის სამეფოში ცილისწამება, ანუ მოვლენების ან ურთიერთობების შესახებ ისეთი განცხადებების გავრცელება, რამაც შეიძლება საზოგადოების თვალში სახელი გაუტეხოს ამა თუ იმ პირს - ისჯება ჯარიმით ან 4 თვემდე თავისუფლების აღკვეთით (სისხლის სამართლის კოდექსის 267-ე მუხლით), თუ დანაშაული ჩადენილია უპატიოსნო განზრახვით ან დამნაშავეს ჰქონდა საფუძველი ეფიქრა, რომ ინფორმაცია იყო მცდარი, სასჯელი იზრდება თავისუფლების აღკვეთით 2 წლამდე. ცილისწამება არ ისჯება, თუ მოპასუხე დაამტკიცებს, რომ ინფორმაცია შეესაბამებოდა სიმართლეს (სისხლის სამართლის კოდექსის 269 -ე მუხლით), არ ისჯება იმ შემთხვევაშიც, თუ მოპასუხე დაამტკიცებს, რომ გარკვეული დამაჯერებელი გარემოებების გათვალისწინებით ინფორმაცია ჩანდა როგორც მართალი, ეს იმ შემთხვევაზე ვრცელდება, როცა დაცვის ინსტრუმენტად გამოყენებულია პატიოსანი განზრახვის დასაბუთება. დანიის სასამართლოების მიერ გამოტანილი გადანყვეტილებების თანახმად, თუ მოპასუხე დაცვის ინსტრუმენტად იყენებს პატიოსანი განზრახვის დასაბუთებას, მან უნდა დაამტკიცოს, რომ საკმარისი ფაქტობრივი საფუძველი ჰქონდა მიეჩნია, რომ განცხადება იყო მართალი.

საფრანგეთის რესპუბლიკის კანონით „პრესის შესახებ“ ცილისწამება არის ფაქტის ან ქმედების შესახებ ნებისმიერი განცხადი ან ბრალდება, რაც ინვესს თავდასხმას პიროვნების პატივსა და ღირსებაზე (მუხლი 29). ასეთი განცხადების ან ბრალდების პუბლიკაცია ან რეპროდუცირება დასჯადია მაშინაც კი, თუ ეს გაკეთებულია ისეთი მანერით, რომ იძლევა ვინმეს მიმართ ეჭვის გაჩენის საფუძველს ან მიმართულია პირისაკენ, რომელიც პირდაპირ არ არის დასახელებული, მაგრამ მისი.

იდენტიფიცირება შესაძლებელია. ცილისწამება, მიმართული კერძო პირისადმი, ისჯება €12,000 ოდენობის ჯარიმით (მუხლი 32); თუ მიმართულია პრეზიდენტის, საჯარო მოხელეების, მინისტრების, დეპუტატების, სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული ეკლესიების, სასამართლოების, შეიარაღებული ძალების წარმომადგენლების წინააღმდეგ, ჯარიმის ოდენობა შეადგენს €45,000 (მუხლი 30 და მუხლი 31). თუ სასამართლო პროცესზე დადასტურდა გავრცელებული ინფორმაციის სიმართლე, განსასჯელი თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა საქმე ეხება პირად ცხოვრებას. ცილისწამების შესახებ ნორმებმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა უკანასკნელი 15 წლის განმავლობაში, რაც განპირობებული იყო უმთავრესად ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებით. 2000 წელს გაუქმდა თავისუფლების აღკვეთა ცილისწამებისათვის, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა საქმე ეხება ცილისწამებას რასის ან სხვა ჯგუფური თავისუბურებების გამო.

2013 წელს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების გათვალისწინებით კანონიდან ამოიღეს 26-ე მუხლი, რომელიც შეეხებოდა პრეზიდენტისადმი მიმართულ ცილისწამებას. ამ ნორმამ გადაინაცვლა 30-31-ე მუხლებში, რომლებიც არეგულირებს საჯარო მოხელეთა წინააღმდეგ მიმართულ ცილისწამებას და პასუხისმგებლობა მის ჩადენაზე უფრო გამკაცრდა.

2011 წელს საკონსტიტუციო საბჭოს გადაწყვეტილებით სიმართლის დადგენის გამოყენება დაცვის ინსტრუმენტად ისეთ საკითხზე, რომელიც მოხდა 10 და მეტი წლის წინ, არაკონსტიტუციურად იქნა მიჩნეული. 2013 წელს ამავე საბჭომ არაკონსტიტუციურად მიიჩნია სიმართლის დადგენის გამოყენება პირის ნასამართლეობის მიმართ, თუ მას ნასამართლეობა გაქარწყლებული ან მოხსნილი აქვს. ეს გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა 2006 წლის ევროპის საპარლამენტო რეზოლუციის საფუძველზე.

ესპანეთის სამეფოს სისხლის სამართლის კოდექსი განასხვავებს ცილისწამების ორ სახეს, რომლებიც მიმართულია ადამიანის პატივისა და ღირსების წინააღმდეგ:

- პირმა ჩაიდინა „დანაშაული“, თუმცა ცილისწამებლისათვის ცნობილია, რომ ეს არის ტყუილი ან დაუდევრად უგულებელყოფს სიმართლეს, ისჯება 6-დან 12 თვემდე დღიური ჯარიმით, იგივე დანაშაული, ჩადენილი მასმედიის ან სხვა მსგავსი საშუალებით, ისჯება 12-დან 24 თვემდე დღიური ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით 2 წლამდე (მუხლი 205);
- ცილისწამება განსაზღვრულია როგორც ბრალდება, გამოთქმა ან ქმედება, რომელიც ზიანს აყენებს სხვა პირის პატივსა და ღირსებას, ლახავს მის რეპუტაციას. ცილისწამება სისხლის სამართლის დანაშაულად მიიჩნევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ქმედება თავისი ხასიათის, გავლენის ან გარემოებების გამო საზოგადოების მიერ განიხილება როგორც სერიოზული. ისჯება 3-დან 7 თვემდე დღიური ჯარიმით. იგივე დანაშაული, ჩადენილი მასმედიის ან სხვა მსგავსი საშუალებით, ისჯება 6-დან 14 თვემდე დღიური ჯარიმით (მუხლი 208). თუ ჩადენილია ანაზღაურების სანაცვლოდ, დამნაშავეს შეიძლება აეკრძალოს გარკვეული საქმიანობა ან პროფესია 6 თვიდან 2 წლამდე (მუხლი 213). პირველ შემთხვევაში, თუ მოპასუხე დაამტკიცებს, რომ მის მიერ გავრცელებული ფაქტები შეესაბამებოდა სინამდვილეს, თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან, მეორე შემთხვევაში, სიმართლის, როგორც დაცვის ინსტრუმენტის გამოყენება შესაძლებელია, თუ გავრცელებული ინფორმაცია ეხება საჯარო მოხელეს მის მიერ განხორციელებული სამსახურებრივი საქმიანობიდან გამომდინარე (207-ე და 210-ე მუხლები).

2007 წელს გაზეთ „ელ მუნდოს“ ორ ჟურნალისტს ე. ი. ინდასა და ა. რუისს მიესაჯა ჯარიმა მენორკას ქალაქ მაჰონის ყოფილი მერის ცილისწამებისათვის. ე. ი. ინდა განსასჯელის სკამზე

აღმოჩნდა 2012 წელსაც, ამჯერად კატალონიელი პოლიტიკოსის პუჯიოს ცილისწამებისათვის, ჟურნალისტის განცხადება ემყარებოდა პოლიციის ანგარიშის პროექტს, რომლის მიხედვითაც საქმე შეეხებოდა რამდენიმე მილიონი ევროს შვეიცარიის ბანკში გადამალვას. მოსამართლემ ამჯერად ჟურნალისტი გაამართლა, რადგან ის ეყრდნობოდა სანდო წყაროს და მისი განზრახვა არ იყო ზიანის მიყენება. 2013 წლის სტატისტიკური მონაცემებით ორივე დანაშაულისათვის გასამართლებული იყო ოთხმოცდათვრამეტი პირი, სასჯელის ზომად ყველა შემთხვევაში გამოყენებული იყო ჯარიმა.

შვედეთის სამეფოს სისხლის სამართლის კოდექსით ცილისწამება, ანუ სხვა პირის სისხლის სამართლის დამნაშავედ გამოცხადება ან მითითება საძრახისი ცხოვრების წესზე ან ისეთი ინფორმაციის გავრცელება, რაც გამოიწვევს სხვა ადამიანების მხრიდან უპატივცემულობის გამოვლენას, ისჯება ჯარიმით (მუხლი 1). თუ გავრცელებულმა ინფორმაციამ შინაარსიდან და მასშტაბიდან გამომდინარე გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენება ისჯება ჯარიმით ან 2 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.

თუ განსასჯელს შეუძლია დაამტკიცოს, რომ ინფორმაცია შეესაბამებოდა სიმართლეს ან მას ჰქონდა ინფორმაციის გავრცელების გონივრული მიზეზი, თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება აგრეთვე მოპასუხე თუ ის დაასაბუთებს, რომ მოვალე იყო გამოეხატა თავისი აზრი ან გარემოებათა გაანალიზების საფუძველზე, ინფორმაცია გაავრცელა თავდაცვის მიზნით (მუხლი 1). თავდაცვის მიზნით ინფორმაციის გავრცელებად მიიჩნევა, როცა საზოგადოების ინტერესი ინფორმაციისადმი აღემატება კონკრეტული პირის რეპუტაციის დაცვის ინტერესს.

2014 წელს მიღებული ცვლილებების თანახმად, თუ დაზარალებულია 18 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანი ან საზოგადოებრივი ინტერესები ამას მოითხოვს, კერძო ბრალდების საქმე

საჯარო ბრალდებით იცვლება.

ის საქმე, რომელიც შეეხება მედიას, განიხილება ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით, სადაც ცხრიდან ექვსმა მსაჯულმა უნდა გამოიტანოს ვერდიქტი - „დამნაშავეა“. თუ მოსამართლე არ ეთანხმება მსაჯულთა გადაწყვეტილებას, მას მხოლოდ იმის უფლება აქვს, რომ გაამართლოს განსასჯელი ან შეუმციროს სასჯელის ზომა. ცილისწამების ბრალდებით შვედეთის სამეფოში შედარებით იშვიათად მიმართავენ სასამართლოს, უფრო ხშირად უპირატესობას ანიჭებენ პრესის ომბუდსმენს ან შვედეთის ტელერადიომაუწყებლობის სააგენტოს.

2013 წელს ცილისწამებისათვის 9 პირი მიეცა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი ცილისწამების შემთხვევაში - 12; 2015 წელს ცილისწამებისათვის - 14, დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი ცილისწამების შემთხვევაში კი - 10 (აქედან არც ერთს არ შეფარდებია თავისუფლების აღკვეთა).

ლატვიის რესპუბლიკაში ცილისწამება, ანუ გამოწვევის წინასწარგანზრახული და გაცნობიერებული გავრცელება, როცა გამავრცელებელმა იცის, რომ ინფორმაცია სხვა პირის შესახებ არის არასწორი და ცილისწამებლური, ბეჭდურად ან სხვაგვარად რეპროდუცირებული სახით, ასევე ზეპირად, თუკი ეს მოქმედება ჩადენილია საჯაროდ, ისჯება საზოგადოებრივი სამუშაოებით ან ჯარიმით. თუ ჩადენილია მასმედიის საშუალებით, ისჯება დროებით თავისუფლების აღკვეთით ან საზოგადოებრივი სამუშაოებით ან ჯარიმით (სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 157).

2004 წელს ლატვიის რესპუბლიკის უზენაესმა სასამართლომ გამოაქვეყნა კერძო პირთა პატივისა და ღირსების დაცვის საქმეზე სამართლებრივი ნორმების გამოყენების მაგალითები, რომელიც მოიცავს ადამიანის უფლებების დაცვის ევროპული სასამართლოსა და ლატვიის რესპუბლიკის სასამართლოების მიერ პატივისა და ღირსების დაცვის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებების მოკლე აღწერასა და ანალიზს. ხაზგასმულია,

ადამიანის უფლებების დაცვის ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ და გამოტანილ გადანყვეტილებებს შორის პრინციპული შეუსაბამობა არ დაფიქსირებულა.

თავი IV. სამოქალაქო განათლების პრობლემა მედიაში

საზოგადოებასთან ეფექტიანი კომუნიკაციის ყველაზე მასობრივი საშუალება მედიაა, რომელიც საზოგადოების ინფორმირებულობის გარდა, გარკვეული სახის ურთიერთობის სისტემური მიდგომაა, სწორედ ეს არის პირველ რიგში ხელსაყრელი მედიისათვის, ვინაიდან მოქალაქეთა მედიაჩართულობა ეფექტიანი საშუალებაა უფრო სწრაფად მოგვარდეს ესა თუ ის პრობლემა. ბუნებრივია, ამისათვის მედიასაშუალებებმა უნდა მოიძიონ მოქალაქეთა ჩართულობის ახალი ფორმები და მეთოდები, რათა მათი აქტიურობა შედეგზე ორიენტირებული გახადონ. მედიამ უნდა იცოდეს როგორ მოამზადოს აუდიტორია, რომ არ იგრძნობოდეს განსხვავებულობის არც ერთი ნიშანი (რასა, კანის ფერი, პოლიტიკური შეხედულებები, მრწამსი და ა.შ) და დისკრიმინაცია არ გახდეს ინფორმაციული კონფლიქტის მიზეზი. სწორედ მედიამ უნდა გასწიოს დიდი სამუშაო საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისათვის.

პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება საქართველოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლით [2] არის მოწესრიგებული. განსახილველი სამართლებრივი ინსტიტუტის საფუძველზე ადამიანს აქვს უფლება, საკუთარი შეხედულებით ჩამოაყალიბოს და იქონიოს პირადი ცხოვრება. მისი დაცვის ერთ-ერთი ელემენტია პიროვნების შესახებ ინფორმაციის გავრცელების ფაქტი. პირს თავად უნდა ჰქონდეს არჩევანი, სურს თუ არა ისეთი სახის მონაცემების გასაჯაროება, რომელიც უშუალოდ მის პირად ცხოვრებას ეხება, მაგალითად, მის ჯანმრთელობას. თუ პირს გადატანილი აქვს რაიმე სახის დაავადება და არ სურს ამ ფაქტის გასაჯაროება, ნებისმიერმა სხვა პირმა, მათ შორის, მედიასაშუალებამაც თავი უნდა შეიკავოს ასეთი მონაცემების გასაჯაროებისგან. აღნიშნული, ერთი მხრივ, ექიმის ვალდებულებას წარმოადგენს, დაწყებული სამედიცინო დახმარების თაობაზე მიმართვის მომენტიდან, გამოკვლევების დასრულებით, თუმცა, მეორე მხრივ, თუ მედიასაშუალების წარმომადგენელს წვდომა ექნება ასეთი სახის ინფორმაციაზე, მასაც აქვს

მისი გამჟღავნებისგან თავის შეკავების ვალდებულება.

ვის თუ არა მედიას აქვს საშუალება „სამოქალაქო განათლების“ გაკვეთილები ჩაუტაროს მოქალაქეს და აუხსნას მას მისი უფლება-მოვალეობები და ასწავლოს როგორ ჩაერთოს ქვეყნის სოციალ-ეკონომიკური თუ სხვა მისთვის მნიშვნელოვანი პრობლემური საკითხების მოგვარებაში.

4.1. პერსონალურ მონაცემთა დაცვა

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება არის ადამიანის უფლება იცოდეს, თუ რისთვის და ვის მიერ გამოიყენება მის შესახებ არსებული პერსონალური მონაცემები. შინაარსობრივად პერსონალურ მონაცემთა დაცვა ნიშნავს არა მათი დამუშავებისგან დაცვას, არამედ მათ დაცვას კანონით გათვალისწინებული წესების დარღვევით დამუშავებისგან. თავის მხრივ, რა თქმა უნდა, ამ პროცესებთან დაკავშირებული ურთიერთობები სამართლებრივი მოწესრიგების საგანს წარმოადგენს, თუმცა მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხების ცოდნა თითოეული მოქალაქისათვის აუცილებელია. არ არის რთული წარმოსადგენი, თუ რა ზიანის მოტანა შეუძლია პერსონალურ მონაცემთა არასათანადო დაცვას, არადა ჩვენ ხშირად სათანადო ყურადღებას არ ვაქცევთ საკუთარ პერსონალურ მონაცემებს.

2011 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ [21]“ და შემოიღო პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის სტატუსი, რომელიც მონაცემთა დაცვის კანონმდებლობის შესრულებაზე არის პასუხისმგებელი. მისი მიღების ერთ-ერთი წინაპირობა მონაცემთა დაცვის ევროპულ სტანდარტებთან მიახლოება და შეძლებისდაგვარად, ანალოგიურის დანერგვა იყო. მიუხედავად ამისა, ეს კანონი კერძო სექტორის მიმართ სრულად არ არის ამოქმედებული, რაც მის ეფექტურობას აკნინებს და ადამიანის უფლების დაცვის მძლავრ მექანიზმად ვერ გვევლინება.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვისათვის და შესაბამისი სფეროს გასაძლიერებლად მხოლოდ კანონის მიღება არ გამოდგა საკმარისი, რადგან პირველ რიგში თითოეულ მოქალაქეს უნდა ეზრუნა საკუთარი პერსონალური მონაცემების დაცვაზე, რა თქმა უნდა ეს არ ნიშნავს, რომ მოქალაქეებმა, განურჩევლად პროფესიისა და საქმიანობისა, უნდა იცოდნენ ყველა ის იურიდიული საკითხი, რაც ამ სფეროს უკავშირდება. არა, აქ ძირითადად საუბარია, რომ ვიცოდეთ რისი უფლება გვაქვს, მაგალითად, იმის, რომ მოვითხოვთ ინფორმაცია – ვინ ამუშავებს ჩვენ მონაცემებს და რა მიზნით, საჭიროების შემთხვევაში წავშალოთ ან/და შევასწოროთ. პერსონალურ მონაცემთა მიმართ ჩვენი უფლებების ჩამონათვალი არ არის იმდენად ვრცელი ან რთული, რომ ის არ ვიცოდეთ ან ვერ დავიმახსოვროთ.

შესაბამისად, საზოგადოება აქტიურად უნდა ჩაერთოს მუშაობაში იმ კერძო თუ იურიდიული პირების მიერ შესაბამისი ზომების მისაღებად, რომლებიც იყენებენ ფიზიკური პირების პერსონალურ მონაცემებს. მნიშვნელოვანი ამ პროცესში არის მოთხოვნა, რომ ყველაფერი მიმართული უნდა იყოს ვერტიკალურად, ქვემოდან ზემოთ. მაგალითისთვის მოვიყვანთ ამონარიდს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის 2018 წლის ანგარიშიდან:

მოქალაქე მიუთითებდა, რომ ერთ-ერთი სამინისტროს მიმართა განცხადებით, ამავე სამინისტროს თანამშრომელმა უკანონოდ მოიპოვა მისი პერსონალური მონაცემი და გაასაჯაროვა. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორმა ჩაატარა მოკვლევა, რის საფუძველზეც სამინისტროს თანამშრომელს დაეკისრა დისციპლინარული პასუხისმგებლობა.

პირმა ჯანდაცვის სამინისტროს მიმართა წერილობითი, რომელიც ეხებოდა აივ ინფექციის პრევენციას, მოგვიანებით ნახა, რომ მისი განცხადება აიტვირთა სოციალურ ქსელში. რითაც მიაღწა გარკვეული ზიანი. ინსპექტორმა მოიკვლია და საჯარო დაწესებულებას მისცა რეკომენდაცია განესაზღვრა შიდა რეგულაციით სამართლებრივი ბერკეტი.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხებისადმი ყურადღების გამახვილება და შესაბამისი ნების დახვეწა შესაძლოა გრძელვადიანი პროცესი აღმოჩნდეს. თუმცა შესაძლებელია რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხის გამოყოფა, რომლებიც ეხება მონაცემთა დაცვასა და მასთან დაკავშირებულ ურთიერთობების საკითხებს.

- აუცილებელია საზოგადოების თითოეული წევრის სათანადო აქტიუ-რობა და დაინტერესება კანონით მისთვის მინიჭებული უფლებების შესახებ;
- ის სუბიექტები, რომლებიც ამუშავებენ ფიზიკური პირების პერსონალურ მონაცემებს, უნდა გამოვიდნენ რეაქტიული რეჟიმიდან და გადაერთონ პროაქტიულ მიდგომაზე, როდესაც ამ საკითხებისადმი ყურადღების გამახვილება ხდება არა კონკრეტული შემთხვევის საფუძველზე, არამედ თავად ამ სუბიექტის ინიციატივით, მანამდე სანამ გარკვეული პრობლემატური საკითხი იჩენს თავს.

- აუცილებელია კერძო სექტორის მიმართ კანონის სრული ამოქმედება, ვინაიდან პროცენტულად დამმუშავებლების დიდ რაოდენობას სწორედ კერძო სუბიექტები შეადგენენ.

„საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 157 -ე მუხლი [22] „პირადი საიდუმლოს ხელყოფას ეხება და დასჯადია პირადი ცხოვრების საიდუმლოს უკანონოდ გამოყენება ანგარე-ბით, თუ მას პირი არაერთგზის ჩაიდენს პირი ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე“.

„ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე ლუის ბრანდეისი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტირებასა და დაცვას ჯერ კიდევ 1928 წელს აღწერდა როგორც „ყველაზე აღმატებულ და ღირებულ უფლებას ცივილიზებული ადამიანისთვის“.

საგულისხმოა, რომ დღეს ყველაზე მნიშვნელოვანი სწორედ პერსონალურ მონაცემთა ხელშეუხებლობაა. მას მკაცრად იცავენ გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში. დიდი ბრიტანეთის, ჩეხეთის, შვედეთის, იტალიის, ფინეთის, დანიის,

ესტონეთის აქტებით „ პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება“
ხდება მხოლოდ მონაცემთა სუბიექტის თანხმობით, თუმცა კა-
ნონით გათვალისწინებულია საფუძვლები, როდესაც მონაცემთა
დამუშავება თანხმობის გარეშეც შესაძლებელია.

მესამე თავი ცილისწამების სამართლებრივ რეგულაციებს
ეყრდნობა, მაგრამ შეიძლება ითქვას მეოთხე თავში გამოთქმუ-
ლი მოსაზრებები ლოგიკური გაგრძელებაა იმ პრობლემებისა,
რასაც სამოქალაქო განათლების სიმწირე იწვევს.

თავი V. პროფესიული ეთიკის როლი ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის მედიარეგულირების თვალსაზრისით

მედიის საქმიანობა საქართველოს კონსტიტუციით არის განისაზღვრული. ტექნიკურ პროგრესთან ერთად შემოვიდა ახალი დარგი - მედიასამართალი, რომელმაც უნდა მოაწესრიგოს მასობრივ კომუნიკაციასა და ინდივიდუალურ კომუნიკაციას შორის ურთიერთობა, ამდენად გაჩნდა მედიასამართლის სუბიექტებიც - მედიასაშუალება და პირები, რომლებიც იყენებენ მედიას საჯარო განცხადებებისათვის.

ჟურნალისტი, როგორც მედიასამართლის სუბიექტი, ფიზიკური პირია, მაგრამ თუ ის ინტერნეტის საშუალებით გავრცელებულ კერძო პირის შეურაცხმყოფელ ინფორმაციას გამოიყენებს პასუხისმგებლობა დაეკისრება ჟურნალისტს „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის [23] მე-13 მუხლის საფუძველზე.

ინტერნეტი არ არის მედიასაშუალების სახე. აღნიშნული მხოლოდ ელექტრონული სახით ინფორმაციის გავრცელების შესაძლებლობას იძლევა. თუმცა ინტერნეტში სამართლებრივი ურთიერთობის განხორციელებისას აუცილებელია განვიხილოთ თანამედროვე ეპოქის სამი ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტი: სოციალური მედია, ელექტრონული ფოსტა და ვებგვერდი.

სოციალური მედია ეყრდნობა მედიის გამოცდილებას. იგი ადამიანებს შორის ყოველდღიური ურთიერთობების დამყარების აქტიური საშუალებაა. მაგალითად, თუ სოციალურ ქსელში პირმა საკუთარ გვერდზე ე.წ. „პირნიგნაკზე“ გამოთქვა აზრი ამ შემთხვევაში არ ილახება გამოხატვის ან ინფორმაციის თავისუფლება, ვინაიდან პოზიციის დამფიქსირებელმა პირმა, სოციალური ქსელის შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, იცის, რომ ასეთი ინფორმაცია შეიძლება გაასაჯაროვოს პირთა განუსაზღვრელმა წრემაც. [24]

სოციალური ქსელის გამოყენება ჟურნალისტისთვის იმავე საქმიანობის განხორციელებას მოითხოვს, როგორც სხვა გზით

მიღებული ინფორმაციისას. თუ საინფორმაციო გამოშვების ტოკშოუს ჟურნალისტი (წამყვანის ან სხვ.) ავრცელებს ინფორმაციას სოციალურ ქსელზე დაყრდნობით, მან აუცილებლად უნდა მიუთითოს, ამ მონაცემების მოპოვების პირველად წყაროზე.

ინფორმაციის გადამონმებისთვის, როგორც ობიექტურობის დაცვის მნიშვნელობის მქონე საქმიანობის განხორციელებისთვის, ჟურნალისტის მიერ სოციალური ქსელის საშუალებით დასმული შეკითხვა კონკრეტული პირის მიმართ არ წარმოადგენს შეზღუდვის საფუძვლებს. ასეთ დროს მთავარია, ჟურნალისტმა დაიცვას კონფიდენციალურობა, რომლის საფუძველზედაც ეს უკანასკნელი პირადი კონტაქტის დროს შესაბამის შეკითხვას დაუსვამს და ამ შეკითხვას არ გაასაჯაროებს.

სოციალურ ქსელში ჟურნალისტის მიერ შეკითხვის თანამდებობის პირისთვის დასმა განსხვავდება სახელმწიფო ორგანოსთვის შეკითხვის დასმისგან. ჟურნალისტს სახელმწიფო ორგანოსთვის შეკითხვის დასმა შეუძლია როგორც პირადი კონტაქტით, ისე – საჯაროდ.

ელექტრონული ფოსტის დანიშნულებაა კონკრეტული ინფორმაციის გასავრცელებლად ან კომერციული საქმიანობისთვის მისი გამოყენება. საქართველოში ელექტრონული კომუნიკაციების სექტორს არეგულირებს „კანონი ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ [25]. ის ადგენს ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელებითა და საშუალებებით საქმიანობის სამართლებრივ და ეკონომიკურ საფუძვლებს, ამ სფეროში კონკურენტუნარიანი გარემოს ჩამოყალიბებისა და რეგულირების პრინციპებს, დამოუკიდებელი ეროვნული მარეგულირებელი ორგანოს (საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის) ფუნქციებს, ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელებისა და საშუალებების ფლობის, მათი გამოყენებისა და მომსახურების მიწოდების დროს ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებებსა და მოვალეობებს. კომისია უფლებამოსილია ელექტრონული კომუნიკაციის სფეროში საქმიანობით

დაინტერესებულ სუბიექტებს მიანიჭოს ავტორიზაცია. ავტორიზაციის მოპოვების მიზნით განაცხადის შეტანისას, მათ უნდა წარუდგინონ კომისიას გარკვეული ინფორმაცია. ეს უკანასკნელი ყველა სუბიექტის მონაცემებს ინახავს და ავტორიზაციის პროცესის წარმატებით დასრულების შემთხვევაში, აღნიშნული ინფორმაცია საზოგადოებისთვის უნდა გახდეს ხელმისაწვდომი.

ვებგვერდის მეშვეობით შესაძლებელია ადამიანებს შორის კომუნიკაციის დამყარება, მაგრამ რეგულაციებით განსაზღვრულია რისი გამოქვეყნება შეიძლება და რისი - არა. ამიტომაც ინტერნეტსივრცეში ადამიანის უფლებათა დაცვის მოწესრიგების გათვალისწინება თანამედროვე ეპოქის უმნიშვნელოვანეს სამართლებრივ მიზნად უნდა იქცეს. განსაკუთრებული სიფრთხილე მართებს ჟურნალისტს, რომელიც მასობრივი ინფორმაციის მთავარი სუბიექტია, რადგან აგროვებს, ამუშავებს და ავრცელებს კონკრეტული სახის ინფორმაციას.

მედიასამართლებრივ ურთიერთობაში, მედიასაშუალებასთან ერთად ხშირად მონაწილეობს სახელმწიფო, რადგან საჯარო დაწესებულებიდან გამოთხოვილ ინფორმაციას მედიასაშუალებები ხშირად ასაჯაროებენ. „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მესამე თავი მოიცავს საიდუმლოების დაცვას, რომლის მე - 11 მუხლის მე-2 პუნქტშია [26] აღნიშნულია, რომ დაუშვებელია კონფიდენციალური ინფორმაციის გამხელა თვით მისი მფლობელის თანხმობის ან სასამართლოს დასაბუთებული გადანაცვლების გარეშე.

მედიასამართლის ძირითად პრინციპებზე საუბრისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს მოსახლეობის ჩართულობასა და მონაწილეობაზე, რადგან დემოკრატიულ სახელმწიფოში მთელი ძალაუფლება ხალხს ეკუთვნის, ხოლო ხელისუფლება ადამიანის თავისუფლების დაცვის უმთავრესი გარანტორია. სახელმწიფოს ჩამოყალიბება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ხელისუფლებასა და მოსახლეობას შორის მუდმივი კონტაქტი იარსებებს. სწორედ დემოკრატია აძლევს საშუალებას ხალხს მოაწესრიგოს საკუთარი მოთხოვნები. ბუნებრივია ამას

საზოგადოება ვერ განახორციელებს შესაბამისი კომუნიკაციის არსებობის გარეშე. თავის მხრივ, კომუნიკაციის ყველაზე გავრცელებულ საშუალებას დღევანდელ რეალობაში მედია წარმოადგენს, რომელიც ინფორმაციის გაცნობის შესაძლებლობას იძლევა. მედიის, საზოგადოებისა და ხელისუფლების ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ არსებული სხვადასხვა თეორიებიდან ყველაზე გამოსარჩევი ამ მხრივ ინფორმაციული საზოგადოების თეორიაა, რომელიც ერთი მხრივ, ტექნოლოგიური მედიასაშუალებების შექმნას და, მეორე მხრივ, ამ საშუალებების საფუძველზე საზოგადოების ინფორმირებულობასა და მასზე გარკვეული სახით ზემოქმედებას გულისხმობს. იმ შემთხვევაში, თუ მედია არ იქნება დამოუკიდებელი, საფრთხე შეექმნება ქვეყანაში დემოკრატიულობას. თავის მხრივ, მედიის დამოუკიდებლობის გარანტი უნდა გახდეს ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობა, რომლის საფუძველზედაც მედიის საქმიანობის სამართლებრივი ფარგლები და ამ საქმიანობაში მესამე პირთა მიერ ჩარევის დაუშვებლობა უნდა განისაზღვროს. სხვა შემთხვევაში არ იარსებებს უფლებათა წესრიგი, რაც შეუძლებელს გახდიდა ძირითადი უფლებების დაცვას. ხელისუფლების დანიშნულებაა ქვეყანაში წესრიგის დამყარება და თავის მოქალაქეთა უფლებების დაცვა. უფლებების დაცვაში არ იგულისხმება მხოლოდ სასამართლოს გზით სამართლიანობის დამყარება, არამედ ზოგ შემთხვევაში მოსახლეობის გაფრთხილებაც კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით შესაბამისი მოქმედების განხორციელების შესახებ. ამ მხრივ შესაძლებელია საინტერესო პარალელი გაეავლოთ მედიაზე, როგორც ე.წ. „შუამავალზე“ სახელმწიფოსა და მოსახლეობას შორის. მოსახლეობის უსაფრთხოების დაცვა სახელმწიფოს ვალდებულებაა, სახელმწიფოს ზოგ შემთხვევაში შეიძლება მედიასაშუალების დახმარება დასჭირდეს. მედიასაშუალების გარეშე სახელმწიფომ შესაძლებელია ვერ აღასრულოს გარკვეული ვალდებულება [24].

მედიის და სამოქალაქო საზოგადოების როლი ამ ასპექტში

იძენს მთავარ დანიშნულებას, ერთს აქვს მიაწოდოს საზოგადოებას ადეკვატური ინფორმაცია, ხოლო მეორეს - აიმაღლოს განათლების დონე და ჩაერთოს კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით ხელისუფლებასთან პოლემიკაში. უფრო მეტიც, თუ ადამიანის უფლება სახელმწიფოს მიერ საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებულ ადამიანთა ქცევის წესია, ლეგიტიმური მიზანი უნდა გახდეს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ინტერესი, რომელიც კონსტიტუციურ მიზანს მოემსახურება.

5.1. ადამიანის უფლება და მედიასამართალი

როცა მედიასაშუალება ცრუ ინფორმაციას ავრცელებს ან ახორციელებს ცილისწამებას. სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება და ადამიანის უფლება სახელმწიფოს მიერ საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებულ ადამიანთა ქცევის წესს წარმოადგენს, თუმცა, აღნიშნული არ გულისხმობს პირისთვის ისეთი სახის გარანტიის მინიჭების შესაძლებლობას, რომლის საფუძველზედაც მას კონსტიტუციური უფლებებით შეუზღუდავი, საკუთარი სურვილის შესაბამისად, თავისუფალი სარგებლობა შეუძლია. კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვის ყველაზე გავრცელებული მაგალითი სამართლებრივი ნორმის მიღებაა, თუმცა ასეთ შემთხვევაში კანონმდებელს უნდა ამოძრავებდეს თანაზომიერების პრინციპის დაცვით კანონმდებლობის მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის შესაძლებლობის კონსტიტუციურობა. ლეგიტიმური მიზანი შეიძლება იყოს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ინტერესი, რომელიც კონსტიტუციურ მიზანს უნდა ემსახურობდეს [27].

ადამიანის თავისუფლება ნიშნავს პირის უფლებას, თავისუფლად განახორციელოს კანონით დაშვებული ქმედება, ამ უკანასკნელში მხოლოდ კანონის ფარგლებში განსახორციელებელი ქმედება იგულისხმება მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ კანონის არარსებობის ან კანონის დაუცველობის შემთხვევაში წარმოიქმნება ერთგვარი ქაოსი, რაც, საბოლოო ჯამში, პირდა-

პირ კავშირში იქნება მოსახლეობის ქაოტურ ქმედებებთან. ზემოაღნიშნულის თავიდან აცილების მიზნით, ადამიანის თავისუფლება აყვანილია კონსტიტუციურ რანგში. ასეთი უფლების მნიშვნელობა განმტკიცებულია საქართველოს მოქმედ კანონმდებლობაშიც.

სამართლებრივ დონეზე მოწესრიგებული თავისუფლება სრულყოფილებას აღწევს დემოკრატიულ ქვეყანაში, ადამიანს შესაძლებლობა ეძლევა, თავისუფლად განახორციელოს კანონით აუკრძალავი ქმედება, რაც, ერთი მხრივ, მოქმედების ფართო არეალსა და, მეორე მხრივ, მისი მოქმედების კონკრეტულ ფარგლებზე მიუთითებს, ვინაიდან სწორედ კანონია მისი თავისუფლად მოქმედების განხორციელების სამართლებრივი წინაპირობა.

ადამიანის თავისუფლებაზე საუბრისას შეიძლება აღნიშნული უფლება სამოქალაქო თავისუფლების ჭრილში იქნეს განხილული. სახელმწიფო უნდა იძლეოდეს შესაძლებლობას, თითოეულ მოქალაქეს მაქსიმალურად მიეცეს არჩევანის გაკეთების თავისუფლების გარანტია. მედიასამართალთან მიმართებით საქართველოს კონსტიტუციით მოწესრიგებულია მედიასაშუალების წარმომადგენელთა საქმიანობის სამართლებრივი წინაპირობები. აღნიშნულის უმთავრესი საფუძველი ნორმის სამართლებრივი მოქმედების წინაპირობაა, რომლის მიხედვითაც, ადამიანის თავისუფლების სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ფიზიკური პირი. ფიზიკური პირები კი შეიძლება იყვნენ მედიასაშუალების თანამშრომლები, რომლებსაც სახელმწიფოს მხრიდან შეიძლება შეეზღუდოთ, მაგალითად, კონკრეტულ საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა აშკარა დარღვევის საფუძველზე განხორციელებული ჩარევით.

პიროვნების თავისუფლებაში ჩარევა მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნების საფუძველზე უნდა განხორციელდეს. თუ ჟურნალისტი ჩაიდენს ისეთ ქმედებას, რომელიც მის დაკავებას ითვალისწინებს, მისი თავისუფლების შეზღუდვა არ გახდება კონსტიტუციურ უფლებაში უკანონო ჩარევის საფუძველი. მაგალითად,

გადამღებ ჯგუფს სურს, მოიპოვოს ინფორმაცია კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით. იმ შემთხვევაში, თუ იგი ასეთ ინფორმაციის მოპოვებას არაკანონიერი გზით შეეცდება, მათი ქმედება აუცილებლად აღკვეთონ შესაბამისმა სამართალდამცავმა ორგანოებმა. ამ შემთხვევაში იარსებებს სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის ჩადენის ელემენტები და დანაშაულის შეფარდებისას გამამართლებელ საფუძვლად პროფესიული საქმიანობის განხორციელება არ ჩაითვლება. ჟურნალისტის ქმედება ინფორმაციის მოსაპოვებლად, რომლითაც ირღვევა საქართველოს კანონმდებლობა, არ წარმოადგენს პირის პასუხისმგებლობისგან განთავისუფლების საფუძველს.

კანონის წინაშე თანასწორობის საკითხის მოქმედება აბსოლუტურად ყველაზე, მათ შორის, მედიასაშუალებებზეც ვრცელდება. კანონის წინაშე თანასწორობის შესახებ. თავდაპირველად საუბარი უნდა წარიმართოს ღირსების საკითხთან მიმართებით. აღნიშნული სამართლებრივი ინსტიტუტი საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე აბსოლუტურად დაცულია, რაც ნებისმიერი პირის მიერ ნებისმიერი ადამიანის, მათ შორის, დამნაშავის (ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენისთვის) პატივისცემით მოპყრობას გულისხმობს. მედიასივრცეში ნებისმიერი ინფორმაციის გავრცელებისას აუცილებელია სიფრთხილე – ბალანსის დაცვა პირის კრიტიკასა და ღირსებას შორის. კანონის წინაშე თანასწორობის უფლება პირთა თავისუფლების ერთ-ერთი გამომვლენი სამართლებრივი ინსტიტუტია.

თავისუფლებისა და თანასწორობის მომწესრიგებელი ნორმები ერთმანეთის პარალელურად უნდა იქნეს განხილული, რომლებიც ერთმანეთთან შესაბამისობაშია. თანასწორობა კანონის წინაშე გულისხმობს ღირსებით თანაბრად სარგებლობას, განურჩევლად ადამიანის პროფესიისა, შეხედულებისა და სხვ. აღნიშნული კი, თავის მხრივ, დემოკრატიული სახელმწიფოსთვის დამახასიათებელი თავისებურებიდან გამომდინარე, ნებისმიერი ადამიანისთვის, განურჩევლად მისი შეხედულებისა, მრწამსისა, სქესისა და სხვა კრიტერიუმებისა, კანონი თანაბრად

უნდა მოქმედებდეს და თანაბარ უფლებებს უნდა ანიჭებდეს თითოეულ მათგანს. სახელმწიფო ვალდებულია, უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად იზრუნოს, თუმცა ეს არ გულისხმობს ყველა ასპექტში ადამიანთა აბსოლუტურ გათანაბრებას, ვინაიდან ერთგვაროვანი მიდგომა კონკრეტული პირების მიმართ მხოლოდ მსგავსი მოცემულობების არსებობისას უნდა იქნეს გამოყენებული.

კანონის წინაშე თანასწორობის ერთ-ერთი ნათელი მაგალითია წინასაარჩევნო პერიოდში მედიასაშუალებებით საარჩევნო სუბიექტთა მიერ პოლიტიკური რეკლამის განთავსების შესაძლებლობა. აღნიშნულის საფუძველზე პირდაპირაა კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი საარჩევნო სუბიექტებისთვის იდენტური უფლების არსებობის შესაძლებლობა, რაც, თავის მხრივ, კანონის წინაშე თანასწორობის უფლების რეალიზაციას წარმოადგენს [28].

როგორც მედიასაშუალებას, ისე, მედიასამართლებრივი ურთიერთობის სხვა მონაწილეს, მაგალითად, ფიზიკურ პირს, რომელიც სატელევიზიო ტოკშოუში საჯაროდ აფიქსირებს თავის პოზიციას, აგრეთვე, სასამართლოს, რომელიც საჯაროდ აცხადებს ინფორმაციას მიმდინარე პროცესის შესახებ ან აქვეყნებს მიღებულ გადაწყვეტილებას. ასეთ შემთხვევაში დგება პირის უფლებისა და საჯაროობის საკითხის ურთიერთმიმართების პრობლემა, როდესაც პირის უფლება, გააჩნდეს საიდუმლო და დაიცვას იგი, გასაჯაროების შესაძლებლობასთან მიმართებით სამართლებრივად უსაფუძვლო იქნება. გამოხატვის თავისუფლება არ არის აბსოლუტური უფლება და მისი შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, მედიასამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე თითოეული მხარისთვის.

დამოუკიდებელი საქმიანობა მოიცავს ცენზურის დაუშვებლობას, რაც, საბოლოო ჯამში ხელს უწყობს დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებას. თითოეული მათგანის არარსებობის შემთხვევაში შეუძლებელი იქნება ობიექტური ინფორ-

მაციის გავრცელება, შესაბამისად, შეუძლებელი იქნება აზრის თავისუფლად გამოხატვა და მოსახლეობის ინფორმირებულობა ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით. ცენზურის დაუშვებლობაზე საუბრისას აუცილებელია აღინიშნოს, რომ საქართველოს კონსტიტუცია კრძალავს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მონოპოლიზაციას (მე-17 მუხლის მე-3 პუნქტი). ამავდროულად მე-6 პუნქტში არსებული დათქმის გათვალისწინებით, მონოპოლიზაციის დაუშვებლობა გამოწვეულია გამოხატვის თავისუფლების განსაკუთრებული მნიშვნელობით დამოკრძალული საზოგადოებისთვის. ინფორმაციის თავისუფლების სამართლებრივი ასპექტები, რომლებიც მედიასამართალთან მიმართებით მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ინფორმაციის თავისუფლება იცავს მედიის საქმიანობის თავისუფლებას. თავის მხრივ, მედიის თავისუფლება იცავს არა მხოლოდ მედიას, საზოგადოებას მიაწოდოს ინფორმაცია, არამედ საზოგადოებასაც – იყოს ინფორმირებული [2, 24]

სამართლის სისტემაში მედიასამართალს, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მაგალითად, სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების სფეროში. მედიასამართლის როლი დიდია იმდენად, რამდენადაც ზოგიერთ შემთხვევაში სიტყვის ან გამოხატვის თავისუფლება სწორედ მედიასაშუალებით იზღუდება. შეზღუდვას თავისი სამართლებრივი საფუძვლები აქვს. იგი შეიძლება გამოიხატებოდეს როგორც მოქმედებაში, ისე მოქმედებისგან თავის შეკავებაში. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ მედიასამართალს კავშირი აქვს სამართლის სხვადასხვა დარგთან, რაც უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს მისი დაკონკრეტებული სახით სამართლებრივ ურთიერთობაში ასახვას, მაგალითად, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე მნიშვნელობა ენიჭება იმ ფაქტს, თუ ვინ გამოთქვამს აზრს – კერძო თუ საჯარო პირი, ორივე მათგანზე ვალდებულებები (მაგალითად, თმენის ვალდებულება); სამართლის სხვა დარგებთან მედიასამართლის კავშირზე და, აგრეთვე, სამართ-

ლის სისტემაში მის ადგილზე საუბრისას მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს რამდენიმე ასპექტი; კერძოდ, მედიასამართლებრივი ურთიერთობის არსებობა არ გულისხმობს, რომ მედიასამართალი სხვა სამართლებრივი დარგის ადგილს იკავებს კონკრეტული საკითხის მოწესრიგებისას, ან ეხება საჯარო ან კერძო პირის სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლებას, უნდა აღინიშნოს, რომ საკითხი ადამიანის უფლებათა ფარგლებს არ სცდება (გარკვეულ შემთხვევებში – სამოქალაქო სამართლებრივ ფარგლებს), თუმცა მისი მოწესრიგების პრობლემურობა სწორედ მედიის, როგორც ამ ურთიერთობის შემაკავშირებელი საშუალების ასპექტში უნდა განვიხილოთ.

მედიასამართლის კავშირი სამოქალაქო (კერძო) სამართალთან, უპირველეს ყოვლისა, იმ ძირითადი სამართლებრივი წინაპირობებიდან გამომდინარეობს, რომლის საშუალებითაც პირს გარიგების დადების, უფლებაუნარიანობის, ქმედუნარიანობისა და სხვა უფლებამოსილებები გააჩნია. მედიის საქმიანობა შეუძლებელი იქნებოდა, მედიის სფეროში ყოველდღიურად რომ არ იდებოდეს სხვადასხვა სახის ხელშეკრულება, მაგალითად, შრომითი ხელშეკრულება, გარკვეულ შემთხვევებში – იჯარისა და ქირავნობის ხელშეკრულება და სხვ., თუმცა მედიასამართლის კავშირის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანი კერძო სამართალთან მიმართებით არის პიროვნული უფლებების დაცვის საკითხი, რომელიც სამოქალაქო სამართლის დონეზე მოწესრიგებულ ინსტიტუტს წარმოადგენს, მაგალითად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-18 მუხლის [19, 1] განხილვაც კი გამოდგება, რომელშიც მედიის როლი პირის სახელის ტარების უფლების შეცილების შემთხვევაში წინა პლანზეა წამოწეული.

მედიასამართლის კავშირი საჯარო სამართალთან – განსხვავებით სამოქალაქო სამართლისგან, საჯარო სამართლის შემთხვევაში მედიასამართლი კონკრეტულ ასპექტშია წარმოდგენილი. აღნიშნული გამომდინარეობს იქიდან, რომ მედიის მომწესრიგებელი კანონმდებლობა, რომელიც უშუალოდ მედიასაშუალების საქმიანობას ეხება, სწორედ საჯარო სამარ-

თლის სფეროს განეკუთვნება. ასე მაგალითად, „მაუწყებლობის შესახებ“ ან „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს კანონები, რომელთა მომწესრიგებელი სამართლებრივი წინაპირობა პირთა თანასწორობაზე დაფუძნებულ ურთიერთობებს არ ეხება.

5.2 დეკლარირებული უფლება

მედიასამართლის ორი ძირითადი წყარო არსებობს. ესენია – ადგილობრივი (ქვეყნის შიდა) და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები. პირველ მათგანში მოიაზრება საქართველოს კონსტიტუცია, „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონი და ყველა ის ძირითადი სამართლებრივი აქტი, რომელიც მედიის საქმიანობისა და მედიასამართლის სუბიექტებისა თუ ობიექტების მოქმედების საფუძვლებს ეხება. რაც შეეხება საერთაშორისო კანონმდებლობას, საქართველოში არ მოქმედებს ევროკავშირის დირექტივები, რომლებიც თანამედროვე ევროპის სამართალში მნიშვნელოვან საკანონმდებლო ბაზას ქმნიან. მართალია, მათ სარეკომენდაციო ხასიათი აქვთ, თუმცა გლობალიზაციის პროცესში და მედიის საქმიანობის დამოუკიდებლობის კრიტერიუმის განსაზღვრისთვის კანონი და სხვა სარეკომენდაციო დოკუმენტები, განურჩევლად თითოეული მათგანის ფორმისა, დაცული უნდა იყოს.

ექიმის შეცდომის, გადაცდომისა ან დანაშაულის ტერმინის დიფერენცირებას მასმედია არ ახდენს, ის ერთ სიბრტყეში მოიაზრება. ექიმის შეცდომა, ისეთი კანონდარღვევა არ არის, რომელიც იწვევს ექიმის გასამართლებას თავისუფლების აღკვეთით. ითვლება, რომ შეცდომა, გადაცდომა არის უნებლიე, არაგამიზნული ქმედება, რომელიც მკურნალობის პროცესის და ექიმის პროფესიისთვის დამახასიათებელი, განუყოფელი ნაწილია. უხსოვარი დროიდან ექიმის მიერ დაშვებული შეცდომა განიხილება სკრუპულოზურად შემდგომი შეცდომის თავიდან აცილების მიზნით. დღესაც ეს პრაქტიკაა მსოფლიოს

სამედიცინო დაწესებულებებში.

რა ხდება, როცა აღმოჩნდება, რომ ექიმმა დაუშვა შეცდომა ან პაციენტის ახლობელს ეჭვი ეპარება ამ უკანასკნელში? საავადმყოფო, როგორც წესი, თავად არის დაინტერესებული ამ შეცდომის აღმოჩენით. ამიტომ, ან საავადმყოფო იღებს თავის თავზე ან სპეციალური, დამოუკიდებელი ექსპერტიზა ტარდება კონკრეტულ შემთხვევასთან დაკავშირებით და შეცდომის დადასტურების შემთხვევაში, კომპენსაციას იხდის საავადმყოფო ან სადაზღვევო კომპანია. აქ საუბარი არ არის ექიმის მიერ ჩადენილ სისხლის სამართლის დანაშაულზე, რომელიც უკვე კვალიფიცირებულია როგორც დანაშაული.

დღეისათვის ზემოხსენებული ტიპის ინფორმაციისადმი მასმედიის ინტერესი მაღალია. შესაბამისად, ჯანდაცვის სფეროს ამ სეგმენტზე პასუხისმგებელი ორგანოები პერიოდულად აქვეყნებენ დარეგისტრირებულ ინციდენტებს, რომელიც საყოველთაო განხილვის საგანი ხდება [29; 30].

მაგალითად დანიაში, სამედიცინო პერსონალს უფლება აქვს თავისი შეცდომის თუ პაციენტის მკურნალობის არასასურველი მიმდინარეობის შესახებ ანგარიშგებისას, აირჩიოს ანონიმურობა. თუმცა, ინციდენტის განხილვის შემდეგ, სანქციის მიღების შემთხვევაში, სრულიად საჯარო ხდება და რამდენიმე წლის განმავლობაში ყველასთვის ხელმისაწვდომია შემთხვევის დეტალები და ექიმის სახელი.

შვედეთში, იმ შემთხვევაში, თუ პაციენტმა მიიღო ტრავმა ან რისკის ქვეშ აღმოჩნდა მისი სიცოცხლე, სპეციალური ორგანო პასუხისმგებელია ინფორმაცია მიაწოდოს ჯანდაცვის ნაციონალურ საბჭო. წელიწადში დაახლოებით 1700 ასეთი შეტყობინება საჯაროვდება. გარდა ამისა, არსებობს დისციპლინური საბჭო, რომელიც სახელმწიფო ორგანოს წარმოადგენს. ის ექიმთა პროფესიულ გადაცდომებს სწავლობს და მათ უწესებს დისციპლინურ პასუხისმგებლობას. ყველა ინფორმაცია საჯაროა.

მასობრივი მედიის საშუალებებით ექიმის საქმიანობისთვის ხელის შეშლა, ღირსებისა და პატივის შელახვა, სასამართ-

ლოს პრეროგატივაა. რაც შეეხება სამედიცინო დაწესებულების ტერიტორიაზე პროტესტის გამოხატვისას საავადმყოფოს ფუნქციონირების პრობლემის მოგვარებას, ეს უკანასკნელი პოლიციის პრეროგატივაა მთელ მსოფლიოში.

დანაშაულის მოწმე ცრუ ჩვენებას აძლევს ან თავდაპირველ ჩვენებას უმთავრესად ცვლის დამნაშავის ან მისი მხარდამჭერი პირების მხრიდან განხორციელებული დანაშაულებრივი ხელყოფის ან მუქარის გავლენით.

თუ ხანგრძლივი დროის მანძილზე არ არსებობს ან ჯეროვნად არ მუშაობს მოწმეთა დაცვის მექანიზმი, ქვეითდება სამოქალაქო თვითშეგნება და მკვიდრდება უნდობლობა სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ.

ევროპის ქვეყნებში ცრუ ჩვენების მიცემა ისჯება თავისუფლების აღკვეთით:

- 3 თვიდან 5 წლამდე ვადით - გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკასა და სერბეთში;
- 5 წლამდე ვადით და ჯარიმით - შვეიცარიისა და საფრანგეთის რესპუბლიკებში;
- 5 წლამდე ვადით - ბულგარეთში, უნგრეთში;
- 4 წლამდე ვადით - შვედეთის სამეფოში;
- 3 წლამდე ვადით - პოლონეთისა და ესტონეთის რესპუბლიკებში;
- 2 წლამდე ვადით და ჯარიმით - ესპანეთის სამეფოსა და ლიტვის რესპუბლიკაში.

გარდა ამისა, უნგრეთში ამ დანაშაულისათვის სამოქალაქო სამართლის საქმის განხილვის შემთხვევაში განსაზღვრულია 3 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა;

ცრუ ჩვენების მიცემა ანგარებით, ბოროტი განზრახვით, ისეთ სისხლის სამართლის საქმეზე, სადაც ბრალდებულს ბრალი ედება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენაში, კერძოდ:

თუ დანაშაული ჩადენილია:

1. საჩუქრის ან საზღაურის სანაცვლოდ;

2. პირი, რომლისწინააღმდეგ ან სასარგებლოდ მოხდა ჩვენების მიცემა, ბრალდებულია განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენაში, სასჯელის ვადა იზრდება 7 წლით თავისუფლების აღკვეთით და 100 000 ევროს ოდენობის ჯარიმით - (საფრანგეთის რესპუბლიკა);

- თუ ჩადენილი ქმედება იწვევს პირის ინკრიმინირებას მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში, სასჯელის ვადა იზრდება 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით - (ლიტვის რესპუბლიკა);

თუ ჩადენილია მძიმე დანაშაული, თავისუფლების აღკვეთის ვადა იზრდება 2-დან 8 წლამდე. ქმედების შეფასებისას - არის თუ არა ის მძიმე დანაშაული, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ფაქტს, ჩადენილი იქნა თუ არა ის უდანაშაულო პირის პასუხისგებაში მიცემის განზრახვით ან განსაკუთრებით მძიმე ზიანი მიაღდა სხვას - (შვედეთის სამეფო);

თუ ჩადენილმა ქმედებამ გამოიწვია განსასჯელისათვის განსაკუთრებით მძიმე შედეგების დადგომა, თავისუფლების აღკვეთის ვადა იზრდება 1 წლიდან 8 წლამდე (სერბეთის რესპუბლიკა);.

თუ ცრუ ჩვენების მიცემა ხდება სისხლის სამართლის საქმეზე, რომელშიც ბრალდებულს ბრალი ედება დანაშაულში, რომლის ჩადენისთვისაც დაწესებულია უფადო თავისუფლების აღკვეთა, სასჯელის ვადა შეადგენს 2-დან 8 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას - (უნგრეთის რესპუბლიკა);

თუ საქმე ეხება სისხლის სამართლის საქმის განხილვაზე მიცემულ ცრუ ჩვენებას,

სასჯელი შეადგენს თავისუფლების აღკვეთას 1 წლიდან 3 წლამდე ვადით და ჯარიმას. თუ განაჩენი გამოტანილია ასეთ ჩვენებაზე დაყრდნობით, ინიშნება სასჯელის ზედა ზღვარი - (ესპანეთის სამეფო).

გაუფრთხილებლობით დანაშაულის ჩადენას, ითვალისწინებს უნგრეთისა და შვედეთის სამეფოს კანონმდებლობები

და სასჯელის ზომად გასაზღვრავს 1 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას უნგრეთში და ჯარიმას ან 6 თვემდე თავისუფლების აღკვეთას შვედეთის სამეფოში.

კანონით გათვალისწინებულია სასჯელისგან გათავისუფლება, თუ პირი დროულად აღიარებს ჩადენილ დანაშაულს, ანუ უარყოფს ცრუ ჩვენებას - ვიდრე:

- პირის მიერ მიცემული ჩვენება გავლენას მოახდენს საბოლოო გადაწყვეტილებაზე (სერბეთი, ესპანეთის სამეფო);
- დასრულდება კონკრეტული საპროცესო მოქმედება - საფრანგეთი, პოლონეთის რესპუბლიკები;
- პირის მიერ მიცემული ჩვენება გავლენას მოახდენს გადაწყვეტილების მიღებაზე, ზიანი მიაღდება სხვა პირს, ბრალს წაუყენებენ სხვა პირს ან დაიწყება საქმის გამოძიება (გერმანიის რესპუბლიკა);

გარდა ამისა, სასამართლოს თავისი დისკრეციის ფარგლებში შეუძლია შეუშუბუქოს სასჯელი ან გაათავისუფლოს სასჯელისაგან, თუ:

- დამნაშავემ იცრუა თავისთვის ან ნათესავისთვის სასჯელის ან სხვა აღმკვეთი
- ღონისძიების საფრთხის აცილების მიზნით (გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკასა და პოლონეთის რესპუბლიკა);
- თუ კანონით აქვს უფლება არ მისცეს ჩვენება - (ლიეტუვას რესპუბლიკასა და შვედეთის სამეფო);
- რამდენად მაღალია პროფესიული საიდუმლოების წყაროს დაცვის სტანდარტი და რა შემთხვევაში შეიძლება გაჩნდეს კონფიდენციალური ინფორმაციის წყაროს გამხელის ვალდებულება.

არსებითად მცდარი ფაქტის შემცველი და პირისთვის ზიანის მიმყენებელი/სახელის გამტეხი განცხადების გავრცელებისას, ვის ეკისრება მტკიცების ტვირთი - ასეთი ინფორმაციის გამავრცელებელს თუ პირს, რომელსაც ზიანი მიაღდა.

ჟურნალისტი შეიძლება დაიკითხოს მოწმის სახით პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციაზე, მაგრამ ჟურნალ-

ისტის უფლება არ გაამხილოს ინფორმაციის წყაროს ვინაობა, დაცულია კანონით. ჟურნალის-ტთა ქცევის კოდექსები ასევე მიუთითებენ, რომ ინფორმაციის წყაროს ვინაობის საიდუმლოდ შენახვა ჟურნალისტის უფლებაცაა და მოვალეობაც.

მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით ჟურნალისტს შეიძლება მოეთხოვოს წყაროს ვინაობის გამხელა გამონაკლის შემთხვევებში [31]:

- დანაშაულის შემთხვევაში, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანების ჯანმრთელობას, ან სიცოცხლეს ან უნესრიგობის აღსაკვეთად და თუ ეს ინფორმაცია არ შეიძლება მოპოვებული იქნეს სხვა გზით (პროკურატურამ უნდა შეძლოს სასამართლოს დარწმუნება, რომ სცადა წყაროს ვინაობის სხვა გზებით მოძიება, მაგრამ უშედეგოდ);

თუ საქმე ეხება ეროვნული უსაფრთხოების დაცვას ან მძიმე დანაშაულს (ტერორიზმი, ჯაშუშობა, გენოციდი, სამშობლოს ლალატი და სხვ.) ან როდესაც საქმის გახსნა უფრო მეტად მნიშვნელოვანია, ვიდრე წყაროს ვინაობის გასაიდუმლოება.

ჟურნალისტის უფლება არ დაასახელოს ინფორმაციის წყაროს ვინაობა ზოგჯერ არ არის გამყარებული კანონებით. მაგალითად, საბერძნეთში მხოლოდ ჟურნალისტთა ქცევის კოდექსი განსაზღვრავს რომ ჟურნალისტმა უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება, მაგრამ არ აკონკრეტებს რა შემთხვევებში შეუძლია ჟურნალისტს გაამხილოს ინფორმაციის წყარო. თუმცა ბერძნული სასამართლოები აღიარებენ, რომ ჟურნალისტის უფლება არ დაასახელოს ინფორმაციის წყარო დაცულია კონსტიტუციური უფლებით გამოხატვისა და პრესის თავისუფლების შესახებ. აგრეთვე ირლანდიაში ჟურნალისტის უფლება არ დაასახელოს ინფორმაციის წყაროს ვინაობა არ არის დადგენილი კანონით. თეორიულად, ჟურნალისტს შეიძლება მოეთხოვოს წყაროს დასახელება, რაც ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე. თუ ჟურნალისტი უარს ამბობს წყაროს დასახელებაზე, მას შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა. თუმცა სასამართლოები მსგავს საქმეებში ხშირად ეყრდნობიან

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას 1996 წლის ცნობილ საქმეზე გუდვინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ.

ცილისწამების საქმეებზე მოპასუხის (ჟურნალისტის) ძირითადი დაცვა არის ინფორმაციის სისწორე ან კეთილსინდისიერება. კეთილსინდისიერება ნიშნავს, რომ ჟურნალისტმა უნდა შეძლოს დამტკიცება, რომ მისი განცხადება სერიოზულ გამოძიებას ეფუძნება ე.ი. ის მოქმედებდა როგორც პროფესიონალი, მაგალითად, შეეცადა ფაქტების გადამოწმებას, თვით იმ პირთანაც კი ვის შესახებაც გავრცელდა ინფორმაცია (სასამართლო მიიღებს ამას მხედველობაში) და სხვ. მის მიერ გაკეთებული განცხადება ეხება ისეთ საკითხს, რაც საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანია და ჟურნალისტს არ ჰქონია არანაირი პირადი ინტერესი.

ცილისწამების საქმეებში ის, თუ რომელ მხარეს ეკისრება მტკიცების ტვირთი, დამოკიდებულია სხვადასხვა გარემოებებზე. მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს, რომ კონკრეტულად მის წინააღმდეგ გაკეთდა ცილისმწამებლური განცხადება, რაც მიზნად ისახავდა მისთვის ზიანის მიყენებას, განსაკუთრებით, თუ მოსარჩელე ფიქრობს, რომ ჟურნალისტმა შეგნებულად გაავრცელა ცილისმწამებლური განცხადება. გავრცელებული ცნობების სიმართლის დამტკიცება უმეტესად თავად გამავრცელებელს ეკისრება.

გამოხატვის თავისუფლება (ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, მუხლი 10) ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლებაა, რომელიც ცენტრალურ როლს თამაშობს კონვენციით დადგენილი სხვა უფლებების დაცვის კუთხითაც. თუ ის წინააღმდეგობაში მოდის სხვა უფლებებთან, როგორიცაა სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება, რელიგიისა და სინდისის თავისუფლება და პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება (მუხლი 8), სასამართლო იცავს ბალანსს უფლებებს შორის, რათა დაადგინოს ერთის უპირატესობა მეორეზე. გამოხატვის თავისუფლების მნიშვნელობა

ყოველთვის მიიღება მხედველობაში და თითოეული ასეთი საქმის განხილვისას სასამართლო ადგენს, რომ ის დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი მთავარი ქვაკუთხედი, და რომ პრესა თამაშობს მნიშვნელოვან როლს სამართლებრივ სახელმწიფოში.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა აჩვენებს, რომ დაზარალებული პირები, რომელთა გამოხატვის თავისუფლება (მუხლი 10) დაირღვა საჯარო ხელისუფლების მხრიდან, ძირითადად არიან ჟურნალისტები. საჯარო ხელისუფლების მხრიდან „სხვათა რეპუტაციისა და ღირსების დაცვის“ მოტივით ხშირად ხდება გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა, რაც სინამდვილეში მიზნად ისახავს პოლიტიკოსებისა და საჯარო მოხელეების კრიტიკისაგან დაცვას. აქედან გამომდინარე, ადამიანის უფლებათა სასამართლო მაღალი ხარისხით იცავს გამოხატვის თავისუფლებას, განსაკუთრებით კი პრესის თავისუფლებას.

5.3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები გამოხატვის თავისუფლების დარღვევის საქმეებზე

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ პრესის, როგორც პოლიტიკური პროცესების მეთვალყურის, განსაკუთრებული როლი აღნიშნა საქმეზე ლინგენსი ავსტრიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ [32].

ფაქტები: „მოსარჩელე ლინგენსმა, რომელიც ვენის ერთ-ერთი გაზეთის ჟურნალისტი იყო, 1975 წლის ოქტომბერში, ავსტრიის რესპუბლიკის მთავარი არჩევნების შემდეგ გამოაქვეყნა ორი სტატია, სადაც აკრიტიკებდა არჩევნებში გამარჯვებულ სოციალისტური პარტიის ლიდერს, ყოფილ ფედერალურ კანცლერ ბრუნო კრაისკის. კრიტიკა ეხებოდა კანცლერის გადაწყვეტილებას, კოალიცია შეექმნა იმ პარტიასთან, რომელსაც ნაციისტური წარსულის მქონე ადამიანი ხელმძღვან-

ელობდა. სტატიაში მხილებული იყო კრაისკის მიერ ყოფილი ნაცისტებისათვის სისტემატური პოლიტიკური თანადგომის განევის მცდელობაც. ბრუნო კრაისკის ქცევა შეფასებული იყო, როგორც „ამორალური“ და „უღირსი“. ყოფილი კანცლერის კერძო საჩივრის საფუძველზე, ავსტრიის სასამართლოებმა ეს განცხადებები ცილისმწამებლურად მიიჩნიეს და ჟურნალისტი დააჯარიმეს.

ეროვნულმა სასამართლოებმა გადანყვიტეს, რომ ჟურნალისტმა ვერ შეძლო დაემტკიცებინა თავისი ბრალდების სიმართლე. კანცლერის სამოქალაქო სარჩელი ზიანის ანაზღაურების შესახებ არ დაკმაყოფილდა, თუმცა სასამართლოებმა გასცეს ბრძანება ჟურნალის ეგზემპლარების დაყადაღებისა და ჟურნალის ხარჯით სასამართლო გადანყვიტელების დაბეჭდვის შესახებ“.

გადანყვეტილება: „ეროვნულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ დაირღვა ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენციის მე-10 მუხლი“.

მოტივაცია: „ეროვნულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ავსტრიის სასამართლოების მიდგომა მცდარი იყო, რადგან მოსაზრების ფაქტებით დამტკიცება შეუძლებელია, ამიტომ არც ის შეიძლება, რომ ვინმეს ამ მოსაზრებების სისწორის დამტკიცება დაევალოს. ჟურნალისტის ბრალდების საფუძველზე მითითებით, სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა პოლიტიკური დებატების დროს პრესის თავისუფლების მნიშვნელობა. ინფორმაციის მიწოდება არამარტო პრესის უფლებაა, მოქალაქეების უფლებაცაა მიიღოს ინფორმაცია. სასამართლომ არ გაიზიარა ვენის სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილებაში გამოხატული მოსაზრება იმის შესახებ, რომ „პრესის ამოცანა მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდებაა, ხოლო ინტერპრეტირება მკითხველს უნდა მივანდოთ“.

იმავე გადანყვეტილებაში სასამართლომ დაადგინა, „რომ პრესის თავისუფლება საზოგადოებას საშუალებას აძლევს ჩამოაყალიბოს აზრი ამა თუ იმ პოლიტიკოსის იდეების ან პოზი-

ციის შესახებ; პოლიტიკური დებატების თავისუფლება კი დემოკრატიული საზოგადოების არსია. ლინგენსის საქმეში ევროპულმა სასამართლომ პროპორციულობის პრინციპის საფუძველზე დააბალანსა სიტყვის, პრესის თავისუფლება და მაღალი თანამდებობის პირის უფლება რეპუტაციაზე“.

„სიტყვის თავისუფლებაში“ ჩარევისათვის სასამართლომ რამდენიმე ძალიან მნიშვნელოვანი პრინციპი განავითარა და დაადგინა, რომ „პოლიტიკოსებმა მემდიის მხრიდან კრიტიკისას დიდი თავშეკავება უნდა გამოამჟღავნონ. მანვე განმარტა, თუ რატომ: “პრესის თავისუფლება საზოგადოებას აძლევს საუკეთესო საშუალებას, პოლიტიკური ლიდერების პოზიციებისა და იდეების შესახებ საკუთარი აზრი ჩამოაყალიბოს. უფრო ზოგადად, პოლიტიკური დებატების თავისუფლება წარმოადგენს დემოკრატიული საზოგადოების კონცეფციის ბირთვს, რასაც კონვენციაში უპირატესი ადგილი უკავია. ასატანი კრიტიკის ფარგლები პოლიტიკოსისთვის გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე ინდივიდისთვის. ამ უკანასკნელისაგან განსხვავებით, პირგელი გარდაუვლად და გაცნობიერებულად დებს თავის ყოველ სიტყვას საზოგადოების სამსჯავროზე და, შესაბამისად, შემწყნარებლობის მაღალი ხარისხიც უნდა გამოავლინოს.”

პოლიტიკოსის რეპუტაციის დაცვა სასამართლომ არ გამორიცხა, მაგრამ განაცხადა, რომ „ასეთ შემთხვევებში დაცვის მოთხოვნა შეპირისპირებული უნდა იყოს პოლიტიკური საკითხების შესახებ საჯარო დისკუსიის ინტერესებთან“. კანცლერის რეპუტაციის წინააღმდეგ სიტყვის თავისუფლების დაბალანსებისას, სასამართლომ ყურადღება მიაქცია დაპირისპირებული საკითხების პოლიტიკურ კონტექსტს: “სადავო გამოხატვები განხილულ უნდა იქნეს პოსტსაარჩევნოდ განვითარებული პოლიტიკური დაპირისპირების ფონზე. ამ ბრძოლაში თითოეულმა გამოიყენა ის იარაღი, რაც გააჩნდა მწვავე პოლიტიკური ბრძოლის პირობებში, ამაში უჩვეულო არაღივრია”.

პრესის თავისუფლებაზე მოსარჩელის წინააღმდეგ გამოტანილი განაჩენის შეფასებისას, სასამართლომ განაცხადა: „არღუ-

გორც მთავრობამ აღნიშნა, სადავო სტატიები იმ დროს უკვე ფართოდ იყო გავრცელებული, ასე რომ, თუმცა ავტორის წინააღმდეგ მიღებული სანქცია ვერ შეუშლიდა მას ხელს საკუთარი თავის გამოხატვაში, ეს სანქცია მაინც გადაიქცეოდა ერთგვარ შეზღუდვად, რაც ჟურნალისტს აიძულებდა, მომავალში ამგვარი კრიტიკისაგან თავი შეეკავებინა. მსგავსი სანქცია ჟურნალისტს გადააფიქრებინებს, რომ საჯარო დისკუსიაზე გაიტანოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე ზეგავლენის მქონე საკითხები. ამგვარ სანქციას შეუძლია, ხელი შეუშალოს ჟურნალისტს, როგორც ინფორმაციის მომპოვებელსა და საზოგადოებრივ დარაჯს.”

დაბალანსების პროცესის დასრულებისას სასამართლომ დაადგინა, რომ ლინგენსის სიტყვის თავისუფლებაში ჩარევა არ იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში სხვათა რეპუტაციის დასაცავად; ის იყო არაპროპორციული კანონიერი მიზნისა“.

- მეორე საქმე, ეხება ჟურნალისტის ვ. გუდვინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Goodwin v. the United Kingdom).

ფაქტები: „ მომჩივანი იყო ინგლისელი ჟურნალისტი ვ. გუდვინი, ხოლო მოპასუხე - გაერთიანებული სამეფო“.

ჟურნალისტმა ვ. გუდვინმა „კომერციული ორგანიზაცია Tetra Ltd-ს შესახებ ინფორმაცია მიიღო „წყაროსაგან“ ტელეფონის მეშვეობით. წყარო ამტკიცებდა, რომ კომპანია აპირებდა აეღო დიდი კრედიტი სერიოზული ფინანსური პრობლემების შექმნის გამო. ინფორმაციის გაცემისთვის წყაროს ფული არ აუღია. სტატიის მომზადებისას ჟურნალისტმა კომპანიას სთხოვა გაეკეთებინა კომენტარი ამის შესახებ. თუმცა აღნიშნული ინფორმაცია „მკაცრად კონფიდენციალურის“ გრიფის დოკუმენტი იყო. მას შემდეგ, რაც ჟურნალისტმა კომპანიას კომენტარი სთხოვა, Tetra Ltd-მ სასამართლოს მიმართა შუამდგომლობით ბრძანების მისაღებად, რადგან თუკი ინფორმაცია საჯარო გახდებოდა, ეს ზიანს მიაყენებდა მის ფინანსურ და ეკონომიკურ ინტერესებს. ბრძანება გამოიცა და კომპანიამ მისი ასლები

ყველა მთავარ გაზეთს გაუგზავნა. კომპანიამ სასამართლოს მიმართა შუამდგომლობით, რომ ჟურნალისტს გაემხილა წყაროს ვინაობა. მოთხოვნა არგუმენტირებული იყო იმით, რომ კომპანიას ეს დაეხმარებოდა უსინდისო თანამშრომლის გამოვლენასა და მის წინააღმდეგ პროცესის დაწყებაში. ჟურნალისტმა კატეგორიული უარი განაცხადა გაემხილა წყაროს ვინაობა სასამართლოს" საფუძველზე.

ევროპული სასამართლოს წინაშე მოსარჩლემ განაცხადა, რომ სასამართლოს ბრძანებამ წყაროს გამხელის შესახებ, ხევე როგორც დაკისრებულმა ჯარიმამ, შელახა მისი სიტყვის თავისუფლება.

გადაწყვეტილება: სასამართლომ დაადგინა, რომ დაირღვა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი.

მოტივაცია: სასამართლომ გაიზიარა, რომ ჩარევა ჟურნალისტის გამოხატვის უფლებაში გამიზნული იყო „სხვათა უფლებების (კომპანიის უფლებების) დასაცავად. ამის შემდეგ შეუდგა იმის გარკვევას, იყო თუ არა ჩარევა, „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“. გაითვალისწინა რა, რომ „სიტყვის თავისუფლება წარმოადგენს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფუძველს და რომ პრესისათვის ძლიერი დაცვის მინიჭება განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია, სასამართლომ დაადგინა, რომ „როგორც ეროვნულ კანონებსა და პროფესიული ქცევის კოდექსებშია მოცემული, ჟურნალისტური წყაროების დაცვა პრესის თავისუფლების უმთავრესი პირობაა. წყაროს კონფიდენციალურობის გარანტიის არარსებობის შემთხვევაში, ინფორმაციის წყარო, რომელიც მნიშვნელოვნად ეხმარება პრესას საზოგადოების ინფორმირებაში, თავს შეიკავებს ჟურნალისტებთან თანამშრომლობაზე. შედეგად კი პრესა ვეღარ შეძლებს „საზოგადოებრივი დარაჯის“ ფუნქციის შესრულებას და საზოგადოების უზრუნველყოფას ზუსტი და სანდო ინფორმაციით“.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში პრესის თავისუფლებით-სათვის ჟურნალისტური წყაროების მნიშვნელობის გათვალ-

ისწინებით, სასამართლომ განაცხადა, რომ ამგვარი ზომა შეუთავსებელია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლთან, სანამ ის არ იქნება გამართლებული „აუცილებელი სოციალური ინტერესით“.

სასამართლომ განაცხადა, რომ არ არსებობდა „გონივრული პროპორციულობის კავშირი გასაიდუმლოების შესახებ ბრძანების კანონიერ მიზანსა და ამ მიზნის მიღწევისთვის გამოყენებულ საშუალებას შორის. შესაბამისად, მოსარჩელე ჟურნალისტის სიტყვის თავისუფლების შემზღუდავი გასაიდუმლოების შესახებ ბრძანება არ შეიძლება ჩაითვალოს აუცილებლად დემოკრატიულ საზოგადოებაში. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ორივე - როგორც ჟურნალისტისთვის წყაროს გამჟღავნების შესახებ ბრძანება, ისე მისი დასჯა ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობისათვის - წარმოადგენს სიტყვის თავისუფლების დარღვევას.

საბოლოოდ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ასეთი ზომების მიღება ნიშნავს პრესის თავისუფლებაში ჩარევას და დაადგინა, რომ დაირღვა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი“.

- ლინდონი, ოჩაკოვსკი-ლორენი და ყული საფრანგეთის წინააღმდეგ

ფაქტები: „მწერალმა ლინდონმა დაწერა წიგნი სახელად- Le Procès de Jean-Marie Le Pen (Jean-Marie Le Pen on Trial), რომელიც ეხებოდა რადიკალურ მემარჯვენე პარტიის, „ფრონტ ნაციონალის“ დამაარსებელსა და თავმჯდომარეს ჟან-მარი ლე პენს. ოჩაკოვსკი-ლორენი იყო წიგნის გამომცემელი. ეს იყო მხატვრული ნაწარმოები, რომელიც აგებული იყო რეალურ ფაქტებზე. ის მოგვითხრობდა ნაციონალური ფრონტის აქტივისტზე, რომელმაც ჩაიდინა ცივისსახლიანი მკვლელობა. მან მოკლა წარმოშობით ჩრდილოეთ აფრიკელი მამაკაცი. ლინდონი მიუთითებდა, რომ ეს იყო მკვლელობა რასისტულ ნიადაგზე. ნაწარმოებში ლინდონი ღიად საუბრობდა „ფრონტ ნაციონალისა“ და ჟან - მარი ლე პენის პასუხისმგებლობაზე საფრანგეთში

რასიზმის ზრდაში“.

„ფრონტ ნაციონალისა“ და ჟან - მარი ლე პენის საჩივრის საფუძველზე სასამართლომ გამომცემელი ოჩაკოვსკი-ლორენი დაადანაშაულა ცილისწამებაში, ხოლო ლინდონი თანამონაწილეობაში. სასამართლომ ორივეს დააკისრა ჯარიმა, ზიანის ანაზღაურება ერთობლივად. სასამართლომ ნაწარმოების ოთხი პასაჟი მიიჩნია ცილისწამებლურად და დაადგინა, რომ დანაშაულებრივი ქმედება, რაც მიენერებოდათ მოსარჩელებს („ფრონტ ნაციონალსა“ და ლე პენს), არ იყო დამტკიცებული. გამომდინარე აქედან, წიგნის ავტორი ამახინჯებდა ფაქტებს, რითიც ინვევდა მკითხველის სიძულვილს ლე პენმა გამოაქვეყნა სტატია პეტიციის სახით სასამართლოს გადაწყვეტილების წინააღმდეგ, რომელსაც 97 მწერალი აწერდა ხელს. სტატიაში სრულად იყო მოყვანილი ის ოთხი პასაჟი წიგნიდან, რაც სასამართლომ ცილისწამებლურად მიიჩნია. „ფრონტ ნაციონალისა“ და ჟან მარი ლე პენის საჩივრის საფუძველზე სასამართლომ გაზეთ Libération-ის დირექტორი ჟული დაადანაშაულა ცილისწამებაში და დააკისრა მას ჯარიმა არა საკუთარი აზრის გამოხატვის, არამედ იმ ქმედების გამო, რისთვისაც დაეკისრათ პასუხისმგებლობა ლინდონსა და ოჩაკოვსკი-ლორენსს.

სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებმა ძალაში დატოვეს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება ლინდონისა, ოჩაკოვსკი-ლორენის და ჟულის მიმართ. საკასაციო სასამართლომ ჟულის სარჩელი, აღარ მიიღო. მათ მიმართეს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს.

გადაწყვეტილება: სასამართლომ დაადგინა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი არ დარღვეულა.

მოტივაცია: პირველ რიგში სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელთა პასუხისმგებლობის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს 1881 წლის 29 ივლისის „პრესის თავისუფლების კანონის“ დებულებები ცილისწამების შესახებ. ცილისწამება, ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, შესაძლოა

აისახოს ასევე მხატვრული ლიტერატურის ნაწარმოებში, სადაც პირზე, რომელიც ცილისწამებაზე მიუთითებს, აშკარა მინიშნებაა. ასევე სასამართლომ მიიჩნია, რომ გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა გამყარებული იყო კანონით და ჰქონდა ლეგიტიმური მიზანი, კერძოდ, სხვათა რეპუტაციისა და უფლებების დაცვა (ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ლე პენისა და მისი პარტიის).

ამის შემდეგ სასამართლომ დაიწყო დადგენა, იყო თუ არა გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში და მიუთითა, რომ გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის ფარგლები ძალიან მცირეა პოლიტიკური სიტყვისა და დებატების სფეროში და რომ ასატანი კრიტიკის ფარგლები პოლიტიკოსისთვის, როგორიც ლე პენია, გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე კერძო პირისთვის.

პრობლემური განცხადებების სიმართლის შეფასებისას, აუცილებელია განსხვავება პირად მსჯელობასა და ფაქტს შორის, ვინაიდან ფაქტის დამტკიცება შესაძლებელია, ხოლო პირადი მსჯელობა არ შეიძლება იყოს მტკიცების საგანი. ზოგადად, ასეთი განსხვავების დადგენა არ არის აუცილებელი, როდესაც საქმე ეხება ამონარიდებს მხატვრული ნაწარმოებიდან. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ავტორს არ უცდია ფაქტების წინასწარ გადამოწმება. სასამართლომ სწორად მიიჩნია მოსარჩელებისთვის სადავო პასაჟებში გაკეთებული განცხადებების ფაქტებით გამყარების მოთხოვნა, ვინაიდან ეს არ იყო მხოლოდ პირადი მსჯელობა, არამედ ეს იყო გარკვეული ფაქტების მტკიცება. სასამართლომ დაადგინა, რომ სააპელაციო სასამართლომ გონივრულად შეაფასა ცილისწამებლურად ის მინიშნებები, რომლებიც ავტორის მოსაზრებებს ასახავდა და არა ისინი, რომლებსაც ავტორი გაემიჯნა. ეს ის მინიშნებები იყო, სადაც ლე პენი მოხსენიებულია როგორც „მკვლელების ბანდის და არა პოლიტიკური პარტიის ლიდერი და შედარებული იყო ალ კაპონესთან“, რომ „ლე პენის სიტყვები და განცხადებები სავსეა რასისტული ქვეტექსტებით“ და რომ „ის ვამპირია,

რომელიც ხეირობს თავისი ელექტორატის განწყობებით და ზოგჯერ მათი სისხლით ისევე, როგორც მისი მტრების სისხლით“ და ამტკიცებდა, რომ „ლე პენი მფარველობდა მკვლელს“. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ აღიარებს სიძულვილის ენას, როგორც საზოგადოებრივი და პოლიტიკური დებატების ნაწილს, რაც დაცულია კოადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლით. მოსაზრებები, რაც გაკეთდა წიგნში, განზრახ ახდენს მეორე მხარის სტიგმატიზაციას და ის ფაქტი, რომ მათი შინაარსი სიძულვილს გამოხატავს, სცილდება პოლიტიკურ დებატებს ისეთ პირთან მიმართებითაც კი, რომელსაც ექსტრემისტული პოზიცია უკავია პოლიტიკურ სპექტრში. სასამართლომ ავტორისა და გამომცემლის მიმართ გამოყენებული სანქციები მიიჩნია გონივრულად, ვინაიდან ისინი არ იყო მიმართული მთლიანად წიგნში მოცემული ფაქტების წინააღმდეგ.

- „მაკვიკარი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“.

ფაქტები: „1995 წლის სექტემბერში გამოქვეყნდა ჟურნალ-ისტ ჯონ მაკვიკარის სტატია, რომლის მიხედვითაც, ცნობილი ბრიტანელი ათლეტი აკრძალულ პრეპარატებს იყენებდა. სპორტსმენმა სასამართლოს მიმართა მაკვიკარის წინააღმდეგ - ცილისწამების მუხლით. სასამართლოში ჟურნალისტი თავად იცავდა საკუთარ ინტერესებს, რამდენადაც მას არ ჰქონდა საშუალება ადვოკატი დაექირავებინა, ხოლო ეროვნული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს უფასო იურიდიულ დახმარებას ცილისწამების საქმეებში. მაკვიკარმა დაცვა ააგო თავისსავე სტატიაში წარმოდგენილ მტკიცებულებებზე, მას სურდა წარმოედგინა ორი მოწმის ჩვენება, რომლებიც მისი მტკიცებით დაადასტურებდნენ ათლეტის მიერ აკრძალული პრეპარატების გამოყენებას, თუმცა, ვინაიდან მან დაარღვია მოწმეთა მიერ ჩვენების მიცემის სასამართლოს მიერ დადგენილი წესები, მოწმეთა ჩვენება საქმიდან გამოირიცხა. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ დაადგინა, რომ სტატია შეიცავდა ცილისწამებლურ განცხადებას, რომლის ნამდვილობა ჟურნალისტმა ვერ

დამტკიცა. სასამართლომ განკარგულება გასცა, რომ მაკვიკარს გადაეხადა სასამართლოს ხარჯები და აუკრძალა მას მსგავსი განცხადებების გამოვრება.

მაკვიკარმა საჩივარი ევროსასამართლოში შეიტანა. იგი ამტკიცებდა, რომ აღნიშნულ საქმეში იურიდიული დახმარების არქონა არღვევდა ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროკონვენციის მე-6 მუხლის 1 პარაგრაფს (სამართლიანი სასამართლო პროცესი) და მე-10 მუხლს (გამოხატვის თავისუფლება)".

გადანყვეტილება: „სასამართლომ დაადგინა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 და მე-6 მუხლები არ დარღვეულა“.

მოტივაცია: „სასამართლომ დაადგინა, რომ ჟურნალისტმა ვერ შეძლო მის სტატიაში მოყვანილი ფაქტების სიმართლის დამტკიცება (ეს არ იყო პირადი მსჯელობა) და რომ მას არ უცდია ფაქტების გადამოწმება სტატიის გამოქვეყნებამდე“.

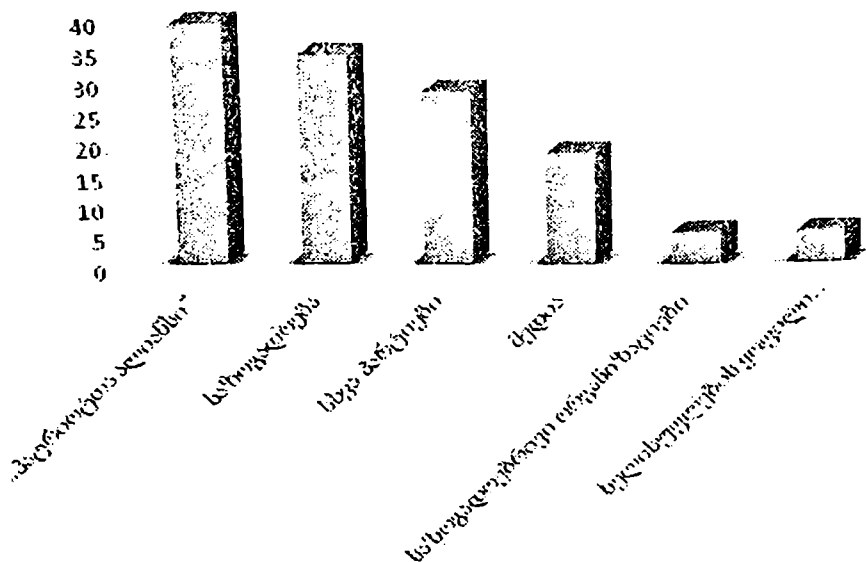
5.4. სიძულვილის ენა მედიაში

საქართველოს კანონმდებლობით სიძულვილის ენა კრიმინალიზებული არ არის, იმ შემთხვევების გარდა, როცა ის მყისიერ, გარდაუვალ და აშკარა ძალადობის საფრთხეს ქმნის. სიძულვილის ენაზე პროგრამების (გადაცემების) შეზღუდვები მხოლოდ მაუწყებლების შემთხვევაში არის დადგენილი: „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 56-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად [29]: „იკრძალება ისეთი პროგრამების გადაცემა, რომლებიც მიმართულია პირის ან ჯგუფის ფიზიკური შესაძლებლობის, ეთნიკური კუთვნილების, რელიგიის, მსოფლმხედველობის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის ან სხვა თვისებისა თუ სტატუსის გამო შეურაცხყოფისაკენ, დისკრიმინაციისაკენ ან ამ თვისებისა თუ სტატუსის განსაკუთრებული ხაზგასმისაკენ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს აუცილებელია პროგრამის შინაარსიდან გამომდინარე და მიზნად ისახავს არსებული შუღლის ილუსტრირებას“.

სიძულვილის ენის შემზღუდავი სტანდარტები მაუწყებელთა ქცევის კოდექსით, საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსითა და ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიითაც არის დადგენილი. მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი კომუნიკაციების მარეგულირებელი კომისიის მიერ საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე, ნორმატიული აქტით არის მიღებული. ამავე კოდექსის საფუძველზე, მაუწყებლებში შექმნილია თვითრეგულირების ორგანოები (კომისია და სააპელაციო ინსტანცია), რომელიც ამავე კოდექსის დებულებათა დარღვევის შემთხვევებს განიხილავს. თუმცა უნდა ითქვას, რომ სიძულვილის ენასთან და დისკრიმინაციასთან დაკავშირებულ საქმეებზე თვითრეგულირების მექანიზმი ყოველთვის ეფექტიანად არ მუშაობს, რადგან ამ ტიპის საქმეებში მაუწყებლები არაერთგვაროვნად განმარტავენ დაინტერესებული პირის ცნებას და უარს ამბობენ არასამთავრობო ორგანიზაციების და პირთა ფართო ჯგუფის მიერ ინიცირებული საჩივრების განხილვაზე.

მონიტორინგის პერიოდში დავითვალეთ სიძულვის ენის გამოყენების 121 შემთხვევა და აღმოჩნდა, რომ წყარო პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლები იყვნენ, ყველაზე მეტი შემთხვევა (39) ირმა ინაშვილსა და „პატრიოტთა ალიანსს“ უკავშირდება. გამოვლინდა პოლიტიკური და სხვა ნიშნით სიძულვილის ენის გამოყენების 90 შემთხვევა, რაც ძალადობისკენ მოწოდებებსაც მოიცავდა. უმეტეს შემთხვევაში სიძულვილის ენის წყარო საზოგადოება (34) იყო, რომელსაც პარტიები (28), მედია (18), საზოგადოებრივი ორგანიზაციები (5) და ხელისუფლების ყოფილი წარმომადგენლები (5) მოსდევდნენ.

სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევები

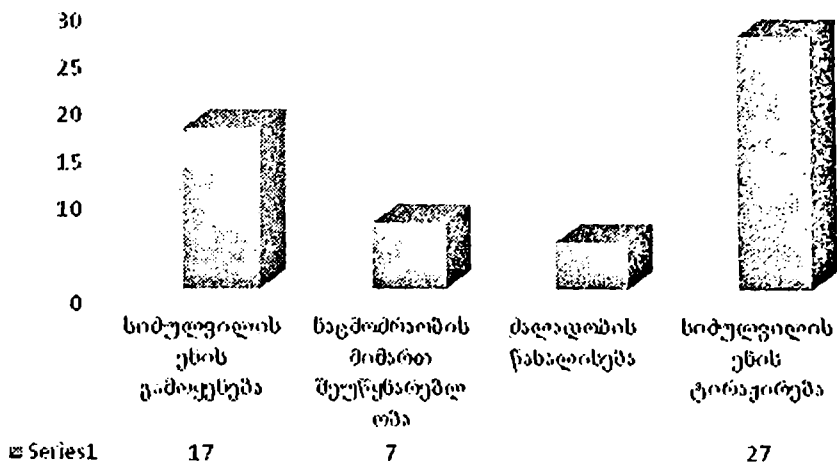
მედიაში სიძულვილის ენის გამოყენებული 31 შემთხვევიდან ყველაზე მეტი (17) გაზეთ „ასავალ-დასავალზე“ მოდის, რომელიც ნაციონალური მოძრაობის მიმართ შეუწყნარებლობასთან ერთად (7) ახდენდა ძალადობის წახალისებასაც (5). გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ ასევე გამოირჩეოდა იმ რესპონდენტების მოსაზრებების ტირაჟირებით, ვინც სიძულვილის ენას აღვივებდა (27).

სიძულვილის ენის შემცველი ყველაზე მეტი განცხადება ლეიბორისტული პარტიის მხრიდან გაკეთდა და მიმართული იყო როგორც ყოფილი ისე მოქმედი ხელისუფლების წარმომადგენლების მიმართ.

საინფორმაციო გამოშვებების, ბეჭდური და სოცმედიის მონიტორინგის მიხედვით, 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებზე ამომრჩეველს მრავალფეროვანი ინფორმაციის მიღების

საშუალება ჰქონდა, რასაც მედიაბაზარზე განსხვავებული სარედაქციო პოლიტიკის მედიასაშუალებების არსებობა განაპირობებდა. გარკვეული მედიასაშუალებების სარედაქციო პოლიტიკა ცალკეული პოლიტიკური სუბიექტების მიმართ მკაფიოდ მხარდამჭერი ან პირიქით, ნეგატიური იყო. წინასაარჩევნოდ ტელემედიასივრცეში ძირითადად სამი მთავარი პოლიტიკური სუბიექტი - საქართველოს მთავრობა, სახელისუფლებო პარტია „ქართულ ოცნება- დემოკრატიული საქართველო“ და ოპოზიციური პარტია „ საქართველოს ნაციონალური მოძრაობა“ და მათ მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატები დომინირებდნენ.

გაზეთი „ასავალ-დასავალი“

ტელევიზიების უმეტესობამ ყველაზე მეტი დრო საქართველოს მთავრობის და მის მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის გაშუქებას დაუთმო (27,38%). გამონაკლისი იყო ტელეკომპანია „რუსთავი 2“, სადაც პირველ ადგილზე პარტია „ნაციონალური მოძრაობა“. მმართველი პარტიის „ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველოს“ წინააღმდეგ (25,2%) იყო. მთავრობა ყველაზე მაღალი მაჩვენებლით (49,1%) ტელეკომპანიებ-

მა: „საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა“ და „იმედმა“ (29,2%) გააშუქა, ყველაზე დაბალით ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-მა (17,3%); მმართველი პოლიტიკური პარტია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო“ ყველაზე მაღალი მაჩვენებლით ტელეკომპანია „იმედმა“ გააშუქა (27,1%). ტელეკომპანია „მაესტროზე“ კი ამ პარტიის გაშუქების მაჩვენებლის ზრდა ძირითადად ბოლო სამ თვეზე (სექტემბერი, ოქტომბერი, ნოემბერი) მოდის.

ბოლო პერიოდში ჯამურად საქართველოს მთავრობის, სახელისუფლებო პარტიისა და მისი კანდიდატის გაშუქების საერთო მონაცემი 49,98% იყო, რაც მთლიანი გაშუქების ნახევარია. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ტელეშემაჯობაში ოპოზიციური პარტიების გაშუქების ზრდა შეიმჩნევა. პარტიის „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო“, შემდეგ ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი სხვადასხვა ტელეარხზე პარტია „ნაციონალურ მოძრაობას“ აქვს, რაც ჯამურად მონიტორინგის სუბიექტ ტელევიზიებში 16,4%-ს

შეადგენს.

ყელაზე დიდი დრო პარტია „ნაციონალურ მოძრაობას“ მაინც ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-მა (20,2%) დაუთმო, ყველაზე ნაკლები - ტელეკომპანია „ობიექტივმა“ (10,5%). ერთადერთი გამონაკლისი, სადაც პოლიტიკური პარტიების გაშუქებაში „პატრიოტთა ალიანსი“ (19,1%) ლიდერობს ტელეკომპანია „ობიექტივია“, რომელსაც მმართველი პოლიტიკური პარტია „ქართული ოცნება“ (14%) მოსდევს. ყველაზე მაღალი პოზიტიური ტონით საქართველოს მთავრობა „მაესტრომ“ (18%) გააშუქა, ყველაზე დაბალით - ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-მა (5%);

შესაბამისად, ყველაზე კრიტიკული ტონით საქართველოს მთავრობა ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ზე (39%) გაშუქდა; ყველაზე დაბალი ნეგატიური ტონი კი საქართველოს მთავრობას ტელეკომპანია „მასტროზე“ (5%) ჰქონდა. ყველაზე პოზიტიურად მმართველი პარტია „ქართული ოცნება“ კვლავ ტელეკომპანია „მაესტროსა“ (26%), და ტელეკომპანია „იმედ-

ზე" (19%) გაშუქდა, ყველაზე ნეგატიურად კი - ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ზე (36%). მმართველი პარტიისადმი ყველაზე ნაკლები ნეგატიური ტონი ისმოდა საზოგადოებრივ მაუწყებელზე (6%). პარტია „ნაციონალური მოძრაობისადმი“ ყველაზე მაღალი პოზიტიური ტონი ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ზე (9%), ყველაზე ნეგატიური კი - ტელეკომპანია „ობიექტივზე“ (34%). პოლიტიკური სუბიექტების გაშუქების თემატიკისადმი კრიტიკული მიდგომის ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი ტელეკომპანია „მაესტროზე“ გამოიკვეთა (18%), ხოლო ყველაზე მაღალი - ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ზე (51%).

5.5. ეთიკის ნორმების დაცვა

ქართულმა მედიასაშუალებებმა საკმაოდ აქტიურად გააშუქეს საპრეზიდენტო არჩევნების წინა პერიოდი, და განსაკუთრებით, არჩევნების დღე. არჩევნების შემდეგ ყველაგან იკლო დისკუსიებმა ამ საკითხებზე.

კვლევამ გვიჩვენა, რომ ქართველი ამომრჩევლები კანდიდატებზე ვერ იღებდნენ მათი არჩევანისთვის საჭირო და საკმარის ინფორმაციას. რეგისტრირებული კანდიდატებიდან მედიის ყურადღება გამახვილებული იყო რამდენიმე მათგანზე, მართალია გამოცემების უმრავლესობა ცდილობდა, დაეცვა ჟურნალისტური სტანდარტები და ეთიკის ნორმები, მაგრამ ცალკეულ შემთხვევებში გამოიყენებოდა არაეთიკური, შეურაცხმყოფელი გამოთქმები პოლიტიკური სუბიექტების მიმართ, თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ეს ტენდენცია არჩევნების შემდეგ შემცირდა.

ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის მე-5 პრინციპი ეფუძნება სწორედ მედიის ვალდებულებას შეასწოროს გამოქვეყნებული არსებითად არაზუსტი ინფორმაცია, რომელსაც შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება [33; 34].

მედიასაშუალებებში ხშირად ეყრდნობოდნენ ყალბ ამბებს, ეს გარდა იმისა, რომ ჟურნალისტური ეთიკის დარღვევაა, შეი-

ცავს სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ნიშნებსაც.

საფრანგეთში, პრეზიდენტის ინიციატივით, ყალბი ახალი ამბების სანინალმდეგო კანონი მიიღეს, რომელიც წინასაარჩევნო კამპანიის დროს ყალბი ახალი ამბების გავრცელების აღკვეთას ისახავს მიზნად, რაც გულისხმობს პარტიებისა და კანდიდატების მიერ დაჩქარებული წესით გასაჩივრების უფლებას. ამასთანავე, კანონის თანახმად, სოციალური ქსელები ვალდებული არიან მეტი ინფორმაცია გაავრცელონ ფასიანი კონტენტის დაკვეთის შესახებ. ზემოხსენებული საკანონმდებლო ნორმები სხვა ქვეყნების კანონმდებლობითაც არის გათვალისწინებული.

ყალბი ახალი ამბების, ელექტრონული დეზინფორმაციის სანინალმდეგო ღონისძიებები ფართო დისკუსიის საგნად ბოლო წლებში, განსაკუთრებით 2016 წლის აშშ-ის საპრეზიდენტო არჩევნებში რუსეთის ფედერაციის სავარაუდო ჩარევის შემდგომ იქცა. მსოფლიოში აქტიურად მიმდინარეობს პრობლემის გადაჭრის გზების ძიება, თუმცა, რთულია საკითხის საკანონმდებლო დონეზე გადაწყვეტა, რადგან ყალბი ახალი ამბების/დეზინფორმაციის რეგულირება გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის საფრთხეს მოიცავს. ამ შემთხვევაში, ევროკავშირის მიდგომა შედარებით ფრთხილია და პირველ ეტაპზე ევროპის კომისიის კომუნიკაციის „ელექტრონულ დეზინფორმაციასთან ბრძოლა: ევროპული მიდგომის („COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Tackling online disinformation: a European Approach COM/2018/236 final“) განმარტებით, დეზინფორმაცია (იგივე „ყალბი ახალი ამბები“) არის მცდარი ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაცია, რომელიც იქმნება და ვრცელდება ეკონომიკური სარგებლის მიღების ან საზოგადოების განზრახ შეცდომაში შეყვანისა და საზოგადოებრივი ზიანის გამოწვევის მიზნით.

ევროკავშირის დონეზე, აღნიშნული საკითხის საკანონმდებლო რეგულირება წინალმდეგობაში მოდის გამოხატვის თავი-

სუფლების პრინციპთან (ევროპის კავშირის ძირითადი უფლებების ქარტია, მუხლი 11.1, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ მთავრობას არ აქვს უფლება შეზღუდოს სიტყვა იმ მიზეზით, რომ ეს უკანასკნელი „ოფიციალურ მოსაზრებას ეწინააღმდეგება (Registrar of the European Court of Human Rights (ECtHR), Press Release: ECHR 370 (2013), EUR. COURT OF HUMAN RIGHTS (December 17, 2013); და საკანონმდებლო ჩარევას არ ითვალისწინებს.

მიუხედავად ამისა, ზოგიერთმა ქვეყანამ მაინც განახორციელა ელექტრონული დეზინფორმაციის საწინააღმდეგო საკანონმდებლო ღონისძიებები (საფრანგეთი (2018), გერმანია (2017)) ან ამზადებს მსგავს ღონისძიებებს (აშშ). არსებული პრაქტიკა მოიცავს ელექტრონული პლატფორმების მიერ (სოციალური ქსელები: ფეისბუქი, ტვიტერი და სხვ.) ყალბი ახალი ამბების/დეზინფორმაციის/ყალბი პოლიტიკური რეკლამის დამკვეთისა და დაფინანსების ოდენობის გამჟღავნების ვალდებულებას, კონტენტის წაშლის ვალდებულებას, ჯარიმებს და სხვ.

საკანონმდებლო ზომებთან ერთად განიხილება აღნიშნული საკითხის გადაჭრის სხვა გზებიც, მათ შორის, თვითრეგულირება, ინფორმაციის მომხმარებელთა ცნობიერების ამაღლება და სხვ. გერმანიის 2017 წელს მიღებული კანონი - „სოციალურ ქსელებში კანონის აღსრულების გაუმჯობესების შესახებ“ (Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks) ავალდებულებს ელექტრონულ პლატფორმებს (სოციალური ქსელების პროვაიდერებს) 24 საათში წაშალონ ყალბი ახალი ამბები, სიძულვილის შემცველი და კრიმინალური შინაარსის მქონე ინფორმაცია, წინააღმდეგ შემთხვევაში აწესებს ჯარიმას, მაქსიმუმ 5 მილიონი ევროს ოდენობით. ჯარიმა შესაძლებელია 10-ჯერ, ანუ 50 მილიონ ევრომდე გაიზარდოს. ისეთი ელექტრონული მასალების შემთხვევაში, რომლებიც დამატებით შეფასებას საჭიროებენ, ვალდებული არიან შეზღუდონ წვდომა ინფორმაციაზე 7 დღის ვადაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში ამოქმედდება ჯარიმა [116].

საფრანგეთში 2018 წელს მიღებული კანონი „ინფორმაციით მანიპულირების წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ (LOI relative à la lutte contre la manipulation de l'information) ადგენს ელექტრონული პლატფორმების (მათ შორის, ფეისბუქისა და ტვიტერის) გამჭვირვალობის მოთხოვნას და ავალებს მათ გამოაქვეყნონ ინფორმაცია ფასიანი (დაფინანსებული) კონტენტის სპონსორის ვინაობისა და მიღებული თანხის ოდენობის შესახებ. აღნიშნული ვალდებულება საარჩევნო პერიოდში მოქმედებს (არჩევნების დანიშვნის შესახებ ბრძანების გამოქვეყნებიდან საარჩევნო პერიოდის დასრულებამდე). ამასთანავე, საარჩევნო პერიოდში კანონი სასამართლოს სწრაფი მოქმედების შესაძლებლობას ანიჭებს ყალბი ახალი ამბების გავრცელების შესაჩერებლად. დარღვევის შემთხვევაში გათვალისწინებულია 1 წლამდე პატიმრობა და ჯარიმა 75,000 ევროს ოდენობით. არასაარჩევნო პერიოდში კანონი ითვალისწინებს ელექტრონული პლატფორმების თანამშრომლობისა და ყალბი ახალი ამბების სანინააღმდეგო ღონისძიებების დანერგვის ვალდებულებას.

ამ ვალდებულებას უმაღლესი აუდიოვიზუალური საბჭო აკონტროლებს, რომელიც უფლებამოსილია შეაჩეროს ან შეწყვიტოს სატელევიზიო მაუწყებლობა, რომელსაც სასამართლოს განმარტებით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი „არ კრძალავს მიღებული ინფორმაციის გავრცელებას იმ შემთხვევაშიც კი, თუ არსებობს სერიოზული ეჭვი, რომ აღნიშნული ინფორმაცია არ შეესაბამება სიმართლეს (Salov v. Ukraine, EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS 2005) აკონტროლებს, ან რომელზედაც გავლენას ახდენს უცხო სახელმწიფო, ქვეყნის ფუნდამენტური ინტერესების წინააღმდეგ.

ევროკავშირის დონეზე აქტიურად მიმდინარეობს ყალბ ახალ ამბებთან/ელექტრონულ დეზინფორმაციასთან ბრძოლის გზების ძიება და ხორციელდება სხვადასხვა ინიციატივა. 2017 წლის 15 ივნისის რეზოლუციაში ელექტრონული პლატფორმებისა და ერთიანი ციფრული ბაზრის შესახებ (European Parliament resolution of 15 June 2017 on online platforms and the

digital single market) ევროპის პარლამენტმა ხაზი გაუსვა ყალბი ახალი ამბების გავრცელების საწინააღმდეგო ღონისძიებების განხორციელების მნიშვნელობას და ევროპის კომისიას არსებული სამართლებრივი ბაზის შესწავლისა და ყალბი ინფორმაციის გავრცელების საწინააღმდეგო კანონმდებლობის შემუშავების შესაძლებლობის განხილვისკენ მოუწოდა. 2017 წლის ოქტომბერში ევროპის კომისიამ წამოიწყო საზოგადოებრივი კონსულტაცია თემაზე- „ყალბი ახალი ამბები და ელექტრონული დეზინფორმაცია.“

2018 წლის იანვარში კომისიამ შექმნა მაღალი დონის ექსპერტთა ჯგუფი (high-level group of experts - the HLEG»), რომელშიც შედიოდნენ აკადემიური წრეების, ელექტრონული პლატფორმების, მედიისა და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლები. 2018 წლის მარტში ჯგუფმა გამოაქვეყნა ანგარიში, რომლის რეკომენდაციები მოიცავდა პირდაპირი საკანონმდებლო ღონისძიებებისგან თავის შეკავებას და პრობლემისადმი მრავალმხრივ მიდგომას, მათ შორის - ელექტრონული პლატფორმებისა და სოციალური ქსელების მიერ სამოქმედო კოდექსის დანერგვას, გამჭვირვალობის უზრუნველყოფას და გამოყენებული ალგორითმების მიერ ახალი ამბების შერჩევის პრინციპების განმარტებას, აგრეთვე მომხმარებლისთვის საიმედო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებას, მედიანიგნიერების განვითარებას და სხვა. საკანონმდებლო რეგულირების ნაცვლად შემოთავაზებული იყო პრობლემისადმი ორსაფეხურიანი მიდგომა, რაც გულისხმობს თვითრეგულირების ხელშეწყობას [35], რის შემდეგაც უნდა მოხდეს ერთობლივ რეგულირებასა და თვითრეგულირების მონიტორინგზე გადასვლა. 2018 წლის 26 აპრილს გამოქვეყნდა ევროკომისიის მიმართვა „ელექტრონულ დეზინფორმაციასთან ბრძოლის შესახებ: ევროპული მიდგომა“. მიმართვის თანახმად, მომზადდება ევროკავშირის მასშტაბის სამოქმედო კოდექსი (EU-wide Code of Practice), რომლის მიზანია დეზინფორმაციისა და ყალბი ახალი ამბების ინტერნეტით გავრცელების პრობლემის გადაჭრა.

ევროკომისია დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციით, საქმიანობის ძირითადი ინდიკატორების საფუძველზე შეაფასებს კოდექსის განხორციელებას და არადამაკმაყოფილებელი შედეგების შემთხვევაში განიხილავს შემდგომი ღონისძიებების, მათ შორის, მარეგულირებელი ხასიათის ქმედებების შესაძლებლობას. მიმართვა ასევე მოიცავს რეკომენდაციებს ფაქტების გადამოწმების დამოუკიდებელი ქსელის მხარდაჭერის, ხარისხიანი მედიის გაძლიერებისა და მედიანიგნიერების ხელშეწყობის მიზნით. ევროპის საგარეო აქტივობის სამსახურის (EEAS) ფარგლებში 2015 წლიდან ფუნქციონირებს აღმოსავლეთ სტრატეგიული კომუნიკაციის სამუშაო ჯგუფი (EEAS East STRATCOM Task Force), რომელიც მიზნად ისახავს დეზინფორმაციული ახალი ამბების შეგროვებას და მხილებას. ჯგუფი კვირის საინფორმაციო გამოშვებაში აქვეყნებს გამოვლენილი დეზინფორმაციის ანალიზს და უარყოფას. თავდაპირველად აღნიშნული ჯგუფი საკუთარი ბიუჯეტის გარეშე, ძირითადად მოხალისეების ხარჯზე მუშაობდა, თუმცა, ევროკავშირის 2018 წლის ბიუჯეტის ფარგლებში სამუშაო ჯგუფმა 1,1 მილიონი ევროს დაფინანსება მიიღო.

ევროპის კომისიის მიმართვის „ელექტრონულ დეზინფორმაციასთან ბრძოლა: ევროპული მიდგომა“, ამ უკანასკნელის განმარტებით, დეზინფორმაცია (იგივე „ყალბი ახალი ამბები“) არის მცდარი ან შეცდომაში შემყვანი ინფორმაცია, რომელიც იქმნება და ვრცელდება ეკონომიკური სარგებლის მიღების ან საზოგადოების განზრახ შეცდომაში შეყვანისა და საზოგადოებრივი ზიანის გამოწვევის მიზნით. საზოგადოებრივი ზიანი მოიცავს საფრთხის შექმნას დემოკრატიული პოლიტიკური და კანონშემოქმედებითი პროცესების, ასევე აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს (CIA), გამოძიების ფედერალური ბიუროს (FBI) და ეროვნული უშიშროების სააგენტოს (NSA) 2017 წლის ანგარიშის - „რუსეთის საქმიანობისა და მიზნების შეფასება აშშ-ის არჩევნებში“ (Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections) [36].

ევროკავშირის დონეზე, აღნიშნული საკითხის საკანონმდებლო რეგულირება წინააღმდეგობაში მოდის გამოხატვის თავისუფლების პრინციპთან (ევროპის კავშირის ძირითადი უფლებების ქარტია, მუხლი 11.1 - Article 11.1 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000/C 364/01)). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ, მთავრობას არ აქვს უფლება შეზღუდოს სიტყვა იმ მიზეზით, რომ ეს უკანასკნელი „ოფიციალურ მოსაზრებას ეწინააღმდეგება (Registrar of the European Court of Human Rights (ECtHR), Press Release: ECHR 370 (2013), EUR. COURT OF HUMAN RIGHTS (December 17, 2013)) [37];

5.6 ტოლერანტობა და მრავალფეროვნება

ბეჭდურ, ტელე- და სოციალურ მედიაში ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების პრობლემების კვლევისას ჩვენ შევისწავლეთ, როგორც პოლიტიკურად მოტივირებული, ასევე ეთნიკური, რელიგიური და სხვა ნიშნით მომზადებული სიუჟეტები და საგაზეთო მასალები.

ვიხელმძღვანელებთ საქართველოს კანონით „მაუწყებლობის შესახებ“, რომლის 56 -ე მუხლის მე-2 პუნქტით „იკრძალება ისეთი პროგრამების გადაცემა, რომლებიც რაიმე ფორმით რასობრივი, რელიგიური ან სხვაგვარი შუღლის გაღვივების საფრთხეს ქმნის“ [29].

სუბიექტებად შერჩეული როგორც ბეჭდური, ტელე-, ასევე სოციალური მედიაში, მონიტორინგის შედეგად გამოვლინდა, რომ ჰომოფობიის სხვადასხვა ტიპისა და ნიშნით შეუწყნარებლობის ამსახველ მასალებში დაახლოებით 312 დისკრიმინაციული კომენტარი გაკეთდა. ყველაზე მეტი შემთხვევის წყარო გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ (91) იყო, პოლიტიკური და სხვა მოტივით შეუწყნარებლობის საერთო მონაცემებითაც კვლავ გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ (10) დომინირებდა, სადაც ყველაზე

ხშირად პოლიტიკური ნიშნით შეუწყნარებლობის ენას პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ იყენებდნენ. რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციის შემცველი ყველაზე მეტი სარედაქციო კომენტარი გააკეთა ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-მა.

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 33-ე მუხლი არის ერთგვარი სახელმძღვანელო მაუწყებლის მიერ მრავალფეროვნების, თანასწორობისა და ტოლერანტობის პრინციპების დაცვის შესახებ, სადაც განერილია რეკომენდაციები, იმის შესახებ თუ როგორ უნდა აარიდოს მაუწყებელმა თავი ეთნიკურ ან რელიგიურ კუთვნილებასა და უარყოფით მოვლენებს შორის დაუსაბუთებელი პარალელების გავლენას.

მონიტორინგის პერიოდში ეთნიკურ, რელიგიურ და სექსუალურ უმცირესობებთან დაკავშირებული სტატიების გაანალიზებამ გვიჩვენა არსებული ხარვეზები. მონიტორინგის პერიოდში ასევე შევისწავლეთ ქსენოფობიისა და ჰომოფობიის რა ნორმებს არღვევდა მედია რელიგიური უმცირესობების თემატიკის გაშუქებისას. მონიტორინგის პროცესში მომზადებული ჟურნალისტური მასალების უმრავლესობაში რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები მასალის ობიექტებად გვევლინებიან და არა სუბიექტებად, რადგან მათი მოსაზრებები პრაქტიკულად მედიაში ნიველირებულია.

ამ მხრივ გამონაკლისი იყო: ტელეკომპანია „საზოგადოებრივი მაუწყებელი“ (10.06.17), სადაც მოწვეული იყო ყველა მხარე. იგივე რესპონდენტები სტუმრობდნენ ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის გადაცემას „შუა დღეს“ (11.06.17) რელიგიაზე მსჯელობის მიზნით. აქ ყველაფერი განსხვავებული ინტერპრეტაციით გავიდა, რაც გარკვეულ დისკრიმინაციულ მომენტებს მოიცავდა. საკითხისადმი მიდგომა ნიველირებული იყო ტელეკომპანია „მეტროში“ (12.06.17), სადაც მხოლოდ საპატრიარქოს წარმომადგენელი იყო მიწვეული. ანალოგიური მიდგომა იკვეთებოდა ტელეკომპანია „იმედის“ პოზიციაში.

ამ თვალსაზრისით მაუწყებელთა შემთხვევაში დარღვეულია მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 32-ე მუხლი, რომელიც

მრავალფეროვნების საკითხების გაშუქებისას სამართლიანობის და მიუკერძოებლობის პრინციპს განსაზღვრავს[29].

რელიგიური უმცირესობების შეხედულებებს აფიქსირებდნენ გაზეთები: „ახალი თაობა“-„მომგებიანი ზავი“ (11.07.17), და „ალია“-„საპატრიარქოსა და ხელისუფლების დაპირისპირების კულუარები“(17 .07.17), ხოლო „ასავალ-დასავალი“- „საქართველოში სულით ვაჭრობა იმართება“! (11.07.17), და „რეზონანსი“ - “ საკუთარი ქვეყნის და რელიგიის მტრები“(07 .07.17)); გამოქვეყნებულ მასალებში ასახულია მხოლოდ საპატრიარქოს პოზიცია.

უნდა ითქვას, რომ აღნიშნულ თემაზე მომზადებული პუბლიკაციების ტენდენციურ ხასიათს ისიც განსაზღვრავს, რომ ჟურნალისტები საკუთარ თავს საპატრიარქოს და მათი ინტერპრეტაციით “ქართული ინტერესების” დამცველებთან აიგივებენ და ამდენად, ისინი ვერ იქნებიან ნეიტრალური არბიტრები, რომლებიც მიუკერძოებლად გადმოსცემენ განსხვავებულ მოსაზრებებს და საკითხს არა ინდივიდუალური პერსპექტივიდან, არამედ მრავალფეროვნების ჭრილში წარმოაჩენენ. როდესაც საუბარი დისკრიმი-ნაციულ, ქსენოფობიურ გამოხატვებს და სიძულვილის გაღვივებას ეხება, აქ უნდა გაიმიჯნოს რესპონდენტების მიერ გაკეთებული განცხადებები და თავად მედიის მიერ გაკეთებული მსგავსი გამოხატვები.

„მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“[45] მე-9 თავი (მრავალფეროვნება, შემწყნარებლობა და თანასწორობა) რეგულაციებს სამაუწყებლო მედიისთვის აწესებს. ამავე კოდექსის 31-ე მუხლის თანახმად, „მაუწყებელმა თავი უნდა შეიკავოს ისეთი მასალის გამოქვეყნებისგან, რომელიც გააღვივებს სიძულვილს ან არატოლერანტობას რასის, ენის, სქესის, რელიგიური კუთვნილების, პოლიტიკური შეხედულებების, ეთნიკური, გეოგრაფიული ან სოციალური წარმოშობის საფუძველზე,“ ამავე კოდექსის 32-ე მუხლი მაუწყებელს ავალდებულებს, საეთერო ბადეში განათავსოს ზუსტი, სარწმუნო და დაბალანსებული ინფორმაცია საქართველოში მცხოვრებ მრავალფეროვან ჯგუფე-

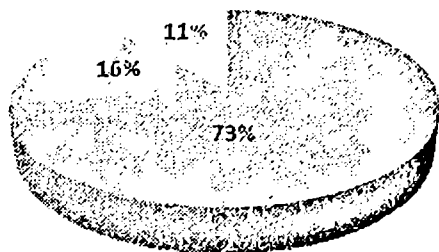
ბზე სამართლიანობის და მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით. ამავე მუხლის თანახმად, მაუნყებელი ვალდებულია, პატივი სცეს რწმენისა და აღმსარებლობის ფუნდამენტურ უფლებას და თავიდან აიცილოს ამ საფუძველზე სხვა, ხოლო. 33-ე მუხლი მაუნყებელთათვის უმცირესობების გაშუქების სახელმძღვანელო პრინციპებს განსაზღვრავს.

ზემოთდასახელებულ სტანდარტებზე დაყრდნობით:

- უმცირესობების შესახებ მომზადებულ მასალებში მნიშვნელოვანია გადმოცემული იყოს თავად უმცირესობის წარმომადგენელთა აზრი ინტერვიუს სახით, რათა ისინი, ვის შესახებაც მზადდება მასალა, მოგვევლინონ ჟურნალისტური მასალის „სუბიექტებად“ და არა „ობიექტებად“. დაუშვებელია მთელი ჯგუფის კრიტიკა თავად ამ ჯგუფის წარმომადგენელთა პოზიციისა და ბრალდებებზე პასუხის გაცემის გარეშე;
- დაუშვებელია ცალკეული ქმედების განვრცობა მთელ ეთნიკურ თუ რელიგიურ ჯგუფზე და მათი ერთ მონოლითურ ერთობად წარმოდგენა;
- მედიამ ხელი არ უნდა შეუწყოს საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპების კიდევ უფრო გაღრმავებას;
- მედიასაშუალებებმა თავი უნდა აარიდონ რომელიმე ჯგუფის მიმართ ქსენოფობიური, დისკრიმინაციული გამონათქვამების გამოყენებასა. თუ რესპონდენტი მსგავსს გამონათქვამს ავრცელებს, აუცილებლად უნდა აღნიშნოს, რომ ასეთი გამონათქვამი შესაძლოა შეურაცხმყოფელი იყოს გარკვეული ჯგუფებისთვის.

ყველაზე ხშირად ნეგატიურ ტონში ეთნიკური უმცირესობები გაშუქდა. ასეთი მასალების 73% სწორედ ეთნიკურ უმცირესობებს ეხებოდა, მხოლოდ 16% დაეთმო რელიგიურს, სექსუალური უმცირესობები კი 11%-ის შემთხვევაში გაშუქდა ნეგატიურად. მონიტორინგის პერიოდში პოზიტიურ ტონში არც ერთხელ არ დაფიქსირებულა სექსუალური უმცირესობების გაშუქება. ნეიტრალური გაშუქება უმეტესად კვლავ ეთნიკურ უმ-

ცირესობებს ჰქონდათ.

მეცნიერული რელიგიური სექსუალური

ეთნიკური უმცირესობების გაშუქებისას ნეიტრალური (44%) და ნეგატიური ტონები (43%) თითქმის თანაბრად გამოიყენებოდა. ეთნიკური უმცირესობებისადმი დათმობილი ფართობის მხოლოდ 13%-ის შემთხვევაში იყო გაშუქება პოზიტიური.

რელიგიური უმცირესობები გამოცემებში უმეტესად ნეგატიურ ტონში შუქდებოდნენ (54%). ნეიტრალურ ტონში რელიგიური უმცირესობებისადმი დათმობილი მთლიანი ფართობის 40% იყო გაშუქებული. პოზიტიური გაშუქება კი მხოლოდ 6%-ის შემთხვევაში დაფიქსირდა.

კომპიუტერული ტექნოლოგიების განვითარების პარალელურად, ინტერნეტის მომხმარებელთა რიცხვი მნიშვნელოვნად გაზრდილია. უფრო და უფრო პოპულარული ხდება ფეისბუქის, ტვიტერის, ბლოგებისა და სხვადასხვა სოციალური ქსელების გამოყენება. მთელი მსოფლიო ჩართულია ამ პროცესში და ინტერნეტ სივრცეს არანაკლები როლი აკისრია საზოგადოების ინფორმირებაში, ვიდრე ბეჭდურსა და სატელევიზიო მედიას. სოციალური მედია გვაძლევს ინსტრუმენტებს, რომელთა საშუალებით შენი სამიზნე აუდიტორიისთვის იქნება მაქსიმალურად ხელმისაწვდომი ყოველთვის და ყველგან. მედიატექნოლოგიების როლი იმდენად დიდია დღევანდელ მსოფლიოში, რომ

შესაძლებელია მილიონობით სხვადასხვა სახის ინფორმაციის გაცვლა და მიღება ყველა სფეროში.

ქართველი ინტერნეტმომხმარებლების ყველაზე პოპულარული აქტივობა სოციალური ქსელებით სარგებლობაა, რასაც ინტერნეტის მომხმარებელთა 50%-ზე მეტი ასახელებს. სოციალური ქსელები იდეალური სივრცეა ინფორმაციის, სტატიების, ვიდეოების გასავრცელებლად. უკვე არსებობს ინტერნეტდისკუსიების ტრადიციულ მედიაში გადანაცვლების ფაქტები. თავად ჟურნალისტები აღნიშნავენ, რომ ინტერნეტს აქვს იმის პოტენციალი, რომ მაქსიმუმ ათ წელიწადში ახალი ამბების მთავარი წყარო გახდეს.

ჟურნალისტები თვითკრიტიკულები არიან და საზოგადოებასთან ერთად ცდილობენ გაუმჯობესდეს მედიასივრცე. აქ საუბარია, იმაზე რომ სამოქალაქო ჟურნალისტიკამ და ტრადიციულმა მედიამ ერთმანეთთან ითანამშრომლონ და შექმნან ჟურნალისტიკის ახალი ფორმა. სწორედ ეს პროცესი შიძლება გახდეს „ინფორმაციულ რევოლუციის“ დასაწყისი.

თანდათან იზრდება ინფორმაციული ზემოქმედების როლი საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე, ადამიანის ქცევაზე, რადგან ინფორმაციას შეიძლება ზემოქმედება მოახდინოს მასობრივ ცნობიერებაზე. თანამედროვე პირობებში მედიის როლი თანდათანობით იზრდება და იჭრება საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში[54].

5.7. უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევა მედიაში

ქართულ მედიასაშუალებებს, სამართლებრივი საკითხის გაშუქებისას, აქვთ პრობლემები პროფესიული სტანდარტების კუთხით. მასალები უმეტეს შემთხვევაში დაუბალანსებელია, ფაქტი და მოსაზრება ერთმანეთისაგან არ არის გამიჯნული. იკვეთება, რომ ჟურნალისტები ვერ ერკვევიან სამართლებრივ ასპექტებში, ურევნ იურიდიულ ტერმინებს, თავიანთი

შეხედულებებით გადაადგილებენ მუხლის ნორმას, რაც ბუნებრივია, იწვევს შემოთავაზებული ე.წ „სკანდალის“ რეალურად გასკანდალებას.

არადა, საჭიროა:

1. ინფორმაცია გადამოწმდეს ორ ან მეტ წყაროსთან.
2. გაიმიჯნოს ფაქტი კომენტარისაგან.
3. მედიასაშუალება პასუხისმგებლობით მოეკიდოს უდანაშაულობის პრეზუმფციის დაცვას.
4. აუცილებელია, სამართლის საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტებს ჩაუტარდეთ ტრენინგები ქართული და საერთაშორისო საკანონმდებლო ბაზის გასაცნობად.

მედია, რომელიც მეოთხე ხელისუფლებაა, სწორედ ადამიანის თავისუფლებისა და ღირსების დამცველი უნდა იყოს, არადა, ხშირად არღვევს ამ პრინციპებს, ახდენს საზოგადოებრივი ფობიებისა, და მათ შორის, ჰომოფობიის გავლევებასა და სტიმულირებას. მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მედიაში დაინეროს ყველაფერი, იქ, სადაც სამართლებრივი განათლების დონე ძალიან დაბალია, ყოვლად დაუშვებელია. სამწუხაროა ისიც, რომ მედია ახდენს მასებში რეალობის უალტერნატივო კონსტრუირებას და განსაზღვრავს მასობრივ ცნობიერებას.

არადა, თავისუფლების პოზიტიური განსაზღვრების თანახმად, რომლის განხორციელებაზეა აგებულია ცივილიზებული სამყაროს საკანონმდებლო სისტემა, თავისუფლება არის იმის გაცნობიერება, რომ მე ჩემი უფლებები უნდა შევზღუდო იქ, სადაც იწყება სხვისი უფლებები, სხვისი ღირსება და სხვისი თავისუფლება [31].

პოლიტიკური თემატიკის გაშუქების შემდგომ, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას. ამ საკითხების გაშუქებისას ირღვევა როგორც უდანაშაულობის პრეზუმფცია ასევე საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვადასხვა მუხლი. ქართულ მედია-სივრცეში ადამიანის უფლებებისა და სამოქალაქო განათლების პრობლემების შესწავლისას სხვა საკითხებთან ერთად, ნათლად

იკვეთება, რომ ჟურნალისტები უგულბელყოფენ კრიმინოლოგიის, როგორც დანაშაულობის სოციალურ-სამართლებრივი ანტისაზოგადოებრივი მოვლენის შემსწავლელი მეცნიერების მნიშვნელობას. სამწუხაროდ, ისინი არ აანალიზებენ დანაშაულის სოციალური მოვლენის მნიშვნელობას. კერძოდ, იმას, რომ უმუშევრობა და ფინანსური პრობლემები, ხშირად კონფლიქტისა თუ დანაშაულის მიზეზი ხდება, ეს შეეხება თითქმის ყველა სახის დანაშაულს, დანყებული ოჯახური კონფლიქტიდან - დამთავრებული ყველაზე სასტიკი დანაშაულით - მკვლელობით. ცნობილია, რომ ისეთ ქვეყნებში, სადაც უმუშევრობის მაღალი დონეა, დანაშაული, ძალადობა და სხვა სოციალური პრობლემები ერთმანეთთან თანხვედრაშია. უმუშევრობისა და სიღარიბის ზრდა კი დანაშაულობასთან მჭიდრო კორელაციურ კავშირშია.

კანონის იგნორირების სანიმუშო მაგალითად მოვიყვანთ სიუჟეტს, რომელიც ტელეკომპანია „იმედის“ [38] საინფორმაციო გადაცემაში გაკეთდა სიუჟეტი ე.წ. „სააფთიაქო ნარკომანიის საქმეზე, სადაც აღინიშნა რომ 21 პირი დააკავეს, რომელთა შორის იყო სამედიცინო საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების სააგენტოს უფროსი გია თვალავაძე, რომელსაც ამ საქმიდან დიდი ოდენობით თანხას უხდიდა ნუგზარ ჯანჯღავა. სანდო წყაროს ინფორმაციით, თბილისსა და გორში მდებარე აფთიაქებში უკონტროლოდ ხორციელდებოდა ფსიქოტროპული საშუალებების რეალიზაცია. ურეცეპტოდ რეალიზაციის შედეგად მიღებულმა შემოსავალმა კი საერთო ჯამში 4 094 709 ლარი. შეადგინა“ (სტატიაში დაირღვა არაერთი ადამიანის უდანაშაულობის პრეზუმფცია) [38].

ტელეკომპანია „იმედმა“ [39] (2) მოამზადა რეპორტაჟი, რომელშიც მსხვერპლისა და მოძალადის სახელი და გვარი, მართალია არ დაუსახელებია მაგრამ 1:26 წამი ფონად ნაჩვენები იყო დანაშაულის ადგილის კადრები (სისხლის ლაქები, გარდაცვლილი გოგონას ცხედარი და ა.შ.) და მეზობლების ინტერვიუები. აღნიშნული რეპორტაჟი ფსიქოლოგიურ ზიანს აყენებს იმ ოჯახის წევრებსა და მაცურებელს, დაუშვებელია, როდესაც

გადაცემა წყალგამყოფ ხაზს არღვევს. სწორედ ასეთ არარედაქტირებულ ფაქტებს უნდა მიექცეს ჯეროვანი ყურადღება, რათა მომავალში არ მოხდეს მისი გამეორება.

„ქრონიკის» (ტელეკომპანია „იმედი“) [40] ინფორმაციით, „სამშენებლო კომპანია „სვეტის» დირექტორი გივი ჯიბლაძე დააკავა ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურმა. ის თბილისში, ყიფშიძის ქუჩაზე სახლში აიყვანეს. გამოძიება სისხლის სამართლის კოდექსის 180-ე მუხლით მიმდინარეობს, რაც თაღლითობას გულისხმობს. 2017 წლის ივნისში აღმაშენებლის ხეივანსა და სოფელ წეროვანთან სპეცოპერაციები ჩატარდა, რომლებიც კომპანია «სვეტის» დამფუძნებლის, გივი ჯიბლაძის გატაცებას უკავშირდებოდა. მაშინ ჯიბლაძე აცხადებდა, რომ ის სახლიდან გამოსვლის დროს გაიტაცეს. ბიზნესმენის თქმით, ოთხმა გამტაცებელმა თავზე ტომარა ჩამოაცვა და ერთ-ერთ ავტოსადგომზე გადაიყვანა. გამტაცებლები ბიზნესმენს იარაღის მუქარით 150 ათას დოლარს სძალავდნენ და 200 კვადრატული მეტრი ფართის მათზე გადაფორმებას სთხოვდნენ. სპეცოპერაციის ფარგლებში ოთხი ადამიანი დააკავეს: დავით ბერეჟიანი, ნიკიფორ კუტალაძე, ლევან ჩქარეული და ნიკოლოზ ბახტაძე“.

ტელეკომპანია „რუსთავი 2“ -ის [41] სიუჟეტში გადმოცემული იყო, რომ

„25 ოქტომბერს გორში 9 წლის ნანიკო ბერიაშვილი გაუჩინარდა. ის რამდენიმე საათში სამართალდამცავებმა გარდაცვლილი იპოვეს. განზრახ მკვლელობის ბრალდებით 33 წლის, წარსულში ნასამართლევი იაგო ნებიერიძე დააკავეს. ჟურნალისტის მტკიცებით მკვლელობაში ბრალდებულმა ხელფეხშეკრული გოგონა მკვლელობის შემდეგ ხელის ურიკაზე მოათავსა, რათა ამ გზით შემთხვევის ადგილამდე გადაეადგილებინა“. ფაქტის სიმძაფრისათვის ნაჩვენები იყო შემთხვევის ადგილიდან ამოღებულ ხელის ურიკაზე არსებული სისხლის კვალი იაგო ნებიერიძის ტანსაცმელზე, რითიც დადგინდა, რომ მას შემხებლობა ჰქონდა მოკლულ გოგონასთან. სიუჟეტს ფონად გასდევდა იაგო ნებიერიძის ფოტო. სიუჟეტის დასასრულს ავტორი აპელი-

რეზოლუცია, „თვითმხილველებზე“, რომლებიც მხოლოდ გაგონილს იმეორებდნენ.

„რუსთაფი 2“-ში [42] გააკეთა სიუჟეტი, სადაც აღნიშნა, რომ მათთან მოვიდა, „პანკისში ჩანერგილი ქართული სპეც-სამსახურების არაბი აგენტი მუსტაფა, რომელმაც გადაწყვიტა ელაპარაკა თბილისში ჩატარებული ანტიტერორისტული სპეცოპერაციის ყველა დეტალზე. საიდუმლო აგენტს, პანკისის ხეობის ახალგაზრდებისგან ტერორისტულ საქმიანობასთან დაკავშირებული ინფორმაცია უნდა მოეპოვებინა. ის ჰყვება, რომ საქართველოში 2012 წელს სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტად ერთ-ერთი არაბული ქვეყნიდან ჩამოვიდა, ხოლო საქართველოს სპეცსამსახურები მისით პირველად 2 წლის წინ დაინტერესდნენ და თანამშრომლობა შესთავაზეს. აგენტს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურში კურატორი არაბული ქვეყნიდან ჰყავდა, რომელიც პერიოდულად ხვდებოდა და დავალებებს აძლევდა. ერთ-ერთი ასეთი შეხვედრა კუს ტბაზე მდებარე კაფეში ბერი გაბრიელ სალოსის ქუჩაზე ჩატარებული სპეცოპერაციამდე რამდენიმე თვით ადრე შედგა. მაშინ სპეცსამსახურების თანამშრომელმა მისივე აგენტს თბილისში ჩამოსული ახმეტ ჩატაევის შესახებ უამბო. აგენტის ინფორმაციით, შეიარაღება კონსპირაციულ ბინაში პანკისის ხეობიდან არ ჩაუტანიათ. მუსტაფა ამბობს, რომ სხვა ახალგაზრდების მსგავსად, ხეობაში მუშაობის დროს ის ინფორმაციას თემირლან მაჩალიკაშვილზეც აგროვებდა, თუმცა, მის შესახებ სარისკო არაფერი გაუგია“.

მაუწყებელეთა ქცევის კოდექსის 56-ე მუხლის მე-5 პუნქტით „დაუშვებელია ძალადობის სენსაციად გადაქცევა“. ამიტომ გათვალისწინებული უნდა იყოს ფაქტორები, რომელთა ერთობლიობამ შეიძლება აუდიტორიაზე ძალადობის ემოციური ხარისხი გაზარდოს[29].

მონიტორინგის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ასეთი სახის სიუჟეტების უმრავლესობა კანონდარღვევით გადაიცემა. გარკვეულ შემთხვევებში ეს დარღვევა მნიშვნელოვანი ხასიათისაა. კერძოდ:

აღნიშნული რეპორტაჟები არ აკმაყოფილებს კოდექსით გათვალისწინებულ არცერთ რეგულაციას. დარღვეულია როგორც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, დანაშაულის პრეზუმფცია, ასევე მაყურებლის ზიანისგან დაცვის უფლება.

- თითქმის ყველა რეპორტაჟი შეიცავს ცნობებს საცხოვრებელი ადგილის შესახებ (რაიონის, სოფლის, სახლის ამსახველ კადრებს) რაც ადვილად შესაძლებელს ხდის ძალადობის მსხვერპლისა თუ მოძალადის იდენტიფიცირებას.
არ არის დაცული პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, რაც ამ შემთხვევაში რეპორტაჟში მოძალადის, მსხვერპლის თუ მათი არასრულწლოვანი შვილების იდენტიფიცირებით ირღვევა.
- დეტალურად არის აღწერილი ძალადობის პროცესი, რომლის იმიტირება ადვილად არის შესაძლებელი.
- რეპორტაჟები მოიცავს ძალადობის ადგილისა და ძალადობის იარაღის ამსახველ კადრებს.
- თითქმის ყველა რეპორტაჟი გაკეთებულია წყალგამყოფი ხაზის დარღვევით, უფრო მეტიც, ხშირად არ არის დაცული არასრულწლოვანთა უფლებები.
- რამდენიმე რეპორტაჟში წარმოდგენილია რესპოდენტის ჩანაწერი, რომელიც ამართლებს მოძალადეს და არ ხდება არც ბალანსის დაცვა და არც ფაქტის, როგორც ანტისაზოგადოებრივი ქმედების წარმოჩენა.
- დარღვეულია უდანაშაულობის პრეზუმფცია.

კვლევამ აჩვენა, რომ ჟურნალისტები ფაქტის გამწვავების მიზნით იყენებენ ძალადობის, სისასტიკის აღმნიშვნელ ისეთ ფრაზებს, როგორიცაა: „საზარელი, შემადრწუნებელი, ყელი გამოჭრა“, „მავთულით დაახრო“ და ა.შ. მაშინ, როცა ასეთი ფაქტები ისედაც შოკში აგდებს მაყურებელს და იწვევს მის ფსიქოლოგიურ დაძაბვას.

ზემოთ წარმოდგენილმა კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ ძალადობის შესახებ „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსში“ არსებ-

ული მუხლები თითქმის არ სრულდება. საინფორმაციო გამოშვებები ცდილობენ აღნიშნული ფაქტების მწვავე გაშუქებით მაყურებელთა ყურადღება მოიპოვონ, ამ პროცესში კი უგულებელყოფილია როგორც მაყურებლის, ისე მსხვერპლისა და მოძალადის უფლებები.

მნიშვნელოვანია ამ კუთხით როგორც მონიტორინგის, ასევე ჟურნალისტთა გადამზადების პროგრამების შემუშავება. ეს პროცესი მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ გაშუქების გაუმჯობესებისათვის, არამედ ჟურნალისტთა პასუხისმგებლობის და კვალიფიკაციის ამაღლებისთვის, სამართლებრივი პრობლემების სწორი კუთხით წარმოჩენისათვის. წინააღმდეგ შემთხვევაში, უგულებელყოფილი იქნება როგორც საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული რეგულაციები, ისე საზოგადოებაში არსებული მნიშვნელოვანი პრობლემის სწორი გაშუქებაც, რაც თავისთავად ხელს უწყობს არა სტერეოტიპების აღმოფხვრასა და დამოკიდებულების ცვლილებას, არამედ მათ კიდევ უფრო გამყარებას.

6.1. ტელემედიის კვლევა

საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-6 პუნქტით „უზრუნველყოფილია საზოგადოებრივი მაუწყებლის დამოუკიდებლობა სახელმწიფო უწყებებისგან და თავისუფლება პოლიტიკური და არსებითი კომერციული გავლენისაგან“, სსიპ-ის - „საზოგადოებრივი მაუწყებლის“ საქმიანობა რეგულირდება ასევე საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით [43; 44].

6.1.1. საზოგადოებრივი მაუწყებელი

მონიტორინგის პერიოდში არხი ეხმაურებოდა ქვეყანაში განვითარებულ ყველა მნიშვნელოვან მოვლენას და იმ მომენტისთვის აქტუალურ თემას. დასაწყისში მთავარ საინფორმაციო გამოშვებაში შეინიშნებოდა ანალიტიკური სიუჟეტების სიმცირე. თუმცა, თვიდან თვემდე ეს ტენდენცია იცვლებოდა და სექტემბრიდან, წინასაარჩევნო პერიოდში, მომზადდა საკმაოდ ბევრი ანალიტიკური სიუჟეტი. აქ საკითხი სიღრმისეულად იყო გაანალიზებული, მოცემული იყო ყველა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია აქტუალურ თემასთან დაკავშირებით და სრულყოფილად გადმოიცემოდა ამბავი. ზოგიერთი თემა რამდენიმე დღის განმავლობაში განიხილებოდა.

შეინიშნებოდა ტენდენცია, რომ ჟურნალისტები ცდილობდნენ შეფასებითი კომენტარებისგან თავის შეკავებას. შესაბამისად, მონიტორინგის განმავლობაში ნაკლებად იგრძნობოდა პოლიტიკური მიკერძოება რომელიმე მხარის მიმართ. თანაბრად შუქდებოდნენ როგორც საქართველოს პრემიერ-მინ-

ისტრი და საქართველოს პრეზიდენტი, უმრავლესობა და უმცირესობა, აგრეთვე, საპრეზიდენტო კანდიდატები. სექტემბრიდან განსაკუთრებით აქტიურად შეუქდებოდა საპრეზიდენტო კანდიდატების აქტივობები, მათი ვიზიტები რეგიონებში და სხვადასხვა განცხადებები.

რაც შეეხება საპრეზიდენტო კანდიდატების გაშუქების ტონს, ყველა მათგანთან სჭარბობდა დადებითი ტონი, რაც მათი კამპანიების ფარგლებში გამოსვლების, განცხადებებისა და ხშირი პირდაპირი საუბრის გაშუქების შედეგი იყო. სუბიექტებისთვის დათმობილ სატელევიზიო დროს, მაისიდან ოქტომბრის ჩათვლით, პირველ ხუთეულში, ისევე, როგორც სხვა არხებზე, „საზოგადოებრივი მაუწყებლის“ ეთერში მოხვდნენ: საქართველოს მთავრობა, პოლიტიკური პარტია „ნაციონალური მოძრაობა, მმართველი პარტია „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“, საქართველოს პრემიერ-მინისტრი და საპრეზიდენტო კანდიდატი. დრო საქართველოს მთავრობასა და საპარლამენტო უმცირესობის პარტიას შორის თითქმის თანაბრად იყო გადანაწილებული (23% და 21%). საქართველოს პრემიერ-მინისტრსა და საქართველოს პრეზიდენტსაც თანაბარი 8-8 პროცენტი ერგოთ. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორ სუბიექტს დროც და გაშუქების ტონის შეფარდებაც თითქმის თანაბარი ჰქონდათ, საკმაოდ განსხვავებული იყო პირდაპირი და ირიბი საუბრის მაჩვენებლები. პრეზიდენტისთვის დათმობილი დროის ნახევარზე მეტი მის პირდაპირ საუბარს დაეთმო, მაშინ როდესაც პრემიერ-მინისტრის პირდაპირი საუბრის წილი 37 % იყო.

არჩევნების დღეს, პირველ არხზე გავიდა 5 საათიანი უწყვეტი გამოსვება, რომელიც მთლიანად საპრეზიდენტო არჩევნებს დაეთმო. დეტალურად იყო განხილული დღის განმავლობაში განვითარებული მოვლენები: როგორ მისცეს ხმა საპრეზიდენტო კანდიდატებმა, საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა, მინისტრებმა და სხვა პოლიტიკოსებმა. განხილული იყო მმართველი პარტიის ლიდერის ბიძინა ივანიშვილის ინტერვიუ,

სადაც მან თქვა, თუ ვის მისცა ხმა. აგრეთვე, ნაჩვენები იყო კადრები, როგორ აძლევდა ხმას საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი სალომე ზურაბიშვილი. ამასთანავე, ყოველი ორი-სამი სიუჟეტის შემდეგ ცხადდებოდა ეგზიტპოლების შედეგები. ამ გამოშვებაში, აგრეთვე, მომზადდა სიუჟეტები უმნიშვნელოვანეს თემებზე: საკონსტიტუციო ცვლილებები, მომავალი პრეზიდენტის უფლებები და სხვა. განხილული იყო როგორც ქართველი ექსპერტებისა და პოლიტიკოსების შეფასებები, აგრეთვე ამ საკითხებთან დაკავშირებით უცხოელი ექსპერტებისა და ორგანიზაციების დასკვნები[29].

არხზე საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა სოციალურ თემებს. თითქმის ყოველდღიურად გადიოდა სიუჟეტები ამ თემებზე. შუქდებოდა სხვადასხვა პრობლემა, ეთნიკურ უმცირესობებსა და სხვა საკითხებზე. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ თითქმის არ ხდებოდა ასეთი თემების პოლიტიზირება და მისი დაკავშირება დადებითად ან უარყოფითად რომელიმე პოლიტიკურ ძალასთან.

6.1.2. ტელეკომპანია „რუსთავი 2“

მონიტორინგის განმავლობაში, ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ზე ხშირად იყო „დარტყმის“ ობიექტი საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი სალომე ზურაბიშვილი. სამაგიეროდ, ყოფილი პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის აქტივობები საკმაოდ ვრცლად შუქდებოდა და დიდი დრო ეთმობოდა მის გამოსვლებს, ხანდახან შემოკლებისა და მონტაჟის გარეშე, აღსანიშნავია, რომ ყო

ამის ფონზე მოქმედი ხელისუფლება უარყოფით კონტექსტში შუქდებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მთავრობის ყველა აქტივობა სისტემატურად ხვდებოდა მთავარ საინფორმაციო გამოშვებაში (ვიზიტები, ახალი ინიციატივები, შეხვედრები და ა.შ.) და ერთი შეხედვით დადებით შთაბეჭდილებას ტოვებდა, ხშირად იმავე საინფორმაციო გამოშვების მომ-

დევნო სიუჟეტების შინაარსის გამო გადაცემის დასრულებისას საერთო ჯამში მთავრობაზე მაინც უარყოფითი შთაბეჭდილება რჩებოდა.

არჩევნების დღეს ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ს 6-საათიანი უწყვეტი გამოშვება ჰქონდა, რომელიც საკმაოდ ინფორმაციული და მრავალფეროვანი იყო. გაკეთდა ჩართვები სხვადასხვა პარტიის ოფისებიდან, საარჩევნო უბნებიდან, რეგიონებიდან. კომენტარებს სთხოვდნენ პოლიტიკოსებს, აქტივისტებსა და ამომრჩევლებს. ხშირად აცხადებდნენ ეგზიტპოლის შედეგებს.

ისევე როგორც სხვა არხებზე, დათმობილი დროის მიხედვით პირველ ხუთეულში პოლიტიკური პარტია „ნაციონალური მოძრაობა“, საქართველოს მთავრობა, მმართველი პარტია „ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველო“, მოქმედი პრეზიდენტი და საქართველოს პრემიერ-მინისტრი მოხვდნენ. პარტია „ნაციონალურ მოძრაობას“ და საქართველოს მთავრობას დროის თანაბარი 21-21 პროცენტი ერგოთ. მმართველ პარტიას „ქართულ ოცნება-დემოკრატიულ საქართველოს“, მოქმედ პრეზიდენტსა და საქართველოს პრემიერ-მინისტრს დრო თანაბრად გადაუნაწილდათ. რაც შეეხება გაშუქების ტონს, ამ სუბიექტებს შორის ყველაზე მაღალი დადებითი ტონის წილი ყოფილ პრეზიდენტს აქვს - 40 პროცენტი. ასევე, შედარებით მაღალი მაჩვენებელი დაუფიქსირდათ საქართველოს პრემიერს (23%) და საქართველოს მთავრობას (21%). საპრეზიდენტო კანდიდატების გაშუქებისას, ძირითადად, დადებითი ტონი სჭარბობდა, რაც მათი წინასაარჩევნო გამოსვლებისა და აქტივობების შედეგი იყო.

6.1.3. ტელეკომპანია „იმედი“

მონიტორინგის განმავლობაში, ტელეკომპანია „იმედის“ მთავარ საინფორმაციო გამოშვებაში შეინიშნებოდა ტენდენციების ცვლილება. დღის მთავარ ამბებთან დაკავშირებული პირველი რამდენიმე სიუჟეტი კეთდებოდა შედარებით ვრცლად და უფრო

ტენდენციურად, ხოლო შემდგომი სიუჟეტები ძალიან მოკლე და მშრალი იყო. ამ პერიოდში ხშირი იყო სიუჟეტები მრავალფეროვანი მოსაზრებებით, მაგრამ მათი დაუბალანსებლობის გამო გადმოცემულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით ბევრი კითხვა პასუხგაუცემელი რჩებოდა. იყო შემთხვევები, როდესაც ფაქტი სულ რამდენიმე წამში იყო გადმოცემული ყოველგვარი კომენტარისა და ჟურნალისტის მხრიდან შემდგომი ჩაძიების ან ანალიზის გარეშე. თუმცა, აგვისტოდან უფრო მეტად ინფორმაციული, რამდენიმე წყაროზე დაფუძნებული სიუჟეტები გამოჩნდა. პოლიტიკური მიკერძოებულობის მხრივაც, წინა თვეებში უფრო მეტად შეინიშნებოდა ირონიული დამოკიდებულება პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენლებიდან. სექტემბრის დასაწყისიდანვე იმატა ვრცელმა, ანალიტიკურმა და დაბალანსებულმა სიუჟეტებმა. თემები, უმეტესად, ამომწურავი და კარგად გაანალიზებული იყო. ივლისიდან დაიწყო საპრეზიდენტო კანდიდატების გაშუქება. თითქმის ყველა საპრეზიდენტო კანდიდატი თანაბარ პირობებში იყო. აქტიურად შუქდებოდა სალომე ზურაბიშვილის, როგორც შესაძლო საპრეზიდენტო კანდიდატის ირგვლივ განვითარებული მოვლენები. გაშუქების ტონის მხრივ კანდიდატებს დადებითი გაშუქების წილი საკმაოდ მაღალი ჰქონდათ, რაც მათი აქტივობებიდან, გამოსვლებიდან და განცხადებებიდან გამომდინარეობდა.

არჩევნების დღეს, განხილული იყო არჩევნების მიმდინარეობა, ნაჩვენები იყო, როგორ მისცეს ხმა საპრეზიდენტო კანდიდატებმა და პოლიტიკოსებმა. გადაცემის მსვლელობის დროს იყო ჩართვები პარტია „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველოს“ ოფისებიდან.

6.1.4. ტელეკომპანია „მანესტრო“

ტელეკომპანია „მანესტროზე“ გასული სიუჟეტები, უმეტესად, დაბალანსებული იყო. ზოგიერთი თემა რამდენიმე დღის განმავლობაში საკმაოდ სიღრმისეულად შუქდებოდა და იძლეო-

და ამომწურავ ინფორმაციას. ხშირად ყველა დეტალი ისე იყო განმარტებული და ახსნილი, რომ მაყურებლისთვის არაფერი რჩებოდა გაურკვეველი. აქასთანავე, ტელეკომპანია „მაესტროზე“ გაშუქებული ამბები ნაკლებად ტენდენციური იყო. არ შეინიშნებოდა მიკერძოება რომელიმე პოლიტიკური ძალის მიმართ. იყო როგორც საქართველოს მთავრობისა და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის, პარტია „ნაციონალური მოძრაობისა“ და მმართველი, პარტიის „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“ კრიტიკა, ისე, მათი დადებითი კუთხით გაშუქება. აგვისტოში ტელეკომპანია „მაესტროზე“ ბევრი სიუჟეტი მომზადდა, 2008 წლის აგვისტოს ომის შესახებ. აღსანიშნავია, რომ საერთო ჯამში სიუჟეტები საკმაოდ დაბალანსებული იყო და არ კმეტდებოდა აქცენტი ყოფილი პრეზიდენტის ან ყოფილი ხელისუფლების წარმომადგენლების დადანაშაულებაზე.

სიუჟეტები ხშირად ანალიტიკური იყო და მხოლოდ ფაქტების მშრალი გადმოცემით არ შემოიფარგლებოდა. თუმცა, იყო შემთხვევები, როცა თემა, რომელსაც დეტალურად და ყოველდღიურად აშუქებდნენ, არ იყო ანალიტიკურად და ამომწურავად წარმოდგენილი, რჩებოდა კითხვები და სიუჟეტებში არ იყო დაცული რესპონდენტთა ბალანსი.

არჩევნების დღეს განხილული იყო ყველა მნიშვნელოვანი ფაქტი, რაც ამ დღეს უკავშირდებოდა: ეგზიტპოლების შედეგები, საპრეზიდენტო კანდიდატებისა და მოსახლეობის ხმის მიცემის პროცედურა. საერთო ჯამში გადაცემა საკმაოდ ინფორმაციული იყო, მიმოიხილავდა იმ დღისთვის და იმ მომენტისთვის არსებულ ყველა ინფორმაციას.

ტელეკომპანია „მაესტროს“ მთავარ საინფორმაციო გამოშვებაში, როგორც სხვა არხებზე, ყველაზე მეტი დრო ხუთ სუბიექტს დაეთმო შემდეგი თანმიმდევრობით: საქართველოს მთავრობა (27%), პარტია „ნაციონალური მოძრაობა“ (21%), კოალიცია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო“ (15%), მოქმედი პრეზიდენტი (10%) და საქართველოს პრემიერ-მინისტრი (8%). სხვა სუბიექტებს 3% და ნაკლები დრო დაეთ-

მოთ. რაც შეეხება საპრეზიდენტო კანდიდატებს, მზაი დრო თანაბრად ჰქონდათ განაწილებული, რომელიც მთელი დროის 3% - დან 1% -მდე მერყეობდა.

არჩევნებთან დაკავშირებული ახალი ამბები ყველა არხზე სისტემატურად შუქდებოდა, საპრეზიდენტო არჩევნების პერიოდში სატელევიზიო მედია შედარებით ნაკლებად პოლარიზებული იყო. ამჟამად მიკერძოება რომელიმე პოლიტიკური მხარის მიმართ არ შეინიშნებოდა. თუმცა, ზოგ არხზე გასულ სიუჟეტებში იგრძნობოდა დადებითი ან უარყოფითი დამოკიდებულება კონკრეტული სუბიექტების მიმართ, ძირითადად ეს ყოფილი და ახლანდელი ხელისუფლების წარმომადგენლებს ეხებოდა.

მონიტორინგის განმავლობაში ყველა არხის საღამოს მთავარ საინფორმაციო გამოშვებებში შეინიშნებოდა ანალიტიკის ნაკლებობა. სიუჟეტები ხშირად მშრალი იყო და ფაქტის მოკლე გადმოცემით შემოიფარგლებოდა. ზოგჯერ სიუჟეტების დასრულების შემდეგ რჩებოდა კითხვები განხილული საკითხების ირგვლივ. ეს ტენდენცია არჩევნების მოახლოებასთან ერთად შედარებით გამოსწორდა და გავიდა ინფორმაციულად ამომწურავი და ანალიტიკური სიუჟეტები. თუმცა, არჩევნების შემდეგ არხების უმრავლესობა ძველ რეჟიმს დაუბრუნდა.

ძირითადად საპრეზიდენტო კანდიდატების კამპანია ყველა არხზე აქტიურად შუქდებოდა, მათთვის დათმობილი დრო და სიუჟეტების შინაარსი მსგავსი იყო. უმეტეს შემთხვევაში, საპრეზიდენტო კანდიდატების გაშუქების ტონი დადებითი იყო, რადგან მათი კამპანიის სიუჟეტები მოიცავდა მათ გამოსვლებს, მოსახლეობასთან შეხვედრებს და სხვა აქტივობებს. მიუხედავად ამისა, არ კეთდებოდა აქცენტი საპრეზიდენტო კანდიდატების პროგრამებზე და არ ხდებოდა მათი დეტალური მიმოხილვა. მაყურებელს კანდიდატების გეგმებისა და პოლიტიკური ხედვის შესახებ ინფორმაციის მიღება მეტნაკლებად შეეძლოთ ამავე არხების პოლიტიკური ტოკშოუებიდან.

არჩევნების დღეს ტელეკომპანიების უმეტესობაზე სპეციალური და საკმაოდ ვრცელი საინფორმაციო გამოშვება გავიდა,

სადაც განხილული იყო ხმის მიცემის პროცესი, ნაჩვენები იყო საქართველოს მთავრობისა და საპრეზიდენტო კანდიდატების გამოსვლები და გადმოსცემდნენ ეგზიტპოლების შედეგებს. ამ დღეს გასული ყველა საინფორმაციო გამოშვება ნეიტრალური იყო და უპირატესობას არ ანიჭებდა რომელიმე პოლიტიკურ მხარეს. ნებისმიერი პირის მიმართ შეურაცხმყოფელი მასალისგან მაუწყებლებმა საკუთარი თავისა და საზოგადოების დაცვა უნდა შეძლონ „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“ 54-ე მუხლითა და საყოველთაოდ აღიარებული სტანდარტების მიხედვით [45].

6.2. ბეჭდური მედიის კვლევა

6.2.1. გაზეთი „რეზონანსი“

გაზეთი „რეზონანსი“ მონიტორინგის განმავლობაში ინტენსიურად აშუქებდა ყველა აქტუალურ თემას არა მხოლოდ ნიუსების ფორმით, არამედ ანალიტიკური სტატიებითაც. ამ გამოცემაში მონიტორინგის სუბიექტების ფართო სპექტრი იყო წარმოდგენილი როგორც წინასაარჩევნო პერიოდში, ისე არჩევნების შემდგომაც, თუმცა აღსანიშნავია, რომ საპრეზიდენტო კანდიდატებს უფრო ნაკლები ყურადღება ეთმობოდათ, ვიდრე ხელისუფლების წარმომადგენლებს.

მონიტორინგის პერიოდში ყველაზე მეტი მასალა გამოქვეყნდა შემდეგ სუბიექტებზე: საქართველოს მთავრობა, მოქმედი პრეზიდენტი, საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, მმართველი პარტია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველო“ და ოპოზიციური პარტია „ნაციონალური მოძრაობა“. მათ მიმართ ტონი, ძირითადად, ნეიტრალური იყო. პოზიტიური და ნეგატიური ტონი ამ გამოცემაში მწირად გვხვდებოდა როგორც აღნიშნული სუბიექტების, ისე საპრეზიდენტო კანდიდატების მიმართ. ეს ტენდენცია შენარჩუნდა არჩევნების შემდეგაც. გაზეთი ხშირად ვერ აღწევდა თავს ცინიკური და „ხმაურიანი“ სათაურებისა თუ მასალის გამოქვეყნებას.

გაზეთი „რეზონანსი“ - სოსო ცისკარიშვილი: «გასარკვევია მხოლოდ ერთი საკითხი, ვინ იქნება გამარჯვებული - ბიძინას ძე, თუ ბიძინას ასული»

ავტორი ამბობს არჩევნების ბედი გადაწყვეტილია. «ოცნებას», ოპოზიციას და საზოგადოებას ერთი საკითხი აქვთ გასარკვევი, ვინ იქნება გამარჯვებული - ბიძინას ძე თუ ბიძინას ასული [46].

6.2.2. გაზეთი „ახალი თაობა“

გაზეთი „ახალი თაობა“ მონიტორინგის განმავლობაში აქტუალურ თემებს უყურადღებოდ არ ტოვებდა, თუმცა შედარებით მეტ აქცენტს აკეთებდა საქართველოს მთავრობის მუშაობაზე. შედეგად მთავრობის წილი სუბიექტებისთვის დათმობილ საერთო ფართობში გაცილებით მაღალი იყო, ვიდრე სხვა სუბიექტებისა (მთავრობა – 22%, პრემიერ-მინისტრი – 15%). სუბიექტების მიმართ ნეიტრალური ტონი სჭარბობდა, მაგრამ ნეგატიური ტონი საკმაოდ ხშირი იყო პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ (39%), მოქმედი პრეზიდენტის (43%), კოალიცია „ქართული ოცნებისა“ (25%) და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის (23%) მიმართ. დადებითი ტონი კი იშვიათად გვხვდებოდა, ძირითადად, საქართველოს მთავრობის მიმართ (9%).

„ახალი თაობა“ - «საპრეზიდენტო არჩევნები სიძულვილისგან, აგრესიისგან, უზრდელობისგან დაცლილი უნდა იყოს» - უნდა დამკვიდრდეს ახალი ტრადიცია და საპრეზიდენტო არჩევნები უნდა იყოს დაცლილი იმისგან, რაც ჩვენ გვახსოვს გასული წლებიდან. ეს არის: სიძულვილი, აგრესია, უზრდელობაც კი. ეს არის აბსოლუტურად გაუგონარი მოვლენები. დარწმუნებული ვარ, არჩევნები ჩაივლის და ყველაფერს ჩავაბარებთ წარსულს [47].

6.2.3. გაზეთი „ალია“

გაზეთი „ალია“ მონიტორინგის პერიოდში ფაქტების გადმოცემის გარდა მკითხველს სხვადასხვა რესპონდენტის მოსაზრებებსაც სთავაზობდა ინტერვიუების სახით.

ყველაზე მეტი ფართობი გაზეთ „ალიაში“ საქართველოს პრემიერ-მინისტრს, საქართველოს მთავრობას, კოალიცია „ქართულ ოცნებას“, პარტია „ნაციონალურ მოძრაობასა“ და მოქმედ პრეზიდენტს დაეთმო. ამ ხუთი სუბიექტის შემდეგ იყვნენ საპრეზიდენტო კანდიდატები, რომელთაგან ზოგიერთს საერთო ფართობის 1%-ზე ნაკლები დაეთმო. გაზეთ „ალიაში“ მწირი იყო ინფორმაცია პრეზიდენტობის კანდიდატების პროგრამების თაობაზე, ისევე როგორც სხვა გამოცემებში.

გაზეთი კრიტიკული იყო თითქმის ყველა სუბიექტის მიმართ როგორც არჩევნებამდე, ისე, არჩევნების შემდგომაც. აღსანიშნავია, რომ ამ გამოცემაში თითქმის არ გვხვდებოდა პოზიტიური ტონი, განსაკუთრებით, არჩევნების შემდგომ პერიოდში.

წინასაარჩევნოდ ამ გაზეთის მასალებში გამოიყენებოდა არაეთიკური გამონათქვამებიც მაგალითად: „რელსებიდან გადავარდნილი მთავრობა“ (11.08.18); „აურზაური არეულ-დარეულ კოალიციაში“ (07.09.18), „ქოცბოტების“ იდეოლოგიების სკანდალური დოსიები“ (24.06.18).

არაეთიკურის გარდა, ჟურნალისტები ხშირად იყენებდნენ სიძულვილის ენას. მიუხედავად იმისა, რომ გამოცემა არჩევნების შემდეგაც კრიტიკული დარჩა პოლიტიკოსების მიმართ, კრიტიკა ისევ გამოიხატებოდა შეურაცხმყოფელი მიმართევებით. მონიტორინგის პერიოდში „ალიაში“ გამოქვეყნებული ზოგიერთი მასალა საჭიროებდა დამატებით დაზუსტებას.

6.2.4. გაზეთი „ასავალ-დასავალი“

გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ მკითხველებს სთავაზობდა არაერთ ინტერვიუსა და სტატიას, სადაც რესპონდენტები ან თავად ჟურნალისტები აფასებდნენ მიმდინარე მოვლენებს. მა-

108

სალები ძირითადად ნეგატიური იყო ყოფილი პრეზიდენტისა და პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ. მიხეილ სააკაშვილი ამ გაზეთის ფურცლებზე მრავალჯერ მოიხსენიეს სხვადასხვა არაეთიკური ეპითეტით. გარდა ამისა, გამოცემა აქტიურად აქვეყნებდა მოთხოვნებს „ნაციონალური მოძრაობის“ გასამართლების თაობაზე. ამგვარი დამოკიდებულების გამოსახატად „ასავალ-დასავალში“ გამოიყენებოდა ფოტოილუსტრაციებიც. უმრავლეს შემთხვევაში, ეს იყო ყოფილი პრეზიდენტის ნეგატიური ფოტოები.

მეორე მხრივ კი, „ასავალ-დასავალში“ საკმაოდ დადებითად შუქდებოდა საქართველოს მთავრობის საქმიანობა. საპრეზიდენტო კანდიდატებს შორის გაზეთი აქტიურად წერდა რამდენიმე მათგანზე (სალომე ზურაბიშვილზე, გრიგოლ ვაშაძესა და დავით ბაქრაძეზე), ხოლო საპრეზიდენტო კანდიდატების უმრავლესობა ყურადღების მიღმა იყო დარჩენილი. აღსანიშნავია, რომ წინასაარჩევნო პერიოდში გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ ავლენდა პოზიტიურ დამოკიდებულებას მხოლოდ საქართველოს მთავრობის მიერ მხარდაჭერილი კანდიდატის მიმართ.

გაზეთი „ასავალ- დასავალი“ – „ნაცმოძრაობა“ ჰგავს ღორს, რომელიც ტალახში ჩანვება და მერე ყველას გასვრის, ვისაც გაეკარება“ (გაზეთი „ასავალ-დასავალი“ 17.12.18). წინასაარჩევნო პერიოდში, კანდიდატების ასეთი სიტყვებით „შემკობა“ გავლენას ახდენდა საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებაზე.

ბეჭდური მედიის მონიტორინგმა აჩვენა, რომ საგაზეთო გამოცემები: „ასავალ-დასავალი“, „ახალი თაობა“ და „ალია“ მეტნაკლებად არლვევდნენ ჟურნალისტური ეთიკის სტანდარტებს, დაუბალანსებელი იყო ჟურნალისტური სტანდარტები.

6.3. სოციალური მედიის კვლევა

6.3.1. IPN. ge

მონიტორინგის პერიოდში, საინფორმაციო სააგენტო გამოირჩეოდა თემატური მრავალფეროვნებითა და საკითხების

მიმართ კრიტიკული დამოკიდებულებით. უნდა აღინიშნოს, რომ საკმაოდ მიუკერძოებლად აშუქებდა ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენებს. წინასაარჩევნო პერიოდში ვებგვერდზე არ შეიმჩნეოდა დადებითი ან უარყოფითი განწყობა რომელიმე საპრეზიდენტო კანდიდატის მიმართ. საინფორმაციო სააგენტო - IPN.ge მეტწილად იცავდა ჟურნალისტურ სტანდარტებსა და ეთიკის ნორმებს. მაღალ დონეზე იყო დაცული ინფორმაციის წყაროთა ბალანსი და ცალკეულ სტატიებში ხშირად ვხვდებოდით განსხვავებულ და საპირისპირო მოსაზრებებს.

საქართველოს მთავრობის (28%), საქართველოს პრემიერ-მინისტრის (14%), პარტია „ნაციონალური მოძრაობისა“ (14%) და მოქმედი პრეზიდენტის (14%) საქმიანობა გააშუქდა. საპრეზიდენტო კანდიდატებიდან მონიტორინგის პერიოდში ყველაზე ინტენსიურად გააშუქდნენ საპრეზიდენტო კანდიდატები: სალომე ზურაბიშვილი (5%), გრიგოლ ვაშაძე (2%) და დავით ბაქრაძე (1%). უნდა აღინიშნოს, რომ დადებითი ან უარყოფითი ტონის განსაკუთრებულად მაღალი მაჩვენებლები არც ერთი სუბიექტის გააშუქებისას არ დაფიქსირებულა.

მონიტორინგის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ IPN.ge-მ საკმაოდ ობიექტურად და მიუკერძოებლად გააშუქა როგორც წინასაარჩევნო პერიოდი, ასევე, არჩევნების დღე და მას შემდეგ განვითარებული მოვლენები. მონიტორინგის პერიოდში ვებგვერდზე არ დაფიქსირებულა ჟურნალისტური სტანდარტებისა და ეთიკის ნორმების დარღვევა.

6.3.2. news.ge

მონიტორინგის პერიოდში საინფორმაციო სააგენტო news.ge, ძირითადად, მოკლე, საინფორმაციო მასალებს აქვეყნებდა. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთ მათგანში უმეტესად დაცული იყო ჟურნალისტური სტანდარტები და ეთიკის ნორმები, დაკვირვების დროს, ვებგვერდზე გამოიკვეთა შედარებით დადებითი განწყობა ექსპრეზიდენტისა და პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ.

რაობისადმი“, ხოლო უარყოფითი - საქართველოს მთავრობის, საქართველოს რემიერ-მინისტრისა და კოალიცია „ქართული ოცნებისადმი“. ამ დასკვნის გაკეთების საშუალებას გვაძლევს ვებგვერდზე გაშუქებული საკითხების თემატური შერჩევა, აგრეთვე პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენელთა განცხადებებისა და კომენტარების სიჭარბე.

მონიტორინგის სუბიექტებს შორის ყველაზე ინტენსიურად საქართველოს მთავრობის (28%), საქართველოს პრემიერ-მინისტრის (13%), პარტია „ნაციონალური მოძრაობისა“ (13%) და ექსპრეზიდენტის (11%) საქმიანობა გაშუქდა. საპრეზიდენტო კანდიდატებს შორის ყველაზე ინტენსიურად სალომე ზურაბიშვილი (7%), გრიგოლ ვაშაძე და დავით ბაქრაძე (2%) შუქდებოდნენ. აღსანიშნავია, რომ გამოიკვეთა უარყოფითი ტონის საკმაოდ მაღალი პროცენტული მაჩვენებლები კოალიცია „ქართული ოცნებისა“ (42%) და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის (35%) გაშუქებისას.

ვებგვერდზე არაერთხელ დაფიქსირდა ჟურნალისტური სტანდარტების სხვადასხვა სახის დარღვევა. მაგ., ჟურნალისტთა სუბიექტური მსჯელობა და სტატიების სათაურების შეუსაბამობა ტექსტთან. მონიტორინგის პერიოდში შეგვხვდა არაერთი სტატია, რომლის სათაურში გამოტანილი იყო რესპონდენტის კონტექსტიდან ამოღებული ფრაზა, რაც სინამდვილეში არ მომდინარეობდა კონკრეტული რესპონდენტის პოზიციიდან. ვებგვერდზე დაფიქსირდა ჟურნალისტური სტანდარტების დარღვევის არაერთი შემთხვევა.

კერძოდ, სანიმუშო მაგალითად მოვიყვანთ სააგენტო news.ge-ში გამოქვეყნებულ სტატიას, რომელიც შემდეგ თითქმის ყველა სააგენტომ და სატელევიზიო სივრცემ უცვლელად გაავრცელა: „პოლიციამ სპეცოპერაციების შედეგად დააკავა კაფე „გალერის“ დაცვის წევრი, 1988 წელს დაბადებული ვიქტორ ჟამუტაშვილი, 1992 წელს დაბადებული ლაშა მამულაიშვილი, 1996 წელს დაბადებული ქეთი მურუსიძე, 1997 წელს დაბადებული მიხეილ მიქაძე, 1995 წელს დაბადებული ბორის დარახველიძე,

1994 წელს დაბადებული თორნიკე ჩუტკერაშვილი, 1994 წელს დაბადებული ჯემალ ელიაშვილი და 1988 წელს დაბადებული გიორგი მამუკელაშვილი. სპეცოპერაციისას დაკავებული ერთადერთი გოგონას, 21 წლის ქეთი მურუსიძის დედამ თეონა ტყაბლაძემ ღიად დაასახელა აგენტი-პროვოკატორი ვინმე სოლომონ ბათიკაშვილია, რომელიც მის შვილს ლაზარე სილაგაძის სახელით გაეცნო, შემდეგ ქეთის მეგობრებსაც დაუახლოვდა და მათთან ერთად დაგეგმა საკონტროლო შესყიდვა“. (დასახელებულია ყველა პირის სახელი და გვარი, უგულებელ-ყოფილია უდანაშაულობის პრეზუმცია და სხვა)

6.3.3. presa.ge

მონიტორინგის პერიოდში, საინფორმაციო სააგენტო presa.ge გამოირჩეოდა უკიდურესად უარყოფითი დამოკიდებულებით საქართველოს მთავრობის, საქართველოს პრემიერ-მინისტრისა და კოალიცია „ქართული ოცნების“ მიმართ. ვებგვერდზე სისტემატურად ირღვეოდა ჟურნალისტური სტანდარტები და ეთიკის ნორმები. ცალკეულ სტატიებში იშვიათად იყო დაცული წყაროთა ბალანსი. ხშირად ქვეყნდებოდა გადაუმოწმებელი ინფორმაცია. აგრეთვე ვებგვერდი გამოირჩეოდა უკიდურესად არაეთიკური გამონათქვამებით, ძირითადად, სამთავრობო ძალებისა და პარტია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველოს“ საპრეზიდენტო კანდიდატის სალომე ზურაბიშვილის მიმართ, რომელსაც ხშირად იხსენიებდნენ შეურაცხმყოფელი სიტყვებით.

პრაქტიკულად ყველა სტატია კრიტიკული იყო საქართველოს მთავრობის მიმართ. ჟურნალისტები არ ერიდებოდნენ სუბიექტურ მსჯელობასა და სუბიექტური დასკვნების გამოტანას, რომლებიც გამყარებული არ იყო ფაქტებით. ხშირად ქვეყნდებოდა გადაუმოწმებელი და ანონიმური წყაროების მიერ მინოდებული ინფორმაცია. არჩევნების დღეს ვებგვერდი, სხვა

პოლიტიკურ პარტიებთან შედარებით, გაცილებით უფრო აქტიურად აშუქებდა პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენელთა კომენტარებსა და შეფასებებს არჩევნების პროცესთან დაკავშირებით.

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მონიტორინგის პერიოდში საინფორმაციო სააგენტო presa.ge-მ უკიდურესად არაობიექტურად და დაუბალანსებლად გააშუქა ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენები. ვებგვერდზე სისტემატურად ირღვეოდა პრაქტიკულად ყველანაირი ჟურნალისტური სტანდარტი. ჟურნალისტები არ ერიდებოდნენ სუბიექტური შეფასებების გაკეთებასა და შეურაცხმყოფელი ტერმინოლოგიის გამოყენებას მმართველი პარტიისა და მთავრობის საქმიანობის გაშუქებისას.

6.3.4. for.ge

მონიტორინგის პერიოდში საინფორმაციო სააგენტო for.ge-ზე ნათლად შეიმჩნეოდა უკიდურესად უარყოფითი განწყობა ყოფილი და მოქმედი პრეზიდენტისა და პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ. ამ დასკვნის გაკეთების საშუალებას გვაძლევს ექსპრეზიდენტისა და პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ უაღრესად კრიტიკულად განწყობილ რესპონდენტთა ინტერვიუების სიხშირე, აგრეთვე თავად ვებგვერდის ჟურნალისტთა მიერ ხშირად გამოყენებული საკმაოდ შეურაცხმყოფელი განცხადებები აღნიშნული სუბიექტების მიმართ. ეს ტენდენცია იკვეთებოდა სტატიათა სათაურებში და სტატიებთან თანდართულ ფოტომასალებშიც.

სისტემატურად ირღვეოდა ჟურნალისტური სტანდარტები და ეთიკის ნორმები. ხშირად გვხვდებოდა ჟურნალისტთა სუბიექტური მსჯელობა და დასკვნები, რომლებიც არანაირი შესაბამისი ფაქტებით არ იყო გამყარებული. აღსანიშნავია აგრეთვე, ჟურნალისტთა მხრიდან დისკრიმინაციული და შეურაცხმყოფელი ტერმინების გამოყენების სიხშირე. სტატიებში იშვიათად იყო

დაცული ინფორმაციის წყაროთა ბალანსი. ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების შესაფასებლად ვებგვერდი საკმაოდ ხშირად მიმართავდა ერთსა და იმავე ექსპერტებს, რომლებიც პრაქტიკულად ნებისმიერ თემაზე საუბრისას მხოლოდ წინა ხელისუფლებას აკრიტიკებდა.

საინფორმაციო სააგენტო for.ge-მ უკიდურესად დაუბალანსებლად და არაობიექტურად გააშუქა ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენები. ვებგვერდზე ნათლად შეიმჩნეოდა უარყოფითი დამოკიდებულება ყოფილი პრეზიდენტისა და პარტია „ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ. სისტემატურად ირღვეოდა პრაქტიკულად ყველანაირი ჟურნალისტური სტანდარტი.

კვლევის პერიოდში ქართულ სოცოციალურმედიაში საკმაოდ ინტენსიურად შუქდებოდა ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური მოვლენები. უნდა აღინიშნოს, რომ წინასაარჩევნო პერიოდში საკმაოდ დაბალი სიხშირით შუქდებოდა საპრეზიდენტო კანდიდატთა საქმიანობა. სოციალურიმედიის უმეტესობა მეტ ყურადღებას უთმობდა პოლიტიკური პარტიებისა და სახელმწიფო უწყებების წარმომადგენელთა საქმიანობას.

ქართულმა ონლაინმედიამ საკმაოდ აქტიურად გააშუქა საპრეზიდენტო არჩევნების დღე. არჩევნების შემდეგ ყველა ვებგვერდზე იკლო სხვადასხვა საპრეზიდენტო კანდიდატთა გაშუქებამ და საგრძნობლად იმატა არჩევნებში გამარჯვებული კანდიდატის, სალომე ზურაბიშვილის გაშუქების სიხშირემ. ქართული სოციალური მედიის მთავარ პრობლემებად მივიჩნევთ: საკითხების ზედაპირულ გაშუქებას, ცალკეულ სტატიებში ინფორმაციის წყაროთა სიმწირესა და ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების კრიტიკული ანალიზის ნაკლებობას.

„მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“^[45] 33-ე მუხლი არის ერთგვარი სახელმძღვანელო მაუწყებლის მიერ მრავალფეროვნების, თანასწორობისა და ტოლერანტობის პრინციპების დაცვის შესახებ, სადაც განერილია რეკომენდაციები თუ როგორ უნდა პარიდოს მაუწყებელმა თავი ეთნიკურ ან რელიგიურ კუთვნილებასა და უარყოფით მოვლენებს შორის დაუსაბუთე-

ბელი პარალელების გავლებას. რელიგიური, ეთნიკური ან სხვა ნიშნის მიხედვით რომელიმე ჯგუფის შეურაცხყოფას, მათ შორის, გარკვეული ლექსიკის გამოყენებას.

6.4. კვლევის შედეგების განზოგადება

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მნიშვნელობის უგულებელყოფა თანამედროვე საზოგადოებაში შეუძლებელია. მედია გავლენას ახდენს საზოგადოების ცნობიერების ჩამოყალიბებაზე, მაგრამ დღემდე არ არსებობს ცალსახა პასუხები კითხვებზე: როგორია მედიის გავლენის მექანიზმი, რატომ ხდება, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები უშუალოდ განაპირობებენ საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებას, ზოგჯერ კი მათი გზავნილები უშედეგოა. მცდარი იქნებოდა იმ აზრის მტკიცება, რომ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ გავრცელებული ინფორმაცია უშუალო და პირდაპირ გავლენას ახდენს მათ მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე.

მედია პოლიტიკურ პროცესში ერთვება დემოკრატიული სახელმწიფოსა და მისთვის დამახასიათებელი პლურალისტური დემოკრატიული განვითარების პარალელურად. რა თქმა უნდა, მასმედიის გავლენის თეორიები, ცოტა გაზვიადებულია და მნიშვნელოვნად განსხვავდება ტოტალიტარულ და დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ისტორიულად, პრესა ხელისუფლების ინტერესების დამცველი და გამტარებელი იყო ყველა ქვეყანაში, მაგრამ ეს როლი მიუღებელი აღმოჩნდა თანამედროვე დემოკრატიულ საზოგადოებებში. დასავლეთის მეტწილ დემოკრატიულ სახელმწიფოში მოქმედებს მედიის მოდელი, რომლის ფარგლებშიც ბეჭდვითი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, როგორც წესი, ტრადიციულად ამა თუ პოლიტიკურ ძალას უჭერენ მხარს, მაშინ, როდესაც ტელევიზია (რომელიც საყოველთაოდ აღიარებულია როგორც ყველაზე უფრო გავ-

ლენიანი მასობრივი ინფორმაციის საშუალება), ძირითადად პოლიტიკურ ნეიტრალობას ინარჩუნებს. გასათვალისწინებელია მედიის გავლენის არაპირდაპირი ფორმები, უპირველეს ყოვლისა - საზოგადოებისათვის ყველაზე აქტუალური თემების განსაზღვრა. ძალაუნებურად პრესა ინფორმაციას არჩევს და არჩევანს იმ ახალ ამბებზე აკეთებს, რომლებიც დღის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან პოლიტიკურ მოვლენებ ეხება, ამიტომაც საჭიროა საინფორმაციო საშუალებს ჰქონდეთ სანდო ხელმისაწვდომობა.

ცალსახაა ის, რომ ადამიანები, რომლებიც ენდობიან მასობრივი ინფორმაციის ამა თუ იმ წყაროს, ინფორმაციის მისაღებად მასზე დამოკიდებული ხდებიან, უფრო მეტად მოიხმარენ მედიას და უფრო მეტად განიცდიან მის გავლენას აქტუალური თემების განსაზღვრისას. თუმცა, ამას ახლავს ე.წ. „ბუმერანგის ეფექტიც“ ანუ შესაძლებელია ყველაფერი უკუღმა დაუტრიალდეთ.

მთელი მსოფლიოს მასშტაბით პოლიტიკური ძალები ცდილობენ აკონტროლონ მედია. ასეთი კონტროლის ყველაზე სასურველი ობიექტია ტელევიზია. საქართველოც არ არის გამონაკლისი, მთავრობა ამა თუ იმ მოტივით აქაც ცდილობს შეზღუდოს სიტყვის თავისუფლება, მაგრამ მედია არ თმობს პოზიციას და იმკვიდრებს თავს როგორც ე.წ „მეოთხე ხელისუფლება“.

საქართველოს კანონმდებლობით მასმედია თავისუფალია სახელმწიფო კონტროლისაგან. აღიარებულია პრესის თავისუფლების ლიბერალური ღირებულებაც, პრესის თავისუფლებას თავისი უხერხულობები ახლავს, მაგრამ ის უარყოფითი მხარეები, რომლებიც შეიძლება გამოიწვიოს პრესის თავისუფლებამ, ვერ შეედრება იმ უარყოფით მხარეებს, რაც შეიძლება გამოიწვიოს ცენზურამ.

ინფორმაციის შერჩევისას, მასმედია არსებული სინამდვილის მოდიფიცირებას ახდენს, ამიტომაც, მათ მიერ წარმოჩენილი სურათი არასოდეს არის იმ „რეალობის“ ამსახველი. გარემოების

გაცნობიერება მასმედიის აუცილებელი წინაპირობაა. თუმცა, ეს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა უკავშირდებოდეს სინამდვილის შეგნებულად „დამახინჯებას“. გასაშუქებელი თემების, ისე როგორც მათი გაშუქების საშუალებების არჩევანი ნაკარნახევი უნდა იყოს მიუკერძოებელი გადაწყვეტილებით საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე, და არა პოლიტიკური ან სხვა ტიპის მიკერძოებით.

ქართულ საინფორმაციო წყაროებს საზოგადოება მეტწილად მოიხსენიებს როგორც ტენდენციურს, ამ რეალობას ახლანდელი ხელისუფლების მხარდამჭერებიც ვერ უვლიან გვერდს და აღნიშნავენ, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში უნდა არსებობდეს ინფორმაციის წყარო, რომელიც განსხვავებულ აზრს გამოთქვამს.

საქართველოში არსებული ბიზნესგარემო აღიქმება როგორც არალიბერალური და პოლიტიზირებული, რაც ძალაუვნებურად იწვევს ტელეკომპანიების მიერ სამთავრობო პოლიტიკური ხაზის გატარებას მფლობელების ბიზნესინტერესების დასაცავად. ამ კონტექსტში რესპოდენტების განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს საქართველოს საზოგადოებრივი ტელევიზია, რომელიც მხოლოდ საზოგადოებრივ ინტერესებზე უნდა იყოს ორიენტირებული. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების არა პლურალისტური მოდელი განსაკუთრებით კარგად იკვეთება ოპოზიციური გაზეთების, სოცმედიისა და ტელეგადაცემების ფონზე. აქვე ვიტყვით, რომ საქართველოში ჯერჯერობით არ გვაქვს სოციალური მედიისადმი მოსახლეობის ნდობის დინამიკის ზუსტი მაჩვენებელი.

გამოიკვეთა ორი ტელეარხი „იმედი“ და „რუსთავი 2,“ რომლებიც მეტ-ნაკლებად ახერხებენ ობიექტური ინფორმაციის მიწოდებას მაყურებლებისათვის. თუმცა, მიგვაჩნია, რომ ეს „ობიექტურობის“ ერთმანეთთან ოპოზიციურობის გაიგივების ტენდენცია უფროა, ვიდრე ნდობა.

უნდობლობა მასმედიის მიერ გავრცელებული ინფორმაციისადმი იწვევს რესპოდენტებში იმის განცდას, რომ მათ კარგად

არ იციან რა ხდება ქვეყანაში თუ მის გარეთ და ასახელებენ მოვლენებს, რომელთა შესახებაც უნდათ სიმართლე იცოდნენ. საზოგადოების უმეტესი ნაწილის აზრით, მედიამ ვერ შეძლონ საპრეზიდენტო არჩევნების დროს ამომრჩევლებისათვის საჭირო ინფორმაციის მიწოდება, ვერ შესთავაზა მოსახლეობას ინფორმირებული პოლიტიკური არჩევანის გაკეთების საშუალება. ეს მაშინ, როცა კვლევის შედეგები ადასტურებენ, რომ ინფორმაციის ძირითად წყაროს მოსახლეობისათვის ტელევიზია წარმოადგენს.

ძნელი სათქმელია, ახლო მომავალში იქნება თუ არა საქართველოში ჭეშმარიტად დაქოუკიდებული და ობიექტური მედია, მაგრამ ცხადია, რომ მედიასაშუალებებმა უნდა შეძლონ ნდობის მოპოვება.

ერთ-ერთი პრობლემა, საქართველოში დამოუკიდებელი მედიის განვითარების თვალსაზრისით, სამოქალაქო განათლების სიმწირეა და აუცილებელია ამაღლდეს საზოგადოების მედიაჩართულობის დონე.

კვლევის შედეგების განზოგადებამ გვიჩვენა, რომ ბეჭდური, ტელე – და სოციალური მედია კონკურენტუნარიანია, მაგრამ სამწუხაროდ, ყველა მათგანი პოლარიზებულია.

ნაშრომი შეიცავს ზოგად რეკომენდაციებს, რომლებიც საერთაშორისოდ აღიარებულ მედიასტანდარტებზეა აგებული. გავლებულია პარალელი ქართულ მედიასაშუალებებთან. კერძოდ, კონკრეტული მედიასაშუალების კონკრეტულ გადაცემებსა და სტატიებზე დაყრდნობით გაანალიზებულია სხვადასხვა (პოლიტიკური, სოციალური, კრიმინალური, ეთნიკური თუ ეთიკური) პრობლემური საკითხი. უცხო ქვეყნის მაგალითებზე აპელირებით შემოთავაზებულია როგორ მოხდეს მსოფლიოში აღიარებული მედიასტანდარტების მოძიება და მათი ქართულ მედიასივრცეში გადმოტანა.

როცა შედარებით ანალიზს ვაკეთებდით ქართული და უცხოური მედიასაშუალებების ჟურნალისტების მუშაობის მეთოდებზე, ვნახეთ რომ ჯერჯერობით ისევ თვალშისაცემია ქართულ მედიასაშუალებებში დასაქმებული ჟურნალისტების არაპროფესიონალიზმი, ეს სახიფათოა საზოგადოებრივი ცნობიერების ევოლუციური პროცესებისთვის. უფრო მეტიც, გამოიკვეთა, რომ ზოგიერთმა ჟურნალისტმა საერთოდ არ იცის რესპოდენტთან მუშაობა, რითაც უგულებელყოფს ჟურნალისტურ ეთიკას, ახდენს ადამიანის ფაქტორის, სახელმწიფოს ინტერესების იგნორირებასა და მოვლენების ტენდენციურად გაშუქებას. გადაუმონმებელი ინფორმაციის გავრცელებით ფაქტებს ამახინჯებს. ასევე იკვეთება სალიტერატურო ენის ელემენტარული წესების უცოდინარობა და მწირი სასაუბრო ლექსიკა.

მედიასაშუალების მფლობელთა პოლიტიკური ინტერესების გამო უმეტესობას პრიორიტეტები გათვლილი აქვს სენსაციურობაზე. მართალია, სასურველი ინფორმაციის მოსაპოვებლად „ჟურნალისტს თუ კარიდან უშვებენ, ფანჯრიდან უნდა შევიდეს“, მაგრამ ეს თეზა რატომღაც უტირიებულად არის გაგებული და ჟურნალისტები პირდაპირ სახლებში უვარდებიან ადამიანებს, გარდაცვლილთა ოჯახებს. დაზარალებულთა ახლობლებზე, შვილებზე, მშობლებზე ემოციური ძალადობა ჩვეულებრივ სამუშაო სტილად აქვთ გადაქცეული, ამით კი

არღვევენ ადამიანის უდანაშაულობის პრეზუმფციას. თითქოს აღარ არსებობს მოქალაქის პირადი სივრცე, თუმცა ამის გამო არავინ ისჯება, და შესაბამისად, რეაგირება არც ჟურნალისტური ქარტიის მხრიდან არ ხდება.

სარედაქციო დავალებით მივლინებული ჟურნალისტი ისეა შეზღუდული თავისი დამქირავებლის პოლიტიკური შეხედულებით, რომ ყველა ხერხით ცდილობს ფაქტი, მოვლენა, არაობიექტურად, არამედ თავისი დამქირავებლის ინტერესების შესაბამისად გააშუქოს, ტენდენციურად შედგენილი კითხვებით დააბნიოს და გავლენაში მოაქციოს რესპოდენტი, რაც თავიდანვე აქვს ჩაფიქრებული. სწორედ ამის გამო, სხვადასხვა საიფორმაციო საშუალებებში, მომხდარი ამბის სხვადასხვაგვარ შეფასებას კი არა, თვით ფაქტის სხვადასხვა ვერსიას ვისმენთ, ეს რა თქმა უნდა, დამაბნეველია ადამიანის ცნობიერებისთვის. ამას ემატება ისიც, რომ ისეთი ჭრელია პარტიულ ინტერესებს გადახლართული ინტერპრეტაციები, რომ დეზორიენტირებულ მოქალაქეს სრული იგნორირების განცდა უყალიბდება და ინდიფერენტული ხდება ისეთი მწვავე პრობლემების მიმართაც კი, რაც კონკრეტულად მას ეხება.

ქვეყნის წამყვანი საინფორმაციო საშუალებების სარედაქციო ბადე, ძირითადად, ნეგატიურ ინფორმაციებსა და სათუო, კულუარულ ნიუსებზეა დაყრდნობილი და გადაცებულია ტოკშოუებით, სადაც ერთმანეთის პირისპირ ერთიდიგივე სახეები სხედან, ხოლო ჟურნალისტები შეკითხვების დასმისას საკუთარი დამფინანსებლის წისკვილზე ასხამენ წყალს. არადა ჟურნალისტის მთავარი დანიშნულება საზოგადოების ინტერესების სამსახურია და არა ვილაცის მაამებლობა. მაგალითად, ოფიციალური ვიზიტები, დიპლომატიური შეხვედრებიც კი ზოგჯერ ტენდენციურად ან დამახინჯებულად, საკუთარი რჩეული პოლიტიკური ლიდერის პოზიციების დასაცავად, სრულიად გაუმართლებელი არგუმენტების შეთხზვით, სუბიექტური ინსინუაციებით ხდება, ამით კი მნიშვნელოვანი თემის სენსაციური, ბულვარული ამბებით გადაფარვას აქვს ადგილი,

რაც სამწუხაროდ ეჭვქვეშ აყენებს ქვეყნის პოლიტიკურ ორიენტირებს, პრესტიჟსა და ავტორიტეტს. ამის გამო ბევრი მნიშვნელოვანი მოვლენა რჩება ქართული მედიის ყურადღების მიღმა, რაც გაცნობიერებული დანაშაულია და მედიის ფუნქციაზე თავის არიდებაზე, საზოგადოების ინტერესის უგულებელყოფაზე მიუთითებს. ცალკე თემაა, დღევანდელი ჟურნალისტიკის სასაუბრო ენა, რომელიც ზოგჯერ „ქუჩურიც“ კი არის და გაუღენთილია სიძულვილით. ერთი შეხედვით თითქოს ასე იქმნება „მაგარი“ ჟურნალისტიკის პორტრეტი. პოპულიზმი ვულგარული ჟურნალისტიკის მახასიათებელია და გათვლილია იაფფასიან ცნობადობაზე და მას არაფერი აქვს საერთო ჟურნალისტიკასთან, მითუმეტეს პროფესიონალიზმთან.

ზოგიერთი მედიასაშუალება მასებით მანიპულირებას იმით ამართლებს, რომ თითქოსდა „ხალხის დაკვეთას ასრულებს“ და ტოკშოუში თემის გაშუქებით მაღალ რეიტინგს დებს. ამაში არის სიმართლის მარცვალი, მაგრამ საფუძველი უფრო ღრმაა, და ის შორიდან მოდის, საზოგადოება, რომელიც წლების განმავლობაში ასეთ ნიუსებზე იზრდებოდა ჯერ კარგად არ გამოფხიზლებულა, თუმცა ბოლოდროინდელი ინტერნეტაქტივოვებიდან ჩანს, რომ აღარ სურს ილუზორულ რეალობაში ცხოვრების გაგრძელება, მით უმეტეს, როცა რეალობა ისედაც მკაცრია.

მართალია, ჟურნალისტიკის მხრიდან გაზვიადება და გადაჭარბება გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებში ექცევა, მაგრამ პრესამ არ უნდა გადალახოს გარკვეული საზღვრები, განსაკუთრებით, სხვათა უფლებებისა და რეპუტაციის დაცვის თვალსაზრისით, იმიტომ რომ იშლება ზღვარი გამოხატვის თავისუფლებასა და სხვისი უფლებების დარღვევას შორის. გასაგებია, რომ ინფორმაციის მოპოვება და მისი საზოგადოებასთვის მიწოდება დიდ შრომასთან არის დაკავშირებული, ზოგ შემთხვევაში კი სიცოცხლის რისკის შემცველია, მაგრამ უალტერნატივოა მედია რეგულაციის დაცვა. ზემოთგამოთქმული მოსაზრებების მიზნია, ეფექტური ღონისძიებების გატარებით მივალნოთ ამ უაღრესად რთული და საჭირობოროტო საკი-

თხების მოგვარებას.

სიტყვის, ბეჭდვის, აზრის გამოხატვის თავისუფლება, უფლება ინფორმაციის მიღებასა და დამუშავებაზე განერილია ყველა ქვეყნის კონსტიტუციასა თუ კანონმდებლობაში მასმედიის საშუალებების შესახებ. ისინი ერთი მხრივ თუ დამოუკიდებლობას ანიჭებენ მასმედიასაშუალებებს, მეორე მხრივ, აღიარებენ ადამიანის უფლებებს, მედიის პასუხისმგებლობას საზოგადოების წინაშე და მათ კონტროლს მოქალაქეების მხრიდან.

საზოგადოებასთან ეფექტიანი კომუნიკაციის ყველაზე მასობრივი საშუალება მედიაა, რომელიც საზოგადოების ინფორმირებულობის გარდა, გარკვეული სახის ურთიერთობის სისტემური მიდგომაა, სწორედ ეს არის პირველ რიგში ხელსაყრელი მედიისათვის, ვინაიდან მოქალაქეთა მედიაჩართულობა ეფექტიანი საშუალებაა უფრო სწრაფად მოგვარდეს ესა თუ ის პრობლემა. ბუნებრივია, ამისათვის მედიასაშუალებებმა უნდა მოიძიონ მოქალაქეთა ჩართულობის ახალი ფორმები და მეთოდები, რათა მათი აქტიურობა შედეგზე ორიენტირებული გახადონ. მედიამ უნდა იცოდეს როგორ მოამზადოს აუდიტორია, რომ არ იგრძნობოდეს განსხვავებულობის არც ერთი ნიშანი (რასა, კანის ფერი, პოლიტიკური შეხედულებები, მრწამსი და ა.შ) და დისკრიმინაცია არ გახდეს ინფორმაციული კონფლიქტის მიზეზი. სწორედ მედიამ უნდა გასწიოს დიდი სამუშაო საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისათვის.

მედიის თავისუფლება მნიშვნელოვანია, მაგრამ პროფესიონალიზმის გარეშე შეუძლებელია ნდობის ფაქტორის ამაღლება. მედიასაშუალებებმა არ უნდა უგულებელყონ ჟურნალისტიკის ფუნდამენტური მიდგომები, კერძოდ, საზოგადოებას მიაწოდონ გადამწმენილი ფაქტები, მისცენ შესაძლებლობა გაეცნოს განსხვავებულ აზრს. სამწუხაროდ მედია ხშირად ასაჯაროებს დამაბნეველ, არაზუსტ და მიკერძოებულ ინფორმაციას. მედიამ და სამოქალაქო საზოგადოებამ ურთიერთთანამშრომლობით, კომუნიკაციის ეფექტიანი ფორმებისა და მეთოდების გამოყენებით უნდა შეძლოს ჟურნალისტიკის სისტე-

მური ცვლილება. აქ ანგარიშგასაწევია უპირველესად ის გარემოება, რომ კომპიუტერული ტექნოლოგიების განვითარების პარალელურად სოციალური მედია უფრო პოპულარული ხდება და მისი საშუალებით სხვადასხვა სახის ინფორმაციის გაცვლა და მიღება უფრო სწრაფად არის შესაძლებელი. ეს კი იმის დასტურია, რომ გაიზარდება ინფორმაციული ზემოქმედების როლი საზოგადოებრივ ცნობიერებასა და ქცევაზე. სოციალური მედიის სწრაფი ტემპით განვითარების მიუხედავად, მის მიერ ტრადიციული მედიის შეცვლის ვარაუდი ჯერჯერობით უსაფუძვლოა, თუმცა სოციალური მედიის გაჩენა ტრადიციული მედიის ტრანსფორმაციას უდაოდ გამოიწვევს.

კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ კრიმინალურ საკითხებზე გაკეთებული სიუჟეტების უმრავლესობა კანონდარღვევით გადაიცემა და იბეჭდება. გარკვეულ შემთხვევებში ეს დარღვევა მნიშვნელოვანი ხასიოთისაა. კერძოდ:

- აღნიშნული რეპორტაჟები თუ წერილები არ აკმაყოფილებს კოდექსით გათვალისწინებულ არცერთ რეგულაციას. დარღვეულია როგორც პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, უდანაშაულობის პრეზუმფცია, ასევე მაყურებელთა ინფორმაციის ზიანისგან დაცვის უფლება.

სატელევიზიო რეპორტაჟი უმრავლესობა შეიცავს ცნობებს საცხოვრებელი ადგილის შესახებ (რაიონის, სოფლის, სახლის ამსახველ კადრებს), რაც შესაძლებელს ხდის ძალადობის მსხვერპლისა თუ მოძალადის იდენტიფიცირებას.

დეტალურად არის აღწერილი ძალადობის პროცესი, რომლის იმიტირება ადვილად არის შესაძლებელი.

თითქმის ყველა რეპორტაჟი გაკეთებულია წყალგამყოფი ხაზის დარღვევით, უფრო მეტიც, ხშირად არ არის დაცული არასრულწლოვანთა უფლებები.

რეპორტაჟში წარმოდგენილია რესპოდენტის ჩანაწერი, რომელიც ამართლებს მოძალადეს და არ ხდება არც ბალანსის დაცვა და არც ფაქტის, როგორც ანტისაზოგადოებრივი ქმედების წარმოჩენა.

დარღვეულია უდანაშაულობის პრეზუმფცია.

ჟურნალისტები ფაქტის გამწვავების მიზნით იყენებენ ძალადობის, სისასტიკის აღმნიშვნელ ფრაზებს, მაშინ, როცა ასეთი ფაქტები ისედაც შოკში აგდებს მაყურებელს და იწვევს მის ფსიქოლოგიურ დაძაბვას.

აქედან გამომდინარე ამკარაა, რომ ძალადობის შესახებ „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსში“ არსებული მუხლები თითქმის არ სრულდება. საინფორმაციო გამოშვებები ცდილობენ აღნიშნული ფაქტების მწვავე გაშუქებით მაყურებელთა ყურადღება მოიპოვონ, ამ პროცესში კი უგულებელყოფილია როგორც მაყურებლის, ისე მსხვერპლისა და მოძალადის უფლებები.

მნიშვნელოვანია ამ კუთხით თვით მედიასაშუალებების მიერ სისტემატიურად განხორციელდეს ასეთი საკითხების მონიტორინგი, ასევე შეიმუშაონ ჟურნალისტთა გადამზადების პროგრამები. ეს პროცესი გაზრდის ჟურნალისტთა პასუხისმგებლობას, და რაც მთავარია, დაიხვეწება მათი პროფესიონალიზმი, სამართლებრივი საკითხებზე მომუშავე ჟურნალისტები კი პრობლემებს რეალურად წარმოაჩენენ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, უგულებელყოფილი იქნება როგორც საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული რეგულაციები, ისე საზოგადოებაში არსებული მნიშვნელოვანი პრობლემის სწორი გაშუქებაც, რაც თავისთავად ხელს შეუწყობს არა სტერეოტიპების აღმოფხვრასა და დამოკიდებულების ცვლილებას, არამედ მათ კიდევ უფრო გამყარებას.

ბეჭდური მედიის მონიტორინგმა აჩვენა, რომ საგაზეთო გამოცემები მეტ ყურადღებას უთმობენ პოლიტიკური პარტიებისა და სახელმწიფო უწყებების წარმომადგენელთა საქმიანობას, კრიმინალურ ამბების გაშუქებას, შემეცნებითი სტატიები კი საერთოდ აღარ იბეჭდება. თითქმის იგივე პრობლემების წინაშე დგას ქართული სოცმედია, აქაც დაუბალანსებელია ჟურნალისტური სტანდარტები.

ინფორმაციის შერჩევისას მასმედია ძალაუვნებურად არსებული სინამდვილის მოდიფიცირებას ახდენს, ამიტომაც მათ

მიერ წარმოჩენილი სურათი არასოდეს არის „რეალობის“ ამსახველი. გარემოების გაცნობიერება მასმედიის აუცილებელი წინაპირობაა. თუმცა, ეს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა უკავშირდებოდეს სინამდვილის შეგნებულად „დამახინჯებას“. გასაშუქებელი თემების, ისე როგორც მათი გაშუქების საშუალებების არჩევანი ნაკარნახევი უნდა იყოს მიუკერძოებელი გადანყვებილებით საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე, და არა პოლიტიკური ან სხვა ტიპის მიკერძოებით.

სამოქალაქო განათლების პრობლემას წარმოშობს ის, რომ მოქალაქემ არ იცის ისეთი თემები, როგორებიცაა: ფუნდამენტური ფასეულობები, კონსტიტუციური უფლებები, სამოქალაქო უფლებები და თავისუფლებები, დამოუკიდებელი სასამართლო, პირადი ხელშეუხებლობა და ბევრი სხვა, საკონსტიტუციო მართვის ძირითადი პრინციპების გარკვეულ დონეზე ცოდნა აუცილებელია.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხების ცოდნა თითოეული მოქალაქისათვის სავალდებულო უნდა იყოს. არ არის რთული წარმოსადგენი, თუ რა ზიანის მოტანა შეუძლია პერსონალურ მონაცემთა არასათანადო დაცვას, არადა ჩვენ ხშირად სათანადო ყურადღებას არ ვაქცევთ საკუთარ პერსონალურ მონაცემებს. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონი, ის კერძო სექტორის მიმართ სრულად არ არის ამოქმედებული, რაც მის ეფექტურობას აკნინებს და ადამიანის უფლების დაცვის მძლავრ მექანიზმად ვერ გვევლინება. ამიტომ, პერსონალურ მონაცემთა დაცვისათვის და შესაბამისი სფეროს გასაძლიერებლად მხოლოდ კანონის მიღება არ გამოდგა საკმარისი, რადგან პირველ რიგში თითოეულ მოქალაქეს უნდა ეზრუნა საკუთარი პერსონალური მონაცემების დაცვაზე, რა თქმა უნდა ეს არ ნიშნავს, რომ მოქალაქეებმა, განურჩევლად პროფესიისა და საქმიანობისა, უნდა იცოდეს ის იურიდიული ნიუანსი, რაც ამ სფეროს უკავშირდება. არა, აქ ძირითადად საუბარია, რომ ვიცოდეთ რისი უფლება გვაქვს, მაგალითად, იმის, რომ მოვ-

ითხოვოთ ინფორმაცია – ვინ ამუშავებს ჩვენ მონაცემებს და რა მიზნით, საჭიროების შემთხვევაში ნაფშალოთ ან/და შევასწოროთ ჩვენივე მონაცემები. პერსონალურ მონაცემთა მიმართ ჩვენი უფლებების ჩამონათვალი არ არის იმდენად ვრცელი ან რთული, რომ ის არ ვიცოდეთ ან ვერ დავიმახსოვროთ. შესაბამისად, თითოეული ჩვენგანის აქტივობა უზრუნველყოფს აქტიურ მუშაობას იმ კერძო თუ იურიდიული პირების მიერ შესაბამისი ზომების მისაღებად, რომლებიც ჩვენი ანუ ფიზიკური პირების პერსონალურ მონაცემებს იყენებენ.

უმცირესობების შესახებ მომზადებულ მასალებში მნიშვნელოვანია გადმოცემული იყოს თავად უმცირესობის წარმომადგენელთა აზრი ინტერვიუს სახით, რათა ისინი, ვის შესახებაც მზადდება მასალა, მოგვევლინონ ჟურნალისტური მასალის „სუბიექტებად“ და არა „ობიექტებად“. დაუშვებელია მთელი ჯგუფის კრიტიკა თავად ამ ჯგუფის წარმომადგენელთა პოზიციისა და ბრალდებებზე პასუხის გაცემის გარეშე;

- დაუშვებელია ცალკეული ქმედების განვრცობა მთელ ეთნიკურ თუ რელიგიურ ჯგუფზე და მათი ერთ მონოლითურ ერთობად წარმოდგენა;
- მედიამ ხელი არ უნდა შეუწყოს საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპების კიდევ უფრო გაღრმავებას;
- მედიასაშუალებებმა თავი უნდა აარიდონ რომელიმე ჯგუფის მიმართ ქსენოფობიური, დისკრიმინაციული გამონათქვამების გამოყენებასა. თუ რესპონდენტი მსგავსს გამონათქვამს ავრცელებს, აუცილებლად უნდა მიანიშნოს, რომ ასეთი გამონათქვამი შესაძლოა შეურაცხმყოფელი იყოს გარკვეული ჯგუფებისთვის.
- დასჯადი უნდა გახდეს ცრუ ინფორმაციაზე დაყრდნობით (და არა სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის გამო), სხვისი ღირსების შემლახავი, შეურაცხმყოფელი მასალის გამოქვეყნება.

თანამედროვე სოციალური გარემო მოითხოვს მედიაკანონმდებლობასა და პრაქტიკაში სათანადო ცვლილებების შეტანას.

მასობრივი საშუალებების საქმიანობის დღეს არსებული მოდელი, რომელიც რამდენიმე წლის წინ წარმატებულად ითვლებოდა, შეიძლება ითქვას, მოძველებული და არაეფექტურია. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მედიისათვის სწორი, ადგილობრივ რეალობას მორგებული, მოდელის შექმნა, ისე რომ არ დაირღვეს, არც მედიამფლობელების, ჟურნალისტების, ზოგადად, ადამიანის უფლებები და მოგვარდეს სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის პრობლემები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილი „ორიოდე სიტყვა თავად რევაზ შალვას ძის ერისთავის კაზლოვიდან „შეშლის“ თარგმანზედა“, ჟურნალი „ცისკარი“, 1861.
2. საქართველოს კონსტიტუცია, თავი II, მუხლი 31, გვ. 24, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1995, NN31-33, მუხლი 668.
3. ტელეკომპანია „რუსთავი 2“ (საინფორმაციო გადაცემა 27.11.17).
4. საინფორმაციო სააგენტო „ინტერპრესნიუსი“, 05.09.17.
5. საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, IV თავი, მე-13-15 მუხლები, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N19, 15.07.2004, მუხ 313.
6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება N ას-1011-972-2016.
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება N ას-1011-972, 26.06.2017.
8. http://ethicnet.uta.fi/denmark/the_national_code_of_conduct; http://ethicnet.uta.fi/finland/guidelines_for_journalists – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
9. Charter of the Professional Duties of French Journalists http://ethicnet.uta.fi/france/charter_of_the_professional_duties_of_french_journalists – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
10. ამერიკის შეერთებული შტატები, <http://lawtoday.ru/razdel/biblo/info-prav/096.php> – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
11. The Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF). Criminal and Civil Defamation Laws and Case Law <http://journalism.cmpf.eu.eu/maps/defamation-law/>) – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
12. http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1981_314/

- ERV_1981_314.html Act on the Press and other Publication Media – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
13. Code of Ethics of the Norwegian Press http://ethicnet.uta.fi/norway/code_of_ethics_of_the_norwegian_press International Press Institute. Media Laws Database <http://legaldb.freemediia.at/legal-database/>) – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
 14. <http://www.krugosvet.ru/enc/gosudarstvo-i-politika/italiya-konstitutsiya?page=0,1> – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
 15. Codex of Montenegrin Journalists http://ethicnet.uta.fi/montenegro/codex_of_montenegrin_journalists) ა უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
 16. ბულგარეთის რესპუბლიკა – Ethical Code of the Bulgarian Media http://ethicnet.uta.fi/bulgaria/ethical_code_of_the_bulgarian_media) უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
 17. ავსტრიის რესპუბლიკა – Code of Ethics for the Austrian Press http://ethicnet.uta.fi/austria/code_of_ethics_for_the_austrian_press უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
 18. ნიდერლანდები http://ethicnet.uta.fi/netherlands/guidelines_from_the_netherlands_press_council) – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
 19. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მუხლი 18, საქართველოს პარლამენტის უწყებანი N 31, 24.07, 1997, გვ.1
 20. საქართველოს კონსტიტუცია, თავი II, მუხლი 9, გვ. 15, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1995, NN31-33, მუხლი 668.
 21. საქართველოს კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე (www.matsne.gov.ge) 16.01.2012, სარეგისტრაციო კოდი 010100000.05.001.016606.
 22. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხ.157, (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N41(48), 1999 წელი, მუხ.209).

23. საქართველოს კანონი-„სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე N19, 15.07.2004.
24. ჯორბენაძე ს., ბახტაძე უ., მაჭარაძე ზ., მედიასამართალი, თბილისი, 2014.
25. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N26, 06.06.2005, მუხლი 175;
26. საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, მუხლი მე-11, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N19, 15.07.2004 მუხ. 84;
27. ალფაიძე თ., ჟურნალისტის სამართლებრივი სტატუსი, „წერნალი“ ადამიანი და კონსტიტუცია“, №4, თბილისი, 2004.
28. ალფაიძე თ., მედია სამართალი, თბილისი, 2011;
29. საქართველოს კანონი „მაუწყებლობის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. N5, 18.01. 2005, მუხ.19.
30. საქართველოს კანონი „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N26 06. 06. 2005, მუხ.175.
31. მედიკანონები <http://www.epra.org/articles/media-legislation> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
32. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები, <http://www.echr.coe.int/> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
33. საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია, 4.12.2009;
34. ჟურნალისტური ეთიკა და ადამიანის უფლებები <https://wcd.coe.int/>– უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
35. Medical Errors, European Commission, https://ec.europa.eu/health/ph_information/documents/ – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
36. საჯარო ვერსია https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
37. აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს (CIA),

გამოძიების ფედერალური ბიუროს (FBI), და ეროვნული უშიშროების სააგენტოს (NSA) 2017 წლის ანგარიშის „რუსეთის საქმიანობისა და მიზნების შეფასება აშშ-ის არჩევნებში“ (Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections).

38. ტელეკომპანია „იმედი“ 19. 09.18; 20:45.
39. ტელეკომპანია „იმედი“ 19.08.17; 20:45.
40. ტელეკომპანია „იმედი“ 7.03. 18; 21:12.
41. ტელეკომპანია „რუსთავი 2“ 26.10.18 -21:25.
42. ტელეკომპანია „რუსთავი 2“ 27.10.18 – 21: 35.
43. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1995, NN31-33, მუხ.668.
44. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N32(39), 1999,მუხ.124.
45. საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის დადგენილება - “მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი” 12.03.2009
46. „რეზონანსი“ 10.09.18.
47. „ახალი თაობა“ 10.09.18
48. საქართველოს კონსტიტუცია, თბილისი, 2018 წ. 26.05 .
49. საქართველოს კანონი „მაუწყებლობის შესახებ“ 2004 წ. 23.12.
50. საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტიის ქცევის კოდექსი, 2001 წ. 20.04.
51. გოცირიძე ე. აზრის გამოხატვის თავისუფლება აშშ-ისა და კანადის საკონსტიტუციო სამართალსა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სამართალში (შედარებითი ანალიზი), ჟურნალი „ადამიანი და კონსტიტუცია“ №4, თბილისი, 2004.
52. ნ. ინგოროყვა, თ. ჯაგოდნიშვილი, „ინფორმაციული და მედიაინჟინერების სწავლება საქართველოს სახელმწიფო უნივერსიტეტში“. სემიოტიკის მე-8 საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „მედიუმი და სამყარო“, ბაქო, ბაქოს ხაზარის უნივერსიტეტი, 2017 წელი, ოქტომბერი 26-29.
53. სწავლა-სწავლების პროცესის ორგანიზების ადმინისტრაცი-

- ული და კონცეპტუალური საკითხები. ეროვნული სასწავლო გეგმა, 2017;
54. ცაცანაშვილი მ., „ინფორმაციული საზოგადოება და ინფორმაციის სამართლებრივი რეგულირება“, გამომცემლობა „ტექნიკური“, თბილისი, 1999.
 55. ხუბუ გ., სამართლის თეორია, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2004.
 56. An Instrument To Measure Information Competency Rodney K. Marshall Department of Communication Studies Eastern Illinois University Charleston, IL 61920-3099 (217)581-3299.
 57. Ashley, Lyden Fasbinder 2012; Christ 2004; Christ Potter 1998; Dennis 2004; Kellner და Share 2007; Mihailidis და Hiebert 2006.
 58. Bleeck., Patterson R. D., Winter I. M. Using generic algorithms to find the most effective stimulus for sensory neurons. J. Neurosci. Methods., 2003, 125, 73-82;
 59. Boyer Commission on Education Undergraduates in the Research University. Reinventing Undergraduate Education: A Blueprint for America's Research Universities. [www.adelaide.edu.au/rsd/evidence/related-articles/Boyer Report.pdf](http://www.adelaide.edu.au/rsd/evidence/related-articles/Boyer%20Report.pdf) უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
 60. Brown J. media Literacy Perspectives. Journal of Communication, 1998, 48, 1, 44-57.
 61. Buckingham D. Digital Media Literacies: Rethinking Media Education in the Age of the Internet. Research in Comparative and International Education 2, 2007, 1, 43-45.
 62. Culver Sh. H., Filadelfia Th. J., Pennsylvania (USA) Media Literacy and Its Use as a Method to Encourage Civic Engagement. Scientific Journal of Media Education, 2012, XX, 39, 73-80.
 63. Cuzon L. B. Teaching in Further Education. London, England: A&C Black, 2003, 488 p.
 64. Hargittai E., Fullerton L., Menchen-Trevino E., Thomas K. Y. Trust Online: Young Adults' Evaluation of Web Content. Interna-

- tional Journal of Communication, 2010, 4, 468-494.
65. Hernon P., Dugan R. E. An Action Plan for Outcomes Assessment in Your Library. USA: The American Librarian Association, 2002, 197 p.
 66. Information literacy competency standards for higher education. Chicago: Association of College & Research Libraries, 2000.
 67. Kanazawa M. Information Literacy Education in Japanese Libraries for Lifelong Learning. UK: Nova Science Pub Inc., 2016, 174 p.
 68. Kavoori A. P., Mattherws D., Critical Media Pedagogy: Lessons from the Thinking Television Project. Hoard Journal of Communication, 2004, 15, 2, 99-114.
 69. Kubey W. Media Literacy in the Information Age: Current Perspectives. New Jersey: Transaction Publishers, 2001, Vol. 6, 484 p.
 70. Martens, Hans. "Evaluations Media Literacy Education: Concepts, Theories and Future Directions." Journal of Media Literacy Education 2, no. 1(2010); 1-22;
 71. Maximizing the Potential of Older Adults: Benefits to State Economies and Individual Well-Being. National Governors Association materials. 2010, 4. <http://www.nga.org/cms/home/nga-center-for-best-practices/center-publications/page-ehsw-publications/co12-content/main-content-list/maximizint-the-potential-of-olde.html> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
 72. Media Literacy Fundamentals. <http://mediasmarts.ca/digital-media-literacy/general-informacion/digital-media-literacy-fundamentals/media-literacy-fundamentals> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
 73. Media & Information Literacy. <http://milunesco.unaoc.org//media-and-informacion-literacy/> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019.
 74. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris:

- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2011, 192 p.
75. Mihailidis, Paul, and Susan Moeller. "New Frontiers in Global Media Education". *Communication Today* 1, no. 2 (2010): 7-13.
 76. Overview of Information Literacy Resources Worldwide. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2014, p. 340.
 77. Paul M., Moeller S. New Frontiers in Global Media Education. *Communication Today*, 2010, 1, 2, 7-13.
 78. Paul M., Thevenin B. Media Literacy as a Code Competency for Engaged Citizenship in Participatory Democracy. *American Behavioral Scientist*, 2013, 57, 11, 1611-1622.
 79. Potter W. J. Media Literacy. New York: SAGE Publications, 1998, 438 p.
 80. Potter W. J. Media Literacy. Santa Barbara: AGE Publications, Inc. 2016, 576 p.
 81. Primak B. A., Gold M. A., Land S. R., Fine M. J. Association of Cigarette Smoking and Media Literacy about Smoking among Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 2006, 3, 4, 465-472.
 82. Shere J. Media Literacy is Elementary: Teaching Youth to Critically Read and Create Media. New York: Peter Lang Inc, 2009, 167 p.
 83. Schmidt H. Helping Students Understand Media: Examining the Efficacy of Interdisciplinary Media Training at the University Level. *Journal of Media Literacy Education*, 2015, 7, 2, 50-68.
 84. Silverblatt A., Ferry J., Finan B. Approaches to Media Literacy: A Handbook. New York: Routledge, 2009, 316 p.
 85. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press, 2007, 219 p.
 86. The Class of 2012 Student Survey Report. National Association of Colleges and Employers. <http://career.sa.ucsb.edu/files/docs/handouts/2012-student-survey.pdf>. უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2019;
 87. Чельшева И. В. Развитие информационной грамотности и

ინტერნეტ-რესურსები

1. International Press Institute. Media Laws Database <http://legaldb.freemedia.at/legal-database/> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
2. ირლანდიის რესპუბლიკა, Code of Practice for Newspapers and Periodicals http://ethicnet.uta.fi/ireland/code_of_practice_for_newspapers_and_periodical უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
3. ლიტვის რესპუბლიკა, Code of Ethics of Lithuanian Journalists and Publishers http://ethicnet.uta.fi/lithuania/code_of_ethics_of_lithuanian_journalists_and_publishers – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
4. მაკედონია, Principles of Conduct, http://ethicnet.uta.fi/macedonia/principles_of_conduct – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
5. გერმანიის რესპუბლიკა, German Press Code, http://ethicnet.uta.fi/germany/german_press_code – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
6. ბოსნია და ჰერცეგოვინა, Recommendations for court media reporters, http://ethicnet.uta.fi/bosnia_and_herzegovina/recommendations_for_court_media_reporters – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
7. ამერიკის შეერთებული შტატები, <http://lawtoday.ru/razdel/biblio/info-prav/096.php>, Права и обязанности средств массовой информации с позиций государственной (национальной) безопасности <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Moscow/pdf/MP5CI/International%20Standards%20and%20Foreign%20Practices%20on%20Media%20Regulation.pdf> – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.

ბული 10.04.2020.

8. Международные стандарты и зарубежная практика регулирования журналистики. ЮНЕСКО – 2011.
9. გერმანიის რესპუბლიკა, <http://works.tarefer.ru/26/100038/index.html> Право на информацию для журналистов в Германии, <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/RuStaV.htm> – უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
10. AMA CODE OF MEDICAL ETHICS, <https://www.ama-assn.org/sites/default/files/media-browser/principles-of-medical-ethics.pdf>; უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
11. More Physicians Willing to Hide Mistakes, Survey Reveals, <https://www.webmd.com/a-to-z-guides/news/20161202/more-doctors-willing-to-hide-mistakes-survey-says> №1, უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
12. The Health Services Board, HSN, <http://www.socialstyrelsen.se/omsocialstyrelsen/organisation/radochnamnder/hsn>, უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
13. European Center for Parliamentary Research and Documentation, Request 1408, Medical malpractice registers, უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
14. EU Actions on Patient Safety and Quality of Healthcare, https://www.seguridadelpaciente.es/recursos/documentos/VI_Conferencia/02graafmans.pdf უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
15. 11. Medical Errors, European Commission https://ec.europa.eu/health/ph_information/documents/eb_64_en.pdf უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
16. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw&c=1&n1347456340010_pointer უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
17. ჟურნალისტთა ქცევის კოდექსები, http://ethicnet.uta.fi/codes_by_country უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული

10.04.2020.

18. ჟურნალისტური ეთიკა და ადამიანის უფლებები, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1863637> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
19. შვედეთი – პრესის, რადიოსა და ტელევიზიის ჟურნალისტების ქცევის კოდექსი: <http://www.po.se/english/how-self-regulation-works> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
20. დანია – ჟურნალისტთა საბჭოს სახელმძღვანელო; გამომცემელთა და რედაქტორთა საზოგადოების ქცევის კოდექსი, <http://www.rvdj.nl/rvdj-archive//docs/Leidraad%20Rvdj%20-%20september%202010.pdf>) უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
21. შვეიცარიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 71 მუხლი, http://www.admin.ch/ch/e/rs/312_0/a71.html უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
22. გაერთიანებული სამეფო, ჩომმუნიკაციონ Advisory Group Guidance, Association of Chief Police Officers' 2010 (თავი მე-4; 4.3 .4 პუნქტები) <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf> დაუკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
23. საფრანგეთი http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=F5D770965DF33724AAAC07F98F08353D.tpdjo02v_3?idArticle=LEGIARTI000006419800&cidTexte=JORFTEXT000000877119&categorieLien=id&dateTexte=20111219 უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
24. http://www.bbc.co.uk/blogs/seealso/2011/05/daily_view_furore_over_perp_wa.html უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
25. http://en.wikipedia.org/wiki/First_Amendment_to_the_United_States_Constitution უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
26. <http://www.economist.com/blogs/democracyinamerica/2011/05/>

- arrest_dominique_strauss-kahn უკანასკნელად იქნა გადამონმე-
ბული 10.04.2020.
27. <http://www.guardian.co.uk/media/greenslade/2011/dec/01/dominicgrieve-medialaw> უკანასკნელად იქნა გადამონმე-
ბული 10.04.2020.
 28. სისხლის სამართლის კოდექსები, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> უკანასკნელად იქნა
გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 29. ცილისწამებისა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხე-
ბლობის შესახებ კანონები და პროცედურები საფრანგეთ-
სა და გერმანიაში [http://www.taylorwessing.com/uploads/
tx_siruplawyermanagement/IP_Defamation_and_privacy.en.pdf](http://www.taylorwessing.com/uploads/tx_siruplawyermanagement/IP_Defamation_and_privacy.en.pdf)
უკანასკნელად იქნა გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 30. ფინეთის აქტი პერსონალურ მონაცემთა შესახებ [http://www.
finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990523.pdf](http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990523.pdf) უკანასკნე-
ლად იქნა გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 31. ჩეხეთის აქტი პერსონალურ მონაცემთა შესახებ [http://
www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6854](http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6854)
უკანასკნელად იქნა გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 32. შვედეთის აქტი პერსონალურ მონაცემთა შესახებ [http://
www.freedominfo.org/documents/sweden%20personal%20
data%20act-eng.pdf](http://www.freedominfo.org/documents/sweden%20personal%20data%20act-eng.pdf) უკანასკნელად იქნა გადამონმე-ბული
10.04.2020.
 33. იტალიის აქტი პერსონალურ მონაცემთა შესახებ [http://www.
garanteprivacy.it/garante/document?ID=1219452](http://www.garanteprivacy.it/garante/document?ID=1219452) უკანასკნე-
ლად იქნა გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 34. დიდი ბრიტანეთის აქტი მონაცემთა დაცვის შესახებ, [http://
www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/29/contents](http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/29/contents) უკანასკნე-
ლად იქნა გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 35. ესტონეთის აქტი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ,
<http://www.legaltext.ee/text/en/X70030.html> უკანასკნელად
იქნა გადამონმე-ბული 10.04.2020.
 36. დანიის აქტი პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების შესახებ,

[http://www.datatilsynet.dk/english/the-act-on-processing-of-personal-ersonal-data/compiled-version-of-the-act-on-processing-of-personal data/read-the-act-on-processing-of-](http://www.datatilsynet.dk/english/the-act-on-processing-of-personal-ersonal-data/compiled-version-of-the-act-on-processing-of-personal-data/read-the-act-on-processing-of-) უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.

37. Criminal Codes. <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
38. Ivana Roagna Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights Council of Europe human rights handbooks Council of Europe Strasbourg, 2012; http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/Source/documentation/hb11_privatelife_en.pdf
39. პირადი და ოჯახური ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება (საქართველოს კანონმდებლობის ანალიზი) კვლევა მომზადებულია ნიდერლანდების სამეფოს მთავრობის მიერ დაფინანსებული პროექტის „ადამიანის უფლებათა დაცვის გაძლიერების ხელშეწყობა საქართველოში“ ფარგლებში. 2014; <http://gdi.ge/uploads/other/0/189.pdf> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.
40. ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალურ ბიუროში 2014 წლის 23 ოქტომბერს გამართული საჯარო დისკუსია თემაზე: „როგორ დავიცვათ პირადი ცხოვრება?“ https://ge.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/11/how_to_protect_personal_life.pdf უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.04.2020.

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
თამარ სტუფნაძე

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
ალ. ყაზბეგის გამზ. №47
E – mail: meridiani777@gmail.com ტ. 239-15-22